

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

www.birnebun.com

Havîn û Payiza 2000an

Koma Kurdên Anatoliyê,
Bîrnebûn û rola wê
Redaksiyona kovarê

Yunak Kürtleri
Kenan û Muzaffer

Bedelê kên
Nuh Ateş

Bi dergîstîbûna Guldîl
Yusuf Yeşilöz

Çarîn ji hêlê Sarizê-2
M. Bayrak

"Herê Ertmedi Sevdan Bizi"
Lütfü Karacadağ
"Sessizlikten Gelen Ses"
Mustafa Selimoğlu

Metelog
M. Ş. Dağ

Zivingê-3
Musa Anter

Kiyneki w tencî
Neçîrvan Qilorî

Aksaray Dîmlîcesi
Memê Hilkeçikî

bîrnebûn

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carê derdikeve/Ûç ayda bir çikar.
Havîn û payiza 2000an

Utges av Apec-Förlag AB
Ans. utgivare
Ali Çiftçi

Redaksiyon
Ali Çiftçi, Bekir Dan, Dr. Mikailî, Hacı Erdoğan,
Mehmet Bayrak, M. Duran, Muzaffer Özgür,
Nuh Ateş, Seyfî Asê, Vahit Duran

Adress / Navnîşana li Swêdê
Box: 33 18, SE 163 03 Spånga / Sverige
Telefon: 0046-(0)8-761 81 18
Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post
info@bimebun.com

Internet
www.bimebun.com

Navnîşana li Almanyayê:
M. Özgür/Bimebun
Postfach 900348, 51113 KÖLN/Almanya
Telefaks: 0049-(0)2203-301630

Biha/Fiyatı:
Europa: 10 DM/Türkiye: 1 milyon TL

Abone (2 yıllık bedeli):
İsveç: 400 SEK - Almanya: 80 DM

Türkiye banka hesap numarası:
F. Yıldız Vakıf Bank Polatlı Şubesi
Hesap No: 00159001445398272.

İsveç hesap numarası:
(Bimebun) postgiro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası: M. Özgür
Stichwort "Bimebun" Deutsche Bank-Köln
Konto Nr: 5912662 BLZ: 37070060

Belavkırin / Dağıtım
Türkiye
Toplum Kitabevi / Remzi İnanç
Bayındır sok. 22/1, 0642 Yenışehir/Ankara
Tel: 0312/434 25 43

Medya Kitapevi / Selahattin Bulut
İstiklal Caddesi, Eihamra Pasajı No: 258/6
Beyoğlu-İstanbul

Gül Kitapevi
Lise cad. Zafer çarşısı No 23/a / Kırşehir

Hollanda
Neçirvan Qilort
Postbus 419* 3300 AK Dordrecht / Nederland
Tel: 0031-62 4663655
Gronummer: 739 81 58

Danmark
Dansk-Kurdiska Kulturhuset
Nansensgade 32 ST, TN 1366 Kopenhagen K,
Danmark

Çap / Baskı
Apec-Tryck AB

ISSN 1402-7488

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye. Mafê
redaksiyonê heye ku nivîsên ji Bimebunê re tîn,
serrast û kurt bike. Nivîsarên ku ji Bimebunê re
tîn, ger çap nebîn ji li xwedî nayên vegeandî.

Wêneya berg: Hesê Çûçê ji Omera
Ji arîşva Mem Xelikan

Naverok/ Îçindekiler

- 3 JI BÎRNEBÛNÊ
Ali Çiftçi
- 5 HESÊ ÇÛÇÊ
- 6 NAMEYÊN JI XWENDEVANAN
- 10 DUYEMÎN CIVÎNA GÎŞTÎ YA SALANE YA BÎRNEBÛNÊ
Vahid Duran
- 12 TOPLANTIDAN ÎZLENİMLERİM:
Mem Xelikan
- 13 KOMA KURDÊN ANATOLİYÊ, BÎRNEBÛN Û ROLA WÊ
Nuh Ateş
- 19 HASAN HARMANCI (HESÊ MALÊ ELÊ)
Yusuf Polat
- 22 YUNAK KÛRTLARI
Kenan û Muzaffer
- 28 BEDELÊ KÊN
Nuh Ateş
- 34 DIYA MIN Û MIRINA BAVÊ MIN
Musa Anter
- 39 ÇARÎN JI HÊLÊ SARIZ Ê - 2
Berhevkar: Mehmet Bayrak
- 44 BÎ DERGÎSTÎBÛNA GULDIL
Yusuf Yeşilöz
- 46 -SESSİZLİKTE GELEN SES-
Mustafa Selimoğlu
- 49 BİZE GÖRE, BİZE UYGUN, YANİ BİZİM
Röportaj: Vahit Duran
- 55 HACER TEYZE
- 60 LİHEVHATIN Û XURTKIRIN
Rebenî Celika
- 63 SWÊDÎ Û KURD
Karin Levander
- 67 METELOK
Berhevkar: Temeli Bayrak / M. Ş. Dağ
- 72 -TERK ETMEDİ SEVDAN BENİ-
Lütfü Karacadağ
- 75 KARTLAR, BEYAZITLAR, ÇAMLIBELLER VE DUMANLAR
Rohat Alakom
- 82 KIYNEKİ W TE'NCİ
Arêkerdax: Neçirvan Qilori
- 84 AKSARAY DİMİLİCESİ (Dımılce-Türkçe sözlük)
Hazırlayan: Memê Hilkeci

Ji Bîrnebûnê

Xwendevanên birêz, ev hejmara bi derengî ket. Ez li ser navê redaksiyonê ji we, xwendevanên dilovan lêborînê dixwazim, ji ber ku sebaba bi derengî ket hinek jî, ji ber karên min yên şexsî bû. Ev hejmar divê di havînê de derketa. Ji ber ku dereng ma, me ev hejmar wek hejmara havîn û payîzê bi nav kir.

Ji me ra heta niha pir namên xwendevanan hatine. Hûn ê hinek ji wan naman di vê hejmarê de jî bibînin. Dîtin, rexne, pêşniyar, serbilindi û kêfxweşî di hemû name û telefonên ku ji me ra tên de hene. Rexneyên ku têne kirin; bi destxistina kovarê, naveroka nivîsan û tékiliyên kovarê bi xwendevana re ne. Em wek redaksiyona kovarê van hemû dîtinan di cih de dibînin û pê kêfxweşî in ku insanên me dixwazin hîn tiştên berbiçav û baş bînin kirin. Ji ber wê jî di civîna Bîrnebûnê ya giştî ya îsal de ji bo ku karê kovarê hîn baş û bî rêkûpêk bê meşandin li ser avakirina weqîfêkê biryar hat stendin. Em di wê baweriyê de ne, ku ev karê kovarê divê bi profesyonelî bêt meşandin. Karên kolektîfî, dema îmkân jê ra neyên peyda kirin piştî demekê nameşe. Fedekari di destpêka her karî de pêwîst e. Bê fedekari ti kar bi ser nakevin. Lê dema ew fedekariya dûr û dirêj berdeham ke û jê ra îmkân peyda nebin ku derbasî profesyonelîyê be, dê xwe bi xwe dawîya karê xwe bîne. Ji ber vê yekê jî avakirina weqîfê dê karê me ber bi profesyonelî bibe û em ê bi hev ra di daxwazên xwe yên ji bo pêşerojê de bi serkevin.

Di vê hejmarê de hûn ê disa nameyên xwendevanan bixwînin. Vahid Duran bi navê *Duyemîn civîna giştî ya salane ya Bîrnebûnê*, li ser civîna giştî ya îsal ku li

bajarê Kölnê di 27-28ê Gulanê çêbûbû bi ferehî sekiniye. Nivîsa xwe bi çend wêneyên ji civînê ve xemilandiye. Hesê Çûçê yek ji van mezinên me bû ku di wexta xwe de bilûrvanekî şareze bû. Tiştê ku bo me pir balkêş e ev e; ku di sala 1960î de di radyoya TRTê ya Tîrkiyê de klasîkên ji aliyê me kasetek amade kiriye. Hesê Çûçê jî çavkaniya Heme Zer, Mem Xelikan di wê hejmarê de daye nasandin. Ji bo min jî balkêşiyek ev bû; dema Mem Xelikan wêneyên Hesê Çûçê ji min re şand, hevalê ku wêne da min, ne dizanî ku ev kesê li kêleka Hesê Çûçê kî ye. Min dît ku ev bavê min e.

Bi navê *Koma kurdên Anatoliyê û Bîrnebûn û rola wê*, gotara ku di civîna giştî ya îsal de li ser navê redaksiyonê hat xwendin hûn ê ji qelema Nuh Atêş bixwînin.

Hasan Harmanci (Hesê malê Elê) yek ji wan kurdên Anatoliya Navîn bû ku di nav xebata siyasî ya kurd de wek însanekî zana, kurdperwer û humanîst hem li welat û hem jî li Almanyayê dihat naskirin. Mixabin di demeka zû jî nav me bar kir û çû ser heqîya xwe. Em li vir li ser navê redaksiyona kovarê jî malbata Hesen re dibêin; serê we sax be. Xwedê sebrekê bi we de, Hesen ê her di dilê me de bijî. Yusuf Polat li ser jiyana Hesen bi navê *Hasan Harmancı (Hesê malê Elê)* dîrûdirêj bi kurdi nivîsiye.

Disa di quncika bi navê *Yörelirimizi tanıyalım* de li ser kurdên Yunaxê bi tîrkî, Kenan û Muzaffer bi navê *Yunak Kürtleri* nivîsek balkêş û informatîf bi nexşa Yunaxê amade kirin. Destên wan sax û qelema wan xurt be. Nuh Ateş bi navê *Bedelê Kên* hekateke bi zarava reşûya nivîsiye, hûn ê bi kêfxweşî bixwînin.

Zivingê-3 bi sernivîsa *Diya min û mirina bavê min* biranînên Musa Anter bi wergera kurdi berdewam e. M. Bayrak bi sernivîsa Çarîn ji hêla Sarizê-2 kilamên folklorîk yên vê heremê berhev kiriye.

Mustafa Selimoğlu bi navê "*Sessizlikten Gelen Ses*" nivîsek bi tirkî, li ser berhemên Yusuf Yeşilöz ku bi zimanê Almanî derketine nivîsiye. Birêz Mustafa li ser niqteyeka baş û girîng sekiniye û herwiha naveroka berhemên Yusuf Yeşilöz bi kurtî daye.

Yusuf Yeşilöz bi navê *Bi dergistibûna Guldil* serpehatiyeke nivîsiye, bi hêviya ku hûn dê bi kêfxweşî bixwînin.

Vahit Duran bi berpirsê komela sporê, Hemoyê Celîkî re roportajek bi tirkî kiriye. Tiştên Hemoyê Celîkî dibêje, divê li ser bîr sekinandin. Em ji komela sporê û Hemoyê Celîkî re serkeftinê dixwazin.

Nivîsek bi navê *Swêdî û kurd, rasthatinên bi sedsalan* ji aliyê rojnemevana swêdî, Karin Lewander ve bi wergera

Seyîdxan Anter bi kurdî heye. Karin Lewander li ser kitêba Rohat Alakom (ku bi swêdî, di destpêka sala îsal de bi swêdî derketibû) disekine û giringiya pêwendiyên swêdî û kurdan di nav hezar salî de bi naveroka kitêbê dide naskirin.

Disa metelokên ji navçeya Anatoliyê ji aliyê Temelî Bayrak û M. Ş. Dağ ve hatine berhevkirin. Lûtfû Karacadağ bi navê "*Terk etmedi sevdan beni*" li ser Ahmed Arif û şîrên wî bi tirkî nivîsiye.

Lêkolîner Rohat Alakom li ser çar malbatên kurd û tirkî yên wan, bi navê *Kartlar, Beyazıtlar, Çamlıbeller ve Dumanlar* bi tirkî lêkolînek balkêş bi wêne amade kiriye. Nêçîrvan Qilorî bi sernivîsa *Kiyneki w Tencî* bi dimilî çirokeke li aliyê Aksarayê nivîsiye.

Memê Hilkeçikî bi Ferhenga Hilkeçikî (Dimilîce-Türkçe Sözlük) ev hejmara dewlemend kiriye.

Bimînin di xêr û xweşiyê de.

Ali Gîftçî

Değerli okurlarımız,

Bîrnebûn îlk sayısından bu güne değîn yoğun bir okuyucu tepkisi ile karşı karşıya kaldı. Bir iki istisna hariç tepkilerin hemen hepsi olumlu ve yayın tarzımızı doğru bulan, destekleyen içerikte oldu. Bu bizleri son derece mutlu ederken ne kadar anlamlı bir uğraş verdiğimizimiz de ayırına her defasında yeniden varmaya vesile oluyor.

Bizlere gelen mektup, faks, e-mail gibi iletileri elden geldiğince okuyucu mektupları köşesinde yayınlıyoruz. Bunda amacımız, okur kitlemizin duygu ve düşüncelerini, dağıldığı alanları gözler önüne sererken bu mütevazî tepkiyi teşvik etmektir. Bununla birlikte bu sevindirici olayı sizlerle paylaşmak istememizdir.

Ne varki sizlerden bir iki ricamız olacak. Gelen iletilerde bazen bizlerin de doğru bulduğu öneriler var. Okuyucumuz bizlerle ilişki kurmadığından öneriler havada kalıyor. Bu durumda bir değişiklikte olmuyor (Örnek ODTÜ'den gelen mektup). Diğer yanda hemen her iletide bazı yazılarının olduğunu bahs eden okuyucu bu yazılarını bir türlü zahmet edip bizlere göndermiyor. Birde, bizleri sürekli öven sözlere teşekkürler ama yerine bölgesinden bir *ağıt, hikâye, atasözleri* vs. derlenip gönderilse aslında daha çok sevineceğiz. Ama biz yine de iletilerinizi beklediğimizi belirtelim.

Redaksiyon

Hesê Çûçê (1915-1990)

Ji Kuluyê ji gundê Tavşançali (Omeranli)yê ye. Navê wî yê resmî Hasan Mercan e. Di 1915an de li gundê Tavşançalîyê ji dayik buye. Di 1942an de ji ber daweyeke araziye ceza lê hat birrîn û li hepisxaneya Zonguldakê raza. Li hepisxaneyê li dezgehên "kaput bezi" kar kiriye. Piştî ku ji hepisxaneyê derkdikeve wan dezgehan tîne gundê Omeranliyê û dest bi vî karî dike. Piştî demekê dîsa vedigere karê bavûkalan; cotkarîyê. Wexta ku li ser xermanan kar dike destê wî dikeve ber patozê, seqet dimîne.

Bilûrvanê herî bi nav û deng ê herêmê bû. Her çendî seqet ma jî lê dîsa jî dev ji bilûra xwe ber neda. Bi destê xwe yê jêbûyî dîsa jî xweş li bilûrê dixist.

Di 1960an de ji bo TRTyê [Dezgeha Radyo û Televîzyona Tûrkiyeyê] jî klasîkên herêma me (*Qamişê Qul*, *Ema Hemê* u hwd.) kasetek amade kir.

Di 1990î de wefat kir.

Çavkanî: Heme Zer

Foto: Ji arşîva Mem Xelikan

Ji Birnebûnê re!

Ez bawer im, dawîya meha gulanê li Almanyayê Birnebûnê hinek civîn saz kirin. Berî ku civîn pêk bîn, min xwest ku derheqê wan civînan de hinek agahîyan dest bixim. Ku me jî, ji vir fikr û daxwazên xwe diyar bikirana. Lê, mixabin ew daxwaza min pêk nehat.

Diyar e ku ev kêmasîyeke me ye. Divê têkilî û pêwendiyên me -di navbera yên Ewropa û yên li vir- hin xurttir bin. Ez bawer im, ew kêmasî jî di civînan de hate niqaş kirin.

Niha, em li hêviya encamên civîna ne. Jixwe hunê wan biryarên ku hatine girtin, di hejmara bê de eşkere bikin. Ji bo pêşerojê çi lazim e ku bête kirin? Ji bo wan çi tevdir û xebat divên? Ji bilî wana, bawer im, li ser pirsgerêka belavkirina kovarê, pîrsa ziman (Emê zimanekî çawa û li gorî kîjan pîvanan bikarbinin?), karê redaksiyonê û kêmbûna kesên pispordî wî warî de, li Türkiye û li welêt tiştên ku bikaribe bête kirin di pêşerojê de hate rawestan.

Min jî naçzane fikr û xeyaleke min hebû. Hêvî dikir ku ew jî bibe mijareke wan civînan. Ew jî, vekirina saziyeke çandî ji aliyê kurdên Anatoliya Navîn ve. Ev hêviyeke min e. Derfet û îmkânên me têrî vê yekê dikin an nakin ez bi dorfirehî nizanîm. Ancax, li vir hewcedariya sazî û platformeke wisa heye. (Ji bo vê yekê jî bajarên me, ya herî mimkûn, bi dîtina min Enqere ye.)

Ez bawer im ji aliyê we ve jî kifş û diyar e, ku kovar kêrî hinek tiştan jî

nayê. Lazim e ku, xwendevan platformeke li ser çand, ziman û hunera xwe bibîne. Di saziyeke bi vî rengî de xebatên li ser perwerdehiya ziman, li ser muzîka kurdî, li ser zargotina kurdî, li ser edebiyat û hunera kurdî dikare bête kirin.

Û bi vî awayî karê li ser milê yên Ewropa jî siviktir bibe. Kovareke hîn baş û hîn pêşketîtir jî derkeve holê.

Tiştên din jî dikare bê gotin, lê bawer im, ew raman bes in ku hun û xwendevan li ser vê yekê jî hinek biramin û serî xwe pê biêşînin.

Bi hêviya jiyanê ronîtir,
silav û hurmet!

Mistefayê Eşxanê

Bîrnebûnciyên Delal!

Gava ku di hejmara nehan a Bîrnebûnê de, ez pêrgî karikatura berga paşîn hatim, coş û heyecaneke bêhempa dil û hinavê min wergirt! Ev çi bi hostayî hatibû diyar kirin! Fikr û ew ziman çi bi hostayî hatibû diyar kirin! Min hîç berhemeke bi vî rengî û bi vî nirxî nedîtibû!

Em ji birêz Bekir Darî re çiqas spas bikin, bawer bikin kêr e! Hezar carî spas ku birêz B. Darî em jî hunera xwe ya bi rûmet bêpar nehiştine!!!

Birêz B. Darî bawer bike te bi zimanê xwe jî, em hînî zimanê kurdî kirin! Ev zimanê xweşik û rewan, ev fikr, bi ya min zûtirîn katê de dest bi romannivîsinê jî bike! Welleh tê bika-

ribi ji qehirinê Mehmed Uzun û Helîm
Yûsiv ji bikujî!

Di nav hunera xwe de dîtin û
“mesaj”ên di cî de ji diyar dike, ji bo
xwendevanên mîna min î reben! Bi
karikatureke bedew rêya rastîn şanî me
dide ku, emê çawa bibin miyeke spî!

Ger ez dev ji henek û menekan
berdim û bi kurtî fikr û daxwaza xwe
çêkerek bikim, ezê van gotinan bêjim:

Berêz B. Dari tika û rica dikim (bi
wê ji namînim li ber te diqerim), ji
niha û pê ve, bi roket an mekîkeke
NASA yê bige Marsê û li wir bi mîzah
û karîkaturê mijûl be! (Ez bawerim tu
yê min bibexşîni! Ez berx û miya te!
Ketîme tor û bextê te!)

* Miyek Belek

De bêje ka miya belek çî bike? Li
gorî rexneyên te yên hêja, miyên
belek dê çawa tevbigerin!

Mistefayê Eşxanê

Silav ji hemû Xebatkarên
Bîrnebûnê re!

Ez kurdê Anatolya Navîn im û li
Sivîsrê (Îsvîçrê) dijim. Hemû hevalên
li Sivîsreyê dijin dikanin Bîrnebûnê ji
hejmara 2an hetanî hejmara 11an ji
min bixwazin. Ez dikarim bi postê ji
we re bişînim.

Serkeftin bo me hemîya ne.

Bi xatîre we.

Hamîr / Sivîsre

Silav û hurmet ji redaksiyona
“Bîrnebûnê”ra

Hejmarên kovara we ketin destê
min. Ez pê gelek kêfxwaş bûm. Di
kovara we da pir malumatên hêja û

giranbiha hebûn. Ez bawerim ku
hinek ji wan mîqalan wê kêrhatî bin
ji bona lêkolînên derheq folklor,
êtnologîaê, dîrok û zimanê kurdî.
Destê we xweş.

Prof. Dr. Celîlê Celîl

Xebatkarên bîrnebûnê ra
serkeftin dixwazim

Hemû hejmarên wê dilê me hemûyan
xweş kiriye. Ez ji Kurdekî Anatolya
Navîn ji gundê Kelhesen im. Di
derbarê xebatê we de ji we ra carekê
dîr serkeftin dixwazim. Bîmînin di xêr
û xweşiyê de.

Nûro Canbegî / Sivîsre

Silavên germ ji we ra !

Di karekî de destpêk, tiştikî pir giran
e, we xurt destpêkir. Lê pewîst e, ku
hûn vî karê xwe sirf pêş da bin. Tiştêk
ez dixwazim bibêjim ev e: Dîrok
tiştêkî pir giran e. Lê pêşeroj li wê
giranîr e. Ez mecbûr im dîroka xwe
nas bikim, ji ber ku ez bikarim jîyana
xwe rast çêbikim. Çand li nav me pir
kêm e û ji ber vê yekê jî, îro em li gora
demê pir kevn mane. Pêwîst e, êdî em
tiştên nû çêbikin.

Şiir, klam, roman, govend va
tiştana mecbûr em pêşve bin. Dinê tu
car li hêz nekirîyê û me jî tim gotiye
”ba pez û naxirê me hewin, ew bes e.”
Îro em dibînin Kurdên me hatine
Ewropê û niha jî li vir dibêjin; “ba
perê me hewin tiştên din ferq nakin.”
Erê, farq nake, wexta sibê gedên te
rabûn saygî nedan te û bûnî hîppî,
zatên ferq nake!...

Eger îro tiştêk bi me lazime,
xwendina zarokan e. Ji ber tunebûnê
we nexwend, lê îro îmkân hene,
bihêlin ba zariyê we bixwînin. Li
Ewrûpê îmkân pir in. Bermedin! Ba
zariyê we jîyana xwe bi tiştên nerind re
xirav nekin.

Zarokên xwe bi xwendin bidin. Di
jîyanê de pêş bikevin.

Li qûsirê min mesmekin, min serê
we êşand. Silavên germî jî we ra rê
dikim.

Rojên baş, tim yên we bin.

Nûrî

Ez Kurdekî Konya- Yunakê me. Ez
we pîroz dikim û serkeftinê dixwazim.

Muhammed Agit

Avustralyadan Selamlar !

Rojbaş Havalnooooo !!!!

Bizler, Avustralya'dan İç Anadolulu
bir kürt aile olarak derginize abone
olmak istiyoruz. Amacımız hem
derginize katkı sunmak hem de kendi
gerçekliğimizi tanımak istememizdir.
Derginin satış ücretini ve posta mas-
raflarını bize bildirirseniz memnun
oluruz.

Emine ve Zafer /Avustralya

Değerli arkadaşlar !

Mayıs ayında Köln şehrinde genel bir
toplantı yaptığımızı öğrenmiş bulun-
yorum. İzine gelen bir yakın akrabam
katılmış. O anlattı biraz. Toplantının
gayet olumlu geçtiğini ve bir vakıf
kurma kararının alındığını söyledi.
Dergiyle bu akrabam sayesinde

tanışmama karşın ilk sayınızdan beri
okuyor takip ediyorum. Beğendiğimi
ve mutlu olduğumu belirtmeme gerek
yok.

Ben kararı alınan vakıfla ilişkili bir
iki şey söylemek istiyorum. Oldukça
zor, ama insanlarımızın şu anki konu-
muna son derece uygun bir oluşum
vakıf. Bu fikri gündeme getirmeniz ve
öncülük etmenizi saygıya değer bir
olay olarak görüyorum. Orta Anado-
lu Kürtleri olarak realitemiz, sosyal
konumumuz böylesi bir vakfın ilgi
alanı için çok uygun. Vakıf bir an
önce kurulmalıdır. İlk üyelerden
birisi olacağımı şimdiden deklare
ederim. Gerek maddi gerekse manevi
desteğim sizlerle olacaktır. Vakfın
görevleri ve ilgileneceği alanlar
üzerine somut önerilerim olacak onu
da bir dahaki mektubuma bırakırken
en içten selamlarımı iletiyorum.

Miçî mala Mihe/Ankara

Ben bütün Kürt halkına selamlarımı
gönderiyorum ve Bîrnebûn çalışan-
larına başarılar diliyorum.

Fevzi Demir/ Frankfurt

Ger derfetên we hebin di Medya Tv'
de jî mehekê carekê hin programan li
ser Kurdên Anatoliya navîn çekin, bi
muzîk, bi tlf., bi sohbetan hwd!

Hesen Gündogan

Sevgili Bîrnebûn redaksiyonu !
İlk sayınızın üzerinden üç yılın
geçtiğini öğrenmiş bulunuyorum. İlk
sayınız henüz yeni elime geçti. Bir

arkadaşım bir kaç sayınızı verdi. İçerik ve tarz olarak çok beğendiğimi söylemeliyim. Özellikle yayınladığınız tarihi belgeler konusunda sizleri kutlamak istiyorum.

Bir konuda sizleri eleştirmeme izin verin. Derginizi bulmak Karun hazinelerini bulmaktan daha zor. Orta Anadolu Kürtlerinin yoğun yaşadığı Kopenhag'da yaşıyor olmama rağmen derginizle -daha doğrusu dergimizle- üç yıl sonra tanıştım. Ülkede yaşayanlar bu zorlukları nasıl aşıyor acaba ?

Dergimizin gelişimi ve güçlenmesi için her türlü yardıma hazırım. Bazı yazılarım var sizlere göndereceğim. Çalışmalarınızda başarılar dilerim. Saygılarımla.

Rebenî Celika/ Kopenhag

Merhaba, Sevgili bîrnebûn redaksiyonu çalışanları, Sizlere yazmak ve sizlerle kucaklaşmak istedim. Dergiyi Türkiye'den takip edebiliyorum. Ankara'daki satış büronuzdan dergiyi alıyorum. Okuyor ve çevremdeki bazı arkadaşlara bahs ediyorum.

Sizleri biraz eleştirmek istiyorum. İnternet sayfanız iyi değil. Bu konuya daha fazla itina göstermeniz mümkün değil mi? Bir de derginin içeriğine ilişkin bazı eksikliklere değinmek istiyorum fakat olanaklarınızı iyi bilmediğim için fazla birşeylerin söylenmesini de doğru bulmuyorum.

Bölgemizde halk arasında kabul görmüş, halka mal olmuş insanlarımız, yaşlılarımız var. Neden onlarla röportajlar yaparak tarihsel ve kültürel

değerlerimizi belgelemiyoruz ? Neden yöremizde akademik yapı içerisinde olan insanlara gidilmiyor ? Bir önerim var. Derginin bir sayısının yayınlanmasını durdurun ve bu parayla bölgede Sosyolojik çalışma yapan bir araştırmacıya finans kaynağı yaratın. Bu çalışma çok yararlı olur kanısındayım. Bölgede çalışma yapacak her araştırmacı için insanlarımız kucak açacak, onu sahipleneceklerdir. Buda işlerin kolaylığını sağlayacaktır. Sevgi ve selamlar.

ODTÜ'den bir okuyucu
Ankara

Merhaba Dostlar !

Her internet sayfanıza uğradığımda halen "Hazırlık aşamasında" yazıyor. Ya! Ne zaman bitecek bu hazırlık aşaması? Orta Anadolu Kürtlerinin sanal bir dünya üzerinde ortak bir yerlerinin olması çok güzel olacak ama biraz çabuk ya! Çok aceleciyim biliyorum. Fakat bir an önce arkadaşlara tavsiye etmek istiyorum. Özellikle Kürdistanlı arkadaşlara. Çünkü onlar Orta Anadolu Kürtlerini tam olarak tanımıyorlar. Bize ait bir sitenin olduğuna inanmak istemiyorlar. Neyse bizde böylelikle kendi içimizde ne kadar güçlü bir bağ olduğunu, hiç bir zaman kendi kimliğini inkar etmeyecek güçte bir kişilik kazanımının olduğunu gösterebileceğiz. Bu yüzden çok mutluyum. Biraz acele etmenizi istiyorum.

Sevgiler saygılar.

Oğuz Berk
Viyana

Duyemîn civîna giştî ya salane ya Bîrnebûnê

Vahit Duran
vahit@birnebun.com

Duyemîn civîna giştî ya salane ya Bîrnebûnê di navbera 27-28 ê Gulanê de, dişa li Elmanyayê, li bajarê Kölnê hate lidarxistin. Aleqedariya ji bo vê civîn a ku wê her sal were çêkirin, weke par dişa zêde bû.

Beşdar, ji bilî îstisnakekî, hemû ji Kurdên Anatoliya Navîn, ên li welatên cur bi cur ên Ewropa belawbûyî pêk hat. Vê carê Mem Xelikan ê ku bi helbest û nivîsên xwe piştgirikeke mezin daye kovarê, ji welêt hat û tevli civînê bû (Ev bûyer a ku beşdar êxistin nava hestên cur bi cur de, bi dilxweşî hate pêşwazi kirin. Em di wê baweriyê de ne ku hunê dîtînen Mem Xalikan ên di derbarê civînê de bi balkêşiyek e mezin bixwînin).

Redaksiyona Bîrnebûnê ji bo baş derbasbûna civînê pêşhaziriyên berferreh çêkiribûn. Di despêkê de kesên ku di derbarê bi giştî civak a

herêmê serên xwe êşandî, ên di kovarê de nivîsa dinivîsîn, şexsiyetên ku kovarê bela dîkin hatin vexwandin. Vexwandêr bi terzeke ku em hîn nebûyî beşdarî civînê bûn. Kesên nekarîn beşdar bibin ji, mazuretên xwe bi awayek nivîskî û devkî ragihandin.

Civîn ji ber ku di dawiya heftiyê de hate lidarxistin, du rojan berdewam kir. Sala derbasbûyî çî ji cara yekem bû ku beşdar tevli civînek, bi wî awayî dibûn û çî ji ber tengasiya wext, li ser hinek babetan berferehî nehatibû rawestan. Ji ber wê sedemê hinek babet bi awayeke berferef hatin rojevê.

Pêşiya em bikevin nava van babetan de, çima Bîrnebûn? Di despêkê de di derbarê pêvajoya derketina kovarê de, desteka madî û manewî, dîtînen di derbarê civaka herêmê yên erdnîgarî, çandî, civakî û aborî de axaftina vekirinê hate kirin. Beşdaran

ku car caran bi
pîrs û şîrovên xwe
tevlî gotûbêjan
dibûn, bi pîrsa;
gelo hê em dika-
rin çi bikin? Di-
xwastin çarçewe
were berfireh
kirin.

Çi di derbarê
îradeya derxistina
Bîrnebûnê de be
û çi jî rastiya ci-
vak a Kurdên
Anatoliya navîn û
bi rêxistinek e ku karibe pêdiviyên wê
civakê bi demdirêjî li ser milên xwe
bigir, jî hêla beşdarên de bi berfirehî
hate gotûbêj kirin. Bi taybetî li ser
giringiya şîkestin û bi hevûdu nekirina
pirsgirêkên mîna ziman, çand û hwd.
û bi sazîbûneke ku karibe bike û
mîrovên herêmê pêwendîyan û
pişgiriye bi hevûdu re çêbikin, hate
rawestan. Ji hêla piraniya beşdarên ve
hate pejirandin ku hewl dan ji bo weq-
fê e bi nasnameyek huquqî werin
dayîn. Da ku ev pîrsgirêk bi rêya wê
weqfê werin çare-
serkirin. Ji bo saz-
kirina weqfê ko-
misyonek ji bo
pêşxebatê û lêkolî-
nê hate çêkirin.
Ramana ku ev ko-
misyona ji çar ke-
san pêk tê xebatên
xwe bi redaksiyona
kovarê re bimeşî-
nin hate pejirandin.

Hinek ji beşdarên civîna Kölnê

Civîn êvarî bi kokteylê û bi pêşen-
geha nûnerê redaksiyona kovarê,
hunermend, Bekir Darî hate
berdewam kirin.

Di roja duwemîn de li ser qadên
ku weqf li ser bisekine, kar û wê çawa
were sazîkirin hate rawestandî. Ji bo
weqfê komîteyek ji çar kesan hat
hîlbijartin. Ev komîte dê ji bo ava-
kirina weqfê haziriyên pêşiyê bike.
Civîn piştî xwarina nîvro bi xatîr ji hev
xwestinê xilas bû.

Ji civîna Kölnê

Toplantıdan izlenimlerim:

Birnebûn'un Köln'deki 2.yıllık toplantısı için gelen davetiyeyi alınca çok heyecanlanmıştım. Haksız da değildim. Üç yıldır Orta Anadolu Kürtlerinin kültür, sanat ve tarihini araştırmak üzere üç-beş arkadaşın çabaları ile yayın hayatına başlayan Birnebûn hiç emeklemeden 10. sayısını okuyucuya ulaştırma başarısını elde etmişti.

Aynı dergide beraber yazdığımız arkadaşları daha yakından tanımak, sorunlarımızı ve görevlerimizi tartışmak, gerçekliğimizi gözümle görmek beni heyecanlandırmıştı.

Bana göre Birnebûn'un omuzlarındaki yük artıyordu. Orta Anadolu Kürtleri söz konusu olduğunda insanların aklına Birnebûn geliyordu. Med ve Medya TV bu üç yıl içerisinde Orta Anadolu Kürtleri üzerine iki program yaptı. Her iki programa da birnebûn redaksiyonundan konuşmacılar çağrılmıştı. Bu ve buna benzeyen nedenlerden dolayı bana göre Birnebûn bir atılım yapmak durumundaydı.

Aslında bu yoğunluktaki toplantılara alışık birisiyim. Bu kadar düzeyli, bu kadar birbirine saygılı, görevinin bilincinde olan meseleleri birbirine karıştırmadan kültürel ve siyasal çalışma yapan, net görüşler ortaya koyan az insan gördüm.

Her oturumda bir katılımcının görüş beyan etmesi ve hiç kimsenin yüksek sesle konuşmaması beni çok mutlu etti. Oturum aralarında ve geceleri yapılan tartışma ve kulisler toplantıyı çok renklendirdi. Beko'nun o kıvrak zekası ile ürettiği eleştirel espirileri, Vehbi'nin kedisi Gundî ile ilgili sohbetleri, Şixo'nun Karcadağ fıkraları, son geceki Kokteyl ve sonrası kulisler, her köşeden yükselen memelekete hasret türküleri, gelecekte Birnebûn çalışması içerisinde görmeyi umut ettiğimiz bebeklerimiz; Zîne, Berzan, Mîran, Tamo, Bekir, Hamo, Barış'ın koridorlardaki bağrıışmaları, konuşmaları unutamayacağım güzelliklerdi.

Redaksiyon tarafından son oturumu idare etme görevi verilen Kidê Sultan'ın konuşmayı yeni öğrenen bebeğin konuşması kadar güzel olan Kürtçesi toplantıya ayrı bir hava kattı.

Anlayacağımız içim heyecan ve coşku dolu. Toplantıdan ayrılamıyorum. Birnebûn'un 2. sayısında bir okur mektubunda "Xas bi Me" diyordu.

Bende aynen "Xas bi Me" diyorum.

Mem Xelikan

İşte bu toplantıda

Birnebûn redaksiyonu, yazarları, dağıtımcıları ve çalışan taraftarları ile birlikte önüne koydukları ilkeleri laiki ile yerine getirebilmek için Vakıf kurma kararını alarak bu işte ne kadar güvenli adımlarla yürüdüğünü ortaya koydu.

Her birisi değişik siyasi organizasyon ve geleneklerden gelen bu insanlar sanki eskiden beri hep yan yana olmuş demokratik bir aile yapısı segiliyorlardı. Bu Kürtlerin bu güne kadar pek beceremedikleri bir güzellikti.

KOMA KURDÊN ANATOLIYÊ, BÎRNEBÛN Û ROLA WÊ

Kefşkirina civateke ku ji bîrbûyî

HETA DÛH Û PÊR, WEXTA KU QALA Kurdên Anatoliya Navîn diwû, civateke nenas û jibîrbûyî dihata ber çavan. Zanîna derheqa wana da pir hendik wû.

Li dervayî cografîya Kurdistanê, li Anatoliya Navîn jî Kurd hene. Koma Kurdên Anatoliyê zûva da ye, ku li vê derê bi cî û war e, xwedîya herd û mulk e.

Qasî ku em huro dizanin. Di hundurê sinorên mezinbajarên Anatoliya Navîn da (Enqere, Konya, Kırşehir, Aksaray, Yozgat, Çorum, Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri, Kastamonu û yd.) bi sedan gund û piçûkbajarên Kurda hene. (Li Enqerê 102, li Konyê 75, li Kırşehirê 52, li Aksarayê 39, li dorbera sinorên Yozgat-Tokat-Amasyê 41, li Kayseriyê 23 gundên Kurda hene.)

Nufusa Kurdên Anatoliyê, jî sedî sed nayê zanîn. Lê bi texmîn ew ji milyonekî zêdetir e. Kurdê Anatoliyê bi sê zaraveyên Kurdî dengdikin (Kurmançî, Şêxbizinkî, Dimilkî). Ew jî axzê dîn da jî bi sê birra bûne; Henefî, Şafî û Alewî ne. Kurd, kom bi kom, di ber sazkirina Cumhuriyeta Tirkîyê, qasî 200an hîn zêde sal berê hatine Anatoliya Navîn. Ew geh bi dilê xwe, geh bi zora fermanê padşahên Osmanîya li vê mintiqê cîwarbûne.

Wexta ku hatine, ew eşîr û qebîle bûne. Bi dehan eşîr û qebîle jî her derên Kurdistanê veqetîne hatine van cîwaran. (Canbegî, Şêxbizîni, Reşî, Mikailî, Ruta, Zirkî, Terkî, Sidunî, Qilorî, Doykan, Motikan, Şexbîlî, Bilkî, Hêcibî, Atmana, Bazikî, Milli, Bereketî, Mifkî, Oxçî, Pîsî, Sêwidî, Cutkî, Xelikî, Omerî, Sefkî, Celkî, Nasirî, ...)

Derheqê Kurdên Anatoliyê da zanîna me hîn kêmtir e. Ya heyî jî bi devkî ye. Tiştên bi nivîsî û li gora qeydeyên ilmî hetanî dîh û pêr qe tunebûn.

Çend gerok û lêkolînavanê ecnebî hen tişt nivîsîne evqas. Ji wana, lazîm e ku merî Perrotê Frensî bi nav bike. Wî li ser Kurdên dorbera Haymanê, zêdeyî sed sal berê, tiştên xwes nivîsiye.

Ji Kurdan bi xwe, xeyrî çend îstîsna, kesî tu tişt nenivîsiye. M. Emîn Zekî, di kitêwa xwe ya bi navê, "Kurdistan Tarihi" de, 75 sala berê, cîh dayê hen cî û navên eşîrên Kurd yên li Anatoliya Navîn.

Yek jî, Curikîyê rehmetî (Osman Alabay) ye. Ew îstîsnakî bi nav û deng e. Wî bi salan û bê westîya pir nimûneyên folklorê Kurdên hêla Yunak û Heymanê berhevkerîye û nivîsaye. Me di pelikên her hêjmara Bîrnebûne

da, şûn da berhemên wî. Curikî sala çûyî mir, çû rehetê.

Çi şexis, çi parti û rêxistinê Kurda, hetanî van salên çûyî, hay ji Kurdên Anatoliyê nebûn. Kurdê Anatoliyê bi xwe jî hewês nekirine, ku tarix û kultura xwe der-xin meydanê, bi-nivîsîn, nasbikin û bidin nasîn.

Pirê wana dipirsin, tewên, "Kal û pîrên me çima û kingê hatine Anatoliya Navîn?" yan jî, "Eger Kurdistan xelas biwe, emê çir biwin?" Lê wextê ku dor tê cewaba van pirsan, kes xwe na-êşîne, nade berkar û hewldanan. Ronakbîr, xwenda û siyasatmedarên

Kurdên Anatoliyê pir in û di nav xebata siyasî da ne. Meri dikane biwê, wana dûr fikrîye, lê ber xwe nedîye.

Di destpêka sala 1990î da ew di xwe da livîyan. Mîsal, sala 1992an, di hen rojname û kovarên Kurdî da, (Azadî, Özgür Gündem, Deng, Cûdî, Jiyana Nû, ...) çend miqale û lêkolîn derheqa Kurdên Anatoliya Navîn da neşîrbûn. Di eynê salê da, du kitewên piçûk hatin weşandin. Kitêwa Gabar çîyan "Tarihte Kürt Sürgünleri" û ya Nuh Ateş "İç Anadolu Kürtleri". Di van salana da pîrsa Kurdên Anatoliyê kete rojeva siyasat û xebata Kurda, xasme ya Kurdên Anatoliyê. Dema xwenasinê, lêgerîn û lêkolînê ji bo Kurdên

Anatoliyê destpêkir. Li ser teklîfa hen hevalan, xasme ya Dr. Mikailî, birek Kurdên Anatoliyê sala 1993an li Elmanyê, li bajarê Kolnê kombûne ser hev. (Bekir D., Dr. Mikailî, Necatî S., Ali C., Huseyin K., Nuh A.)

Amane ew bû, ku ew him hevûdu nasbikin, him jî li ser hal û hekata Kurdên Anatoliyê fikrên xwe ji hevûdu ra biwên. Li dawiyê, ew li ser hewce-dariya derxistina kovar an rojnameyêke lêkolînî û Kulturî hemfikir bûwûn. Lê ne xêr, di pretikê da tu gav nehatin avêtin. Di eynê salê da, li welat, li K. yê jî civînek çêbû.

Komikek Kurd di vê civînê da li ser pîrsa Kurdên Anatoliyê dan û standin û xwastin ku weşanekê derbixin.

DERKETINA BÎRNEBÛNÊ

Sala 1996 an Hecî E. daxûyanîyek di rojnama Özgür Politikayê de da weşandin. Têda dihate gotin, ku kovarek bi navê Bîrnebûn dê derkeve, ew li rê ye. Di dexûyanîyê da, navê Mehmet B., Fatîm K., Nuh A., wekî nivîskarê kovarê hatibûn nîşandan.

Însiyatîfa Hecî li cîh û bi kêr bû, lê spontan, vê hazîrî û bi kemaşî wû. Ne redaksiyonek hewû, ne pere, ne jî plan û program.

**Sîyasat ji her civatê û
miletî ra lazim e, bê
wê nabe. Lê ne şert e,
ku merî wê têke nav
her karî. Dûrxistina
wê, ji kar û xebatên
zimanî, kulturî, ji
projeyên civakî, sîvîl
û demokratîk bi
kêrtir e.**

Hecî dil hewû ku kovarê li Stembolê (Tirkîyê) bide weşandinê. Wext derbasbû, lê Bîrnebûn derneket. Xûya bû, ku şertên derxistina Bîrnebûnê li Stembolê tunebûn. Sala 1996an civînek li ser teklîfa Dr. Mikailî li bajarê Duisburgê çêbû. (Mehmet B., Hecî E., Sultan D., Dr. Mikailî, Nûrşen K., Vahit D., Nuh A., Huseyin K.) Di vê civînê da qerar hate dayîn, ku ew dê Bîrnebûnê bi hev ra derxin.

Dişa, di dawîya sala 1996an da, li bajarê Duisburgê (Elmanya) kombûnek çêbû. (Nûrşen K., Hatice Y., Suna D., Huseyin K., Dr. Mikailî, Mehmet B., Nuh A., Muzaffer Ö., Hacı E., Cahit D., û yd..).

Di vê civînê da, redaksiyonek hate bijartin (Nûrşen K., Suna D., Mehmet B., Hecî E., Vahit D., Muzaffer Ö., Dr. Mikailî, Nuh A., Cahit D., Huseyin K.).

Dişa, di vê kombûnê da, sewa derxistin, xerciyên Bîrnebûnê pere hatin berhevkirin: Dr. Mikailî 1000.-Merq, Huseyin K. 500.-Merq, Nuh A. 500.-Merq, Vahit D. 400.-Merq, Hecî E. 100. Merq, Muzaffer Ö. 100.-Merq, Cahit D. 100.-Merq, Suna D. 100.-Merq).

Redaksiyona Bîrnebûnê, di civîna xwe ya siftê da qerar da, ku bîrnebûn li

Almanyê bê weşandin. Hejmara Bîrnebûnê a sifte di Zivîstana sala 1997an da li bajarê Wetzler (Elmanya) hate weşandin.

Pêy derxistina hejmara siftê, Ali Ç. û Seyfoyê A. (ji Swedê) û Bekir D. (Elmanyê) ji teve redaksiyonê bûn. Ji hejmara duduyan virda, Bîrnebûn li Stockholmê (Swêd) derdikeve.

Endamên Redaksiyonê Nûrşen K., Suna D. û Huseyin K. demekê şûnda ji ber sebebên şexsî, xwe ji endametiya redaksiyonê kişandin. Lê ew wekî hevalê Bîrnebûnê man.

Di tarîxa çapamanîya Kurdî da, çireya pir kovarên Kurdî zû vemirîye. Yek sebeb tim ew bû, ku Kurd li wana xwedî derneketine. Bi şor gotine erê, baş e, rind e, lê wexta dor hatîye alîkarî û xebatê, xwe badane.

LI HEMBER WENDABÛN Û BÎRNEBÛNÊ

Kurdên Anatoliyê ji parek ji miletê Kurd e. Pirs û daxwazên wana ji pir alîyan da wekî yên hemû kurdan in. Vîdestxistina azadiya mîlî, serbestiya ziman, kultur û huwîyeta kurdî mirazê wana ye jî. Lê ji hen alîyan da cûdatiyên wan jî hene. Cografya wana, cî û herdê ku ew lê dijîn, rewşa wana ya aborî û sosyal cûda ye. Lowma, lazîm e, ku van cudatî û xasîtiyên wan bîr zanîn û berçavkirinê. Ew bîr nivîsandîn û têkevin nav belikên tarîxa Kurda.

Kar û xebata Bîrnebûnê, bi giranî li ser van beşên jêrîn in:

- Cografya Kurdên Anatoliyê
- Tarîx û nufûsa wan
- Ziman
- Dîn û kultura wan
- Hûner û edebiyata wana ya devkî û niviskî,
- Erf û edet û folklora wan,
- Jiyana wana ya aborî, sosyal
- Tevgêra wana ya eşîrtiyê derxe meydana.

Derheqa van beşan da lekolîna pêkbîne, belge û resma biweşîne. Her çiqas hîn kêmanî hewe jî, di deh hêjmarên Bîrnebûnê da va kara hatiye kirin û li ber çava ye.

Komeke ku xwe nasnake, tarixa xwe nizane, hay jî folklora xwe nebe, bi zimanê xwe nenivîse û eseran neafirîne, wenda dibe, jî bîr dibe. Bîrnebûn li hember wendabûn û bîrbûnê derdikeve.

ENSİKLOPEDİYA KURDÊN ANATOLİYÊ

Bîrnebûn berhema Kurdên Anatoliyê ye. Ew kovareke demsalî ye. Nivîsê wê bi kurdî û tirkî ne. Deh hejmarên Bîrnebûnê bi fedakarîya hevalên redaksiyonê, bi alikarîya havalên ku wê belavdikin, bi nivîs û peran pişt a wê digrin derketin. Yanê va kar û xebateke civatî ye û kolektîf e.

Di nameyên xwendavanan da jî tê xuyakirin, ku Kurdên Anatoliyê jî derketina Bîrnebûnê razî ne. Ew wê wekî neynûk dihesibînin û xwe tê da dibînin, pê wê şa û serbilind dibin.

Ger meri deh hêjmarên Bîrnebûnê bide serhev û cilt bike, ew diwe kita-weke jî hezar rûpelî. Meri dikane wê

wekî ensiklopediya Kurdên Anatoliyê bi nav bike.

Di van deh hêjmaran da, bi dehan nivîsên lekolînî, berhevkarî, wergerandî derheqa Kurdên Anatoliyê, tarîx, etnografiya û kultura wana da hatine weşandinê. Pir nimûneyên folklora Kurdên Anatoliyê (çêrok, kilam, gotinên mezinan, listik, erf û edet) di nav pelkên wê da cihê xwe girtin û jî derbê wendabûn û bîrbûnê filitin.

Cara sifê ye, ku di saya Bîrnebûnê da, bi dehan Kurdên Anatoliyê bi xwe li ser tarîx û kultura xwe û bi zimanê xwe dinivîsin. Va tiştekî pir bi kêr û bi qîmet e. Meri pê serbilind dibe. Mixabîn, bi zaravên an lehçeyên Şêxbizinkî û Dimilkî nivîs tunin an pir kêman in.

Guman heye, ku jî Kurdên Anatoliyê jî ekoleke nivîskarên Kurdî derkeve. Pîraniya nivîskarên Kurda yê bi nav û deng jî nav kar û xebata çapemenîya Kurdî da derketine meydana û bûne hoste

Di gelek hêjmarên Bîrnebûnê da di quncê "Yörelirimizi tanıyalım" da pir cî û warên ku Kurd lê dijîn hatin nasandin. Lazim e, ku ev xebata bê kûr kirin û cihên wekî Çorum, Kastamonu, Sivas û.y.d. jî bîn nasandinê.

Kemanî û ehtiyacê Bîrnebûnê jî pir in. Kar û xebata wê hîn bi giranî li ser qeydên amatoriyê dimeşin. Di cihetên teknîk, belavkirin, abonekirin û peran da jî kêmanî pir in.

KULTURA XEBATÊ YA NÛ Û DEMOQRATİK

Karmendên redaksiyonê di destpêkê da hevûdu nasnedikirin yan jî hev û du jî dûrva da dinasîn. Fikrên wana

yên siyasî cûda cûda ye. Hen bi rêxistinên siyasî va girêdayî ne, hen bi serê xwe ne. Yanî redaksîyona Bîrnebûnê pirrengî ye.

Karmendên Bîrnebûnê heta niha îmûthaneke rind dan. Wana pêkanîn ku bi hevra kar bikin, bêtî ku hevûdu biesîn û neçê bikin. Wana qedr û qîmeta hevûdu zanîn. Lihevhatin, hevdu guhdarkirin, konsensus dîtin ji xwe ra kirin prensîb û nehiştin ku siyaseta partîyê têkeve navbera wan.

Siyaset ji her civatê û miletî ra lazim e, bê wê nabe. Lê ne şert e, ku merî wê têke nav her karî. Dûrxistina wê, ji kar û xebatên zimanî, kulturî, ji projeyên civakî, sîvîl û demokratîk bi kêrtir e.

Ronakbîr û xwendayên Kurda mecbur in, vê kultura xebatê li xwe mar kin û bikanîn bi hev ra kar bikin. Ji ber ku ziman, kultur û tarîx ne malê şexsî û partiya ne. Ew malên civatê gîştî ne. Lazim e, ku hêz û huner bigêhin hev, bibin yek quwet.

BELAVBÛN Û HAY JI HEVDU BÛYÎN

Kurdên Anatoliyê çi qas hay ji hevûdu hene?

Eleqê wana bi hev ra û dayîn û standinên navbera wana da kêma in. Di navbera wana da sinorên eşîrtî, qebîletî, mezhebî û zimani (devok û lehçe) hîn bi hukim in. Şer û reqebetê nav eşîr û qebîlan ji hîn ji kok da ranewûne. Li pir dera, xebat û reqebet li ser helbijartina mixtarî û belediya hîn li gora qeydên eşîrtî û qebîletîyê tê kirin.

Ji esra bîstûyekana ra, dewrana gîlobalîzmê tê gotin. Mîna ku tê gotin, dunya êdî biçûk bûye, bûye gundekî. Lê her gundekî ji, xwe ji derva va

vekirîye û bûye mehelekê dunyê. Mîna ku berx û mî li hevûdu dang dibin, li rû dunyê reng bi reng şexsî, millet û civat, ton bi ton kultur tevhev dibin. Li her welatekî ji her miletî merî hene.

Kurdên Anatoliyê ji bir û belavbûne. Di hundirê çel salên ku çûyî da, ji her gundekî, kurda kom bi kom barkirine, çûne bajarên mezin û welatên Ewropayê. Li her welatekî Ewropayê îro komên Kurdên Anatoliyê ji bicîhbûne. Ew li welatên Ewropa ji li gora gund û eşîrên ku ew jê veqetîyan bişûnbûne. Mesela: Omerî li Russelsheimê (Elmanya), Şexbizin li Ahlen û Wormsê (Elmanya), Xelikî li Wittenê (Elmanya), Canbeg li Basel (Sîwîsra), Nasirî li Danmerqê bişûnbûne.

Kurdên Anatoliyê li dervayî welat di şîn û şahîyan da, di dol û dawetan da, di şev û civînên siyasî da tên ba hevûdu. Eleqa wan bi vê rê û ji van aliyan da bi hev ra heye. Lê di sa ji, ha li welat ha li dervayî welat, zanîna wana derheqê xwe û hevdu da hendik e.

Bîrnebûn dikane wana nêzke hevûdu bike û bi hevûdu binasine. Ew dikane boyî wana bibe dezgehekî komunîkasyon, danûstandin û kombûyînê.

GOTINA PAŞÎYÊ Û XEWNEPÊŞEK

Çel salî berê, wexta ku hîn Kurdên Anatoliyê nehatîwûn Ewropayê, ku yekî bigota, çel salî şûn da, birek Kurdên me dê li Ewropa kovarekê derxin, yê dora wî dê bigotana, va yî dîn bûye, xewna diwîne. Lê va xewna îro bûye rastî. Em sehnê bigêhurin û herin pêşdemê. Em

biwên, em di sala 2010an da ne. Bîrnebûn li welat derdikeve û bûye kovareke hefteyî. Ew bi awakî profesyonel derdikeve; xaniyê wê û bi dehan nivîskar û xebatkarên wê hene.

Li hen navçayên Kurdên Anatoliyê enstîtûyên lêkolînî, dersxanê zimanhêwisînê hatine avakirinê.

Hunê niha biwên wana xewn û xeyal in. Belki jî veng be. Lê jîyan bê xewn û xeyal nabe û nameşe. Sewa ku xewn û xeyal bibin rastî, fedakari, xebat, dezgeh û sazî (kovar, komel, weqîf) lazîm in.

Mîna ava zelal xay dike, ku Bîrnebûn ji me ra pir lazîm e. Gere ku em li wê xwedî derkevin, destê xwe bi ser ra bigrin, ku emrê wê dirêj biwe.

Di tarîxa çapemeniya Kurdî da, çîreya pir kovarên Kurdî zû vemiriye. Yek sebeb tim ew bû, ku Kurd li wana xwedî derneketine. Bi şor gotine erê, baş e, rind e, le wexta dor hatîye alîkarî û xebatê, xwe badane.

Bi seri bakirinê, bi şîkeyet û loma, bi şîrê û pêşniyarkirinê tenê tu îş û kar namesîn. Dera ku, meri xwe bide ber kar û bara, bi qelem, bi hêz û hûnera xwe bîkeve nav xebat û şuxilê.

Kovara Bîrnebûn ji axza pûl û peran da xizan e. Ew ne xwedîya buroyekê ye. Wekî demirbaş, tenê mikîneke wê ya fotografkişandinê heye.

Ji her hejmareke Bîrnebûnê 1000-1200 hev çapdiwe. Xercireha her hejmarekê, 6000 Merq in.

Ji her hejmarê li welat û Ewropa tevhev 700 hev tê firotin û belavkirin. 80 aboneyên Bîrnebûnê hene. Ji hatinên me yên ku ji firotin û abonetiye tîn, mesrefê Bîrnebûnê dernakeve.

Hen heval hene, malavabin, xwedîyê kargehan in. Ew baxşî didin: (Mehmet Ö. 2500.-Merq, Osman G. 2000.-Merq, Şevki Ö. her sal 1000.-Merq, Ali C. 1000.-Merq, Cemal C. 500.-Merq, E.Y.-250 Merq, Mesut G. 100.-Merq, Vehbi Ö. 200.-Merq, Mehmet G. 500.-Merq, Ihsan E. 300 Merq)

Hen heval ji hene, jîrek in Bîrnebûnê difroşin û belavdikin. (Li Frensa-Şevki Ö. 25 hev, Lütfü Ö. 15 hev, Li Siwîsra-Hamit Ö. 100 hev, Behram A. 20 hev, Şevket B. 5 hev, A. Doğan 5 hev, Vehbi Ö. 10 hev, Mustafa S. 5 hev, Yusuf Y. 5 hev, Li Holland- Neçîrvan Q. 20 hev, Namdar Ç. 10 hev, Ronî Y. 10 hev. Li Avusturya-Vahit P. 25 hev. Li Danêmark-Komala Kultura Kurdî û Danîmarkî 35 hev. Li Swêd-Weöanxana Apec'ê 100 hev. Li Norwec Seyfi G. 10 hev. Li Elmanyê Komalên Komkarê 80 hev, Şevket Ö. 8 hev, Tahsin D. 15 hev, Mehmet Ö. 15 hev, Temelî B. 10 hev, Xelîkan Ş. 10 hev û yd. Li Tirkîye-Toplum Kitabevi (Ankara) 50, Gül Kitabevi (Kırşehir) 10, Medya Kitabevi (İstanbul) 10 hev tîn firotin.)

Belavkirin û firotina Bîrnebûnê, abone û xwendevan zêdekirin wezîfeke muhim e û li ber me dawestiye.

Hevalê û hevalo, de tu jî, bi kujekî vî karê huwîyetnasîn û gerînê bigre. Tu jî teve vê xaşxebatê biwe. Tevê biwe ku, şewqa Bîrnebûnê hîn gurleh biwe!

Avril 2000

Jerenot:

Ev nivîsa ji alîye N. Ateş da di salcivîna (27-28 Gulanê 2000) Bîrnebûnê da bi navê redaksiyona Bîrnebûnê wekî xebardan hate pêşkêşkirin.

HASAN HARMANCI

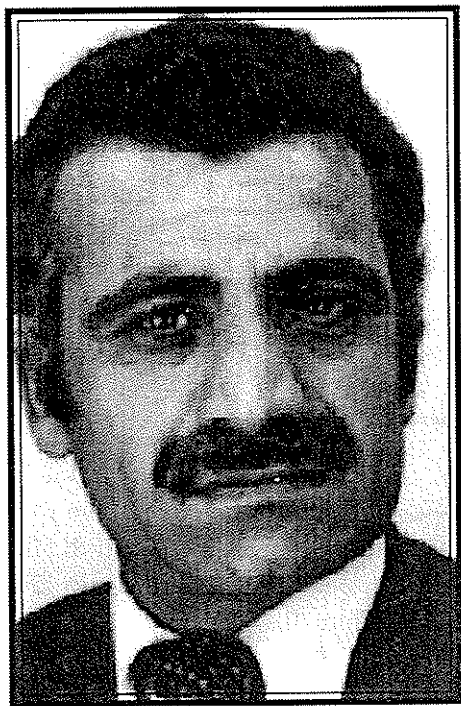
(HESÊ MALÊ ELÊ)

Yusuf Polat

Di nav kar û barê siyasetê de ji Kurdên Konyayê, yê ku li Almanyê bi navê Hesên tê naskirin, ew rêberê jîr û jêhatî di bîst salîya xwe de dest bi karê civakî kir. Dema ku ew li welatê bû karê xwe di Partiya Gel ya Komarî (CHP) de domkir. Di destpeka 60an de tê Almaniyayê. Ausburg, Wuppertal, Westerland û dawî li Frankfurtê kar kir. Li wan deran, wî ji xwe re heval û dost çêdikirin. Piraniya Kurdan, bi taybetî yên Konyayê digîhandin serhev; ruhê mirovatî, dostî, hevalî, welatparêzî, şorxweşî û delalî dida wan. Tevhev li xerîbîyê kêfxweş dibûn. Di rojên teng de bîranîna welat û kulên hesretê sivik dikir, şev û roj jî xweş dikir.

Demê ku Hesên li her davî barkir hate Frankfurt, li refên KOMKARê cih girt, mala wî bûbû mala gel. Bi piranî jî bo penaberên Kurdên ku nû hatibûn bajarê Frankfurtê qor bi qor li mala Hesên diman. Hesên nanê xwe, parîyê xwe yê xwarinê, cihê xwe yê razanê bi wan ve parve dikir. Ji hêlekê de karê fabrikayê, ji hêla din de jî karê welat û xizmeta gel de bû. Hesên bi wê fedakarî, mirovatî, welathezî û gelhezî jî Kurdên Konyayê re bûbû rûmetî û serbilindî. Ew bûbû tîna rojê, şewqa hîvê.

Bîranîn

Hasan Harmanci

Dujmin nesekînî, çav berdan ser Hesên, dest da ser pasaporta wî, nedixwast kû Hesên ji bo Kurd û Kurdistanê kar bike. Ji bo wê yekê Hesên nedikanî kû nêzî 22 salan here mal, here gund û welatê xwe. Disa jî Hesên ji karê xwe dest ber nade, çawa ku Kurd û Kurdistan ji bo wî wîqasî bîranînê wî yê xûdê û pêxember bi qîmet û rûmet bû. Dijî dest dayîna ser pasaportê, wî li Anqerê dawa vekir û ew dawa qezenc kir.

Li ser wê ew piştî 22 salan li 19.10.1999an da çû welat, çûbû gundê xwe. Demekê dost û hevalên wî bihîstin ku Hesên ji Almanyayê vedigere têye welat, bi sedan mirov, heval, cîran û dostên wî hatibûn firokxaneyê Anqerê. Xatûn Eşê, du

lawên wî yên mezin û min jî bi wî ra refeqatî kiribû. Em bi nîvê şevê gehîştinî gundê Bîrtalikê. Gundê Bîrtalikê hîn di jîyanê xwe de ew yeke neditiye. Herder biye mehşer, him jî gundê wî him jî jî gundên din ewqes mirov gehîştine hev, benda hatinê Hesên bûn. Ew jî tomoşilê peya dibe; çî qeder "şîn û şînayî" li bo hev bû. Şîn hebû, çîma kû ewqas can û cîger çûne ser haqê xwe, Hesên him ew nedîne him jî xatirê xwe jî wan nexwestiye. Ji wan can û cîgeran hen jî jî malbatê wî bûn. Bi pîranî şînê jinan jî bo wê bû. Ji hêlekê de jî "şenayî û kefxweşî" hebû ku, Hesênê delal piştî 22 salan vegeriye welat. Piştî girîn û şînê mêr dikevin navberê, şînê diqadînin û terin cematê û êdî êdî xêrhatî û kêfxweşî dest pê dike, rûyên wan dikenin. Xatûn Eşê min û Hesên di odeyekê de li qonaxa jor dike xewê. Sibe rabûnî, Hesên piştî testê bi dê û bavê min re, heval û dostên wî yên herî kevn, bi telefon deng dike û min bi lawê xwe Şewket ve bi rê dexe, riyê Xelikan jêr.

Hesên bi kêfxweşî û serbilindî vedigere Almanyayê. Edin hazirîyê xwe jî bo vegerina welat dike. Benda teqewutê xwe bû. Teqewutê 60 salî. Ku ew piştra bi Xatûn Eşê re tevhev herin gundê xwe Bîrtalikê ku jî me re bibe kanîyê avê, darên sêvan. Xastina me ew bû ku em xwe li Hesên bigrin, vegerin welat, lîstikê dujmin xerab bikin li welat cîh bigrin. Hendik ma bû. 6 mehan berî teqewutê xwe Hesên di 6ê Gulanê da tere ser heqîyê xwe. Ew xebera xirab û reş wek bomba-yekî li Almanyayê diteqe. Bi sedan

Beşdariya Hesên berî 15 salan li nişana hevalên xwe.

heval û dostên wî li mala wî giheştin hev. Ji bo Hesên merasîmek çêdibe, ku hetanî niha ji kesên biyanî ra be taybetî merasîm çênebûne. Di xaniyê Goristanê Ditzenbach da merasîm çêdibe malbat, heval û dostên wî ji hemû Almanyayê beşdar dibin, digehin hev, ji hevalek, dostek, rêberêk, bavek û apek delal xatir dixwazin. Piştî xatir xwastinê wî bi rê dikin, berbi firokxanê Frankfurt.

Hesên, mirovê jir û jêhatî, dema ku here mala xwe yê ebedî ji me xatir nexwest, nedikarî bixwaze jî. Ez bawer im, em gîşt hemfikir in ku ew ne bi dilê Hesên bû. Lê neçar e, felekê ew zû ji dest me girt bir. Wî welatê azadî, gelê azad nedît.

Hesên bi hezaran Kurda ra bûbû nan û av, dil û can, ew nese kinî, rûne- nişt bi şev û roj ji bo karê aborîyê zar û zêça û ji bo karê welat şixulî, ew kar

û barê recalê dayika xwe, cindiyê jinikê xwe ji me ra minak e.

Çi serbilindî ji bermalîyê wî Xatun Eşê re ku Hesên mêrê wê bû, çî serbilindî û kêfxweşî ji zarokên wî re ku Hesên bavê wan bû. Ap û xal, xarzi û birazîyê xwe bû.

Çi kêfxweşî, serbilindî û serfirazî ji min re û ji yên mîna min re ku Hesên hevalê me, dostê me, rêberê me bû.

Felekê, mêrê mêran, şêrê şêran mirovê rûnêrm û rûken ji dest me girt bir. Gundê Birtalikê carek din mehşerê dibîne. Vê carê ne ji bo xêrhatin, kêfxweşî û şênayîyê ku Hesênê delal vegerî welat, lê tenê bo heşîyan û şînê Hesên.

Mirovê şorxweş, şornerm û şorgerm Hesênê delal jî çû, çû ser heqîya xwe, bîr û bawerîyê wî ji me re ferman e.

YUNAK KÜRTLERİ

Kenan û Muzaffer
muzzafer@birnebun.com

Orta Anadolu Kürtleri tarafından bilinen ve bölge Kültürünün çok önemli bir değeri olan *Qamişê Qûl* destanı Yunak yöresinde yaşanmıştır. Bölgedeki düğünlerde zurnanın melankolik ve yanık sesiyle çalınmassa olmaz diye bilinen aşk öyküsü

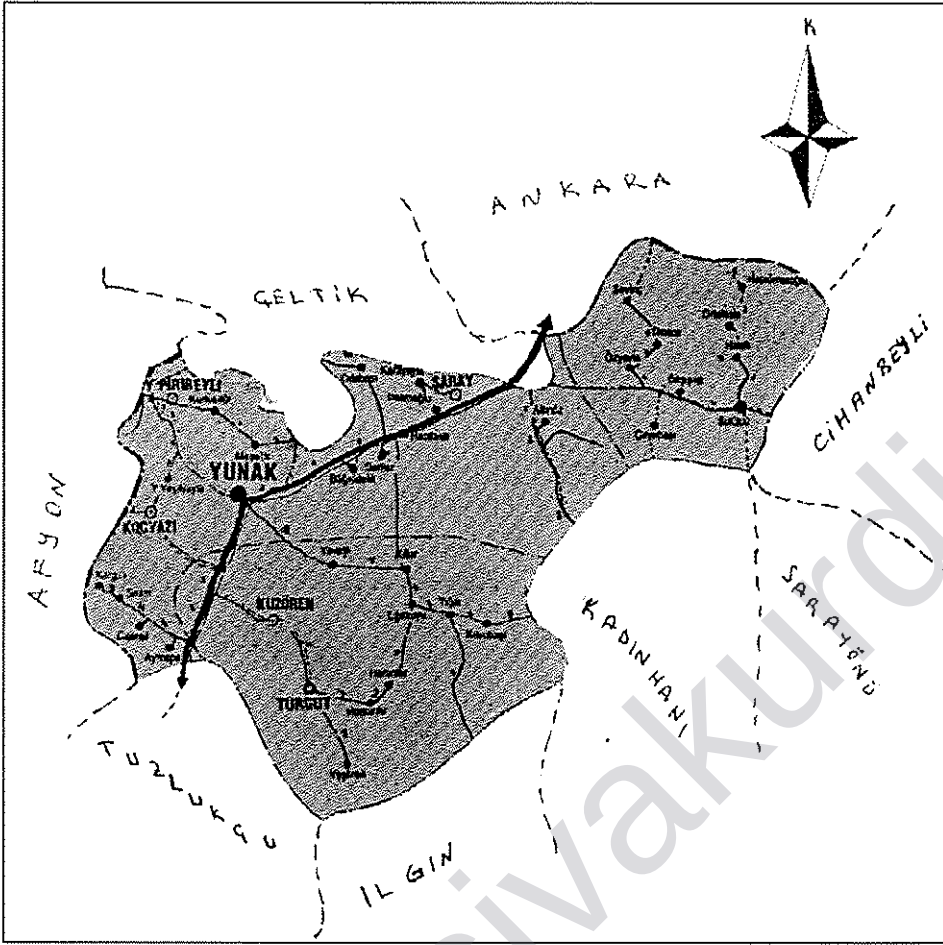
Yunak; İç Anadolu Bölgesi'nin Konya bölümünde, Konya iline bağlı bir ilçedir. Konya ilinin kuzeybatısında olan Yunak ilçesi toprakları, kuzeyde Çeltik ilçesi ve Ankara iline bağlı Haymana ve Polatlı ilçelerine sınırdır. Batıda Afyon-Emirdağ'a sınır olan ilçenin güneyinde Konya'nın Tuzlukçu, Ilgın, Kadınhanı ilçeleri, doğu da ise Cihanbeyli ve Sarayönü ilçeleri bulunur.

İlçe merkezi Konya'ya 190 km. uzaklıktadır. 1953 yılından beri ilçe olan yerleşim birimi, dalgalı bir arazi üzerinde kuruludur. İlçe topraklarının doğusunu ve güneyini geniş düzlükler kaplar. İlçenin dolayları ise dağlıktır. Yüksek bir yayla üzerinde kurulu kasabanın deniz seviyesinden

yüksekliği 1000 m. dir. Karasal iklimin hakim olduğu yörede kışlar yağışlı ve soğuk, yazlar kurak ve sıcak geçer. Yazın suların çekildiği akarsuların görüldüğü yöredeki dar ovalarda kümeler halinde ormanlar bulunur.

İlçe merkezi (17.000), Y. Piribeyli, Koçyazı, Kuzören, Turgut ve Saray kasabaları ile köylerinin toplam nüfusu 60 000 civarındadır. Nüfusun çoğunluğunu Kürtler oluşturur. Özellikle 1954-1970 yılları arasında toprak dağıtım komisyonlarının görev yaptığı dönemlerde dışarıdan nüfus akımına uğramıştır. Toprak alamayanların bir kısmı geldikleri yerlere geri dönmüşlerdir.

Yunak ilçesi bölgedeki ulaşım ağının biraz dışında kalmıştır. Ulaşımını

Xariteyeke ku derûdora Yunakê nişan dide.

genellikle Konya-Afyon karayolu ile sağlar. Bucaklar ve anayol kenarında olan köylerin yolları asfalttır. Diğer köyler ise staplize yollarla merkeze bağlanmıştır. Kış aylarında ulaşım zaman zaman aksamaktadır.

Yunak ve çevresi tarihin çeşitli devirlerinde bir çok kavmin uğrak yeri olmuştur. İlçe yakınlarında Roma ve Hitit devrinden kalma tarihi kalıntılara rastlanmaktadır. Sarıkaya Mağaraları, Turgut kasabası Miskomid Şehir harabeleri, Harunlar köyündeki kale

kalıntıları ve Karagöz Ağılı mevkisinde bulunan kilise ve şehir harabeleri buranın eski çağlarda -Bizanslılar devrinde-önemli bir yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. İlçenin kuzeybatısına düşen 2 km. mesafedeki Hacı İbrahim Dağı ismiyle bilinen tepenin yanbaşıda "Bayram'ın Hazine İni" adında bir mağara mevcuttur.

İlçe merkezinin tarihi yeni sayılır. Merkeze ve bazı köylere yerleşim 16. yüzyıldan sonra olmuştur. Selçuklu ve

Osmanlı dönemlerinde Kars, Erzurum, Erzincan, Elazığ, Malatya, Maraş ve Çorum illerine dağıldıkları; 16.yy başlarında ise doğudan batıya devam eden göçler sonunda Yunak bölgesine iskan oldukları söylenir. İskan olan 24 boydan 12'nin Bilbaşı 12'sinin de Gavesti (tamamı Canbeg aşiretindendir) adını taşıdıkları ve sırasıyla Hatırlı, Koçyazı, Meşelik, Sülüklü ve Saray köylerini kurdukları, 18.yy ortalarında ise Rus istilası nedeniyle göç ederek gelen aynı aşiretlere bağlı gruplar tarafından Yunak'ın kurulduğu yaşlılar tarafından anlatılmaktadır. Yunak'a ilk yerleşen aşiretler ve bugün taşıdıkları soyadlarına göre isimleri şunlardır.

Doykanlılar: Erşan, Ürün, Ulaşlar
Terkanlar: Telis, Altuner, Yavaşlar
Rışvanlı: Yoldaşlar, Bayatlar, Savutlar
Kanklar: Ateşler, Severler, Karalar
Turlar: Turoğlu, Düzbayır

Bu ailelerin Yunak'a yerleşmesinden sonra çevre köylerden ve daha sonrada Emirdağ'dan buraya göçler olmuştur. Yörükler ise 1870 yıllarında Antep, Antalya, Beyşehir yörelerinden gelmişlerdir. Bu bölgede, özellikle asimilasyon politikalarını hayata geçirmek için Yörükler getirilerek Kürt köylerine yerleştirilmişlerdir.

Özellikle Kürtlerin yaşadığı köylere yörükler yerleştirilmek istenmiş kısmen de bu başarılıdır. Bazı köylere de Afyon'un Emirdağ ilçesinden insanlar getirilerek buralara yerleştirilmişlerdir. Ayrıca yalnız yörüklerin yaşadığı köyler kurarak Kürtleri kuşatmaya almışlardır. Devlet

bu yörük köylerine her türlü yardımı yaparak onlara toprak verip güçlenmelerini sağlamıştır. Bu köyler Kargalı, Sıram, Ayrıktepe, Cebail ve Sevinç'tir. Bunlardan başka Bulgaristan göçmeni olup bölgeye yerleşen muhacirler vardır. Bunlar merkez ve Hacıfakılı köylerinde bulunmaktadır. Kürtler yoğun olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşırken Yörükler ve Emirdağlılar genelde çocuklarını okutmaktadırlar. Devlet memuru olanlar; özellikle son yıllarda bunlardan çoğu özel tim ve asker (uzman çavuş) olmakta ve Kürt illerine giderek oralarda halka zulüm yapmaktadırlar. Tabiki bu durum köylerine geldiklerinde de devam etmektedir. Birçok olay ve tatsızlıklar meydana gelmektedir. Son yıllarda ayrışma daha da artmıştır.

Bölgede bulunan Kürtler 1960 yılına kadar kapalı bir ekonomi ile yaşamışlardır. Bütün ihtiyaçlarını kendileri karşılamış gerekli olduğunda ileri gelenler şehire gitmişlerdir. Türkçeyi öğrenmek gibi bir zorunlulukla 1960 yıllarından sonra karşılaşmışlardır. Özellikle radyonun köylere girmesi, okulların açılması, nisbeten yolların yapılması, kapitalist tarım araçlarının çoğalması asimilasyonda etkili olmaya başlamıştır.

Yunak halkının temel geçim kaynağı tarımdır. Bu durum hayvancılıkla beraber, özellikle köylerde kendisini net bir şekilde ortaya koyar. Ekonomik sıkıntılar, işsizlik ve toprağın parçalanıp küçülmesi sonunda; köylerdeki nüfusun büyük bir kısmı Polatlı, Konya, Akşehir ve Yunak merkeze taşınmıştır. Birçok

köy bakımsız ve harabe görünümündedir. Bölge Kürtlerinin önemli bir miktarı da Avrupa'da yaşamaktadır.

Yunak ve köylerinde meskenlerin çoğu taş-ağaç karışımı malzemeden yapılmıştır. Bunun yanı sıra kerpiç evlerin ve kullanımı çok eski tarihlere uzanmayan tuğla evlerin varlığı dikkat çeker. Evler geniş bir avlu içinde ve yüksek duvarlarla çevrilidir.

Yunak Kürtlerinin tamamı Kurmanci lehçesini konuşmaktadırlar. Günlük yaşamda, köylerde özellikle ihtiyarlar Kürtçe konuşmakta, gençler ise Türkçe konuşmaktadırlar. Kürtçe öğrenmek için ciddi bir çaba içinde değildirlir. Bu duruma rağmen ulusal bilinçte gelişip yaygınlaşmaktadır.

Orta Anadolu Kürtleri tarafından bilinen ve bölge Kültürünün çok önemli bir değeri olan *Qamışê Qul* destanı Yunak yöresinde yaşanmıştır. Bölgedeki düğünlerde zurnanın melankolik ve yanık sesiyle çalınmаса olmaz diye bilinen aşk öyküsü dergimizin 1. sayısında Kürtçe olarak yayınlanmıştı. Geçen zaman içerisinde dergimizi arayan okuyucularımız Kürtçe konusundaki yetersizliklerini belirterek, bu destanı dergide Türkçe olarak tekrar yayınlamamızı istemişlerdi. Yunak Kürtlerini yazarken biz de özet olarak bu destanı Türkçe olarak aktaralım.

..... Aşiret reisi Alişer bu bölgedeki bir savaşta öldürölür. Onun yerine Kınco geçer ve mal varlığına el kor. Karısını zorla alır. Alişer'den 4 yaşında Mirce adında bir kız çocuğu yetim kalır. Yeni beyin karısı olan annesi hastalanır, ölür ve Mirce öksüz kalır. Onu ninesi büyütür.

Yıllar geçer, Mirce güneş gibi parlayan bir genç kız olur. Genç kızlar birgün topluca Polathisar pazarına giderler. Mirce orada gezerken Xinto ile karşılaşır. Xinto da onun gibi yetimdir. Onu dedesi büyötmüş, kendisi gibi demirci olarak yetiştirmiştir. Xinto'nun hünerli ve güçlü ellerinden geçen demir zamanın ihtiyaçlarına göre keser, balta, kama, bıçak, kalkan ve kılıç olarak şekil almaktadır. Göz göze gelen bu genç, ilk bakışta birbirlerine akan iki yıldız gibi aşık oluyorlar. Aşkları tüm çevreye yayılır. Dedesi ve tüm çevredekililer bu sevdadan vazgeçmesini isterler ve nasihatlar ederler. Ama sevdalı olan Xinto'nun kulakları duymaz, gözleri başka bir şey görmez.

Mir bu aşktan haberdar olur ve Mirce'yi Konya Paşasına vermek ister. Mirce bu durumu öğrenir ve Xinto'ya anlatır. Sevdalılar birlikte kaçarlar. Akrabalarının bulunduğu köylere doğru giderler ve Mangal Dağındaki bir mağarada saklanırlar. Günler geçer, erzakları biter. Xinto ile Mirce bu çıkmazdan kurtulmak için çare ararlar ve Xinto yakındaki köye gidecek erzak getirecektir. Bu arada Mirin adamları bunları aramaktadırlar. Xinto gece gizlice köye ulaşır ve aldığı erzakla geri döner.

İlerleyen gecenin karanlığında Mirce mağaradan çıkar ve biraz oradan uzaklaşır, yolunu kaybeder ve mağaraya geri dönemez. Aç ve susuzluktan bitkin olan Mirce yere yığılır. Mirce'yi gören yabani hayvanlar ona saldırır ve öldürürler. Mirce kanlar içinde cansız yerde kalmıştır. Xinto döner ve Mirce'yi mağarada bulamaz.

Ormanlık ve sazlık olan bölgede onu aramaya başlar. Dört tarafa dolanır ve ona seslenir, cevap alamaz. Yakında bulunan değirmene gider ve olanları anlatır. Değirmenci sabahın ilk ışıklarında yüksek bir yere çıkmasını kuş ve böceklerin hangi yöne doğru uçtuklarını görüp oraya doğru gitmesini öğütler. Xinto yola çıkar, değirmenci de gizlice onu takip eder. Söylenenleri yapan Xinto, Mırce'nin cansız bedenini kanlar içinde sazlıkta bulur. Değirmenci kendisine yetişir ve birlikte Mırce'nin cansız bedenini alıp değirmene gelirler. Civar köylerden olayı duyanlar değirmene gelirler. Defin işlemi yapılır. Büyük bir kaya mezartası olarak kullanılır ve çiçeklerle mezar süslenir.

Kısa bir süre sonra bölge Kürtleri zalim ve acımasız olan beylerine karşı güç birliği yaparlar. Ona karşı savaşır, yenerler ve kafasını keser tüm ahaliye ibret olsun diye köy köy gezdirirler. Yerine Mıço geçer....

İşte kısaca özetlenen destanın hikayesi böyle. O günden günümüze çok uzun yıllar geçmesine rağmen, Orta Anadolu Kürtleri sözlü edebiyatları nedeniyle değerlerini unutmadan günümüze kadar taşımışlardır. Bölgede her kaval çalan bu aşk hikayesini bilir. Düğünlerde zurna ile çalınan bu destan halen varlığını korumaktadır.

Dini inançları; önceleri Alevi olan bölge Kürtleri, daha sonra sunni

olmuşlardır. Hanefi mezhebindedirler. Özellikle 1975'ten sonra gelişen Ulusal sorunun çözümü konusundaki çalışma ve çabalar Yunak'ta da ses getirmiştir. DHKD ve DDKD gibi örgütler buralarda etkin olmuşlardır. 1991 yılında HEP Yunak ilçe örgütü kurulmuş ve ulusal bilincin gelişmesine katkı sunmuştur. Üniversitelerde okuyan gençler yazın Yunak'a geldiğinde bilgi ve birikimlerini insanlarımızı taşıtmaktadırlar. 1995 seçimlerinde EBÖB (Emek-Barış-Özgürlük Bloğu) ciddi miktarda oy almıştır. Aynı şekilde 18 Nisan 1999 Genel seçimlerinde DBP (Demokrasi ve Barış Partisi) ve HADEP (Halkın Demokrasi Partisi) önemli bir oy potansiyeline ulaşmıştır.

Yunak ilçesini tanıtırken belirtilmesi gereken diğer bir konu da bölgeden çıkmış bazı şahsiyetlerdir. Yunaklı Molla Rahim yazdığı beyitlerle tanınmıştır. Dergimizin 7. sayısında bir örnek yayınlanmıştı. Dergimiz yazarlarından olan ve geçen yıl kaybettiğimiz Osman Alabay'ı (Curiki) da anmak gerekir. Ayrıca burada isimlerini sayamadığımız, Türkiye'de ve Avrupa'da siyasal partilerde, demokratik kitle kurumlarında, insan hakları ve demokratik mücadelede yerini almış onlarca insanımızın da var olduğunu belirtelim. Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı yapmış Doç. Dr. Halil Ürün de bölge Kürtlerindendir.

YUNAK İLÇESİ

Yerleşim Birimi

Yerleşik Halkı

İlçe merkezi	Kürt-Yörük
Altınöz	Yörük
Ayrıtepe	Yörük
Beşışıklı	Kürt
Böğrüdelik	Kürt-Muhacir
Cebrail	Yörük
Çayırbaşı	Kürt
Eğrikuyu	Yörük
Hacıfaklı	Kürt
Hacıömeroğlu	Kürt
Harunlar	Yörük
Hatırlı	Kürt
Hursunlu	Emirdağ
İmamoğlu	Kürt
Karayayla	Kürt
Kargalı	Yörük
Kıllar	Emirdağlı-Kürt
Koçyazı (B)	Kürt
Kuyubaşı	Emirdağlı
Kuzören (B)	Emirdağlı
Kurtuşağı	Kürt
Meşelik	Kürt
Odabaşı	Kürt
Ortakışla	Kürt
Özyayla	Kürt-Yörük
Saray (B)	Kürt
Sertler	Yörük
Sevinç	Yörük
Sıram	Yörük
Sinanlı(Suşe)	Kürt-Yörük
Sülüklü (B)	Kürt
Turgut (B)	Yörük
Yavaşlı	Emirdağlı
Yeşiloba	Yörük
Yığar	Yörük
Y.Yeşilyayla	Kürt-Yörük
A. Piribeyli (B)	Kürt-Emirdağlı

BEDELÊ KÊN

Nuh Ateş

nuh@birnebn.com

Miçoyê Homê ji mal derket, çû camîyê ku nimêya yasîna bike.

Kur û kulfetê wî li mal rûniştîwûn. Hur û mezin, keç û lawên malê li dora dapîrê kombûn, jê çêroka Kulek rucu kirin. Dapîrê siftê nazî kirin, kire kem û kum, paşê xatîrê newîyê xwe neşikena û dest pê çêrokê kir.

- Çi hewûye çi tunewûye, jineke pîr û sê lawikê wê hewûne. Jin bi sala ne pîr wûye. Mêrikê wê mirîye, qeramê wê giran bûye. Wê sê lawik bi tenê mezin kirine. Ji ber qeramê giran, porê wê sipî, mîna herîyê bûye. Lowma jê ra gotine pîrê.

Sala daye dû sala, lawikê pîrê mezin bûne. Rokê, pîrê bangê wana kiriye, gotiye, werin û rind guh bidin ser min. Ezê êdî bi sala ji pîr bûme û nikanim we bi xwedî bikim. Li vî dîyarî rizqê we tune. Barkin, serîyê xwe heynin herin dîyarên xerîb, li rizq û nesîwê xwe bigerin.

Şîretê ku ez niha li we bikim, qe ji bîrmekin. Ku we ji bîrkir, ez heq û şîrê xwe li we helal nakim.

Hunê dizîyê, derewa, nerindî û neheqîyan nekin. Duxîna xwe li ber heramîyê vemekin. Ma hunê tim bi qîret win û zû zû aciz mewin.

Wê rê nîşanî lawên xwe kir. Vi yê mezin ra go, tu berve roava here. Vi yê

hortê ra go, tu berve başûr here. Vi yê piçûk ra go, tu ji berve rohelat here. Çiqinê wana dane dest û go, de herin, paş xwe va mîsmekin, xwedê îşê we rast wûne.

Lawik rawûn, çûn destê dayîka xwe maçkirin xatîrê xwe ji wê û ji hev du xwastin û vi rê ketin.

Pîrê di dû wana êpî mîskir. Hûndûrê wê keliya û hestirk ji çavan da hatine xwarê.

Lawikê pîrê, yê mezin û yê hortê pîr çûn û hendik çûn, her yek li derekê bi cî û war bû. Yê mezin li ba axakî bû şivan, yê hortê li gundekî bû gavan. Lawikê piçûk bi şûn newû. Ew yekî qutî jar wû. Bi ser da, li ser nigê rastê dikulî. Yên derdora wî jê ra digotin, *Kulekê pîrê*. Wexta ku ew hîn derguş û di kundaxê da wûye, al xwe avêtiye ser, nig ji wê da pûç maye. Sewa kulekîyê, tu kes bi wî qayîl netiwû. Tu kesî ew şivan û gavan ranegirt. Lê wî dîsa ji saxiya xwe ji gerîne nedikir. Ew bi sewt û înad, dîyar bi dîyar li rizq û mirazê xwe gerîya.

Rokê, ew pîr westîya, xiş û xal hate gundekî. Li dawîya gund, li mala pîrekê bû mîvan. Pîrê sure wû.

Kulek hal û heqata xwe ji pîrê ra katkir. Dilê pîrê pê şewitî. Pîrê pêçkê şûn da, ew dawetê oda mîvana kir. Li

wê derê, sifre dagirtiwû. Li ser sifrê heft qaw xarin hewûn.

Kulek mat ma. Wî di ber xwe da go, pîrê li ba min wû, va sifra kê dagirt! Wî îna kir, ku pîrê sure ye.

Pêy xwarinê, pîrê go, eza niha surekê bidim te. Lê dera ku tu wê ji kesî ra katneki. Ku te katkir, tesira wê namê. Pîrê di guhê wî da, kire piste pist. Paşê go, ku tu ketî tengîyê ya ji ku belayek hate serî te, vê surê wûne bîra xwe. Hîngê meleka nesîwdayînê dê xwe bigîhîne te. Ku te ji wê çî xwast, ewa wûne şûnê. Te go, min bike gogercî, ewa te bike gogercî. Ku te go, min bike şêr, tê biwî şêr.

Ji bîr meke, sur tenê bi şev bi hukum e, bi ro tu yê berê yî.

Pîrê di pencerê ra çiyakî dûr û bilind bi wî nimand û go, mêske, vî çiyayê hanî serî bi dûman dibinî?! Li navî çavê wî, qela û qonaxa Mîrê çîya heye. Keçikeke wî heye, navê xwe Pêrixan e. Ew rinda dînê ye. Wexta ku ew di baxçê qonaxê da digere, herd û ezman ji eşqa ra di şûna xwe da dilizin. Dar û ber, insan û heywan lê radibin sêrê. Nexwaş, kûr û topalên van deran diherin cêw wê, li ber şewqa rindîya wê xweş dibin.

Heta ku bi mîr û mîrîmîranê Mixrib û Misirê geh, hatiwûn ber nigên wê, lê xwezgînî derketin. Lê Pêrixan bi tu kesî ji wana qayîl newû, teklîfê wana bi şûn da veğerandin.

Qeder e, bêyî çî, rokê siwarên Mîrê Hûta hatin Pêrixan revandin birin, ku li Mîrê xwe markin. Ji hîngê vir da, Pêrixan di dest hûtan da hêsîr e.

Bavê Pêrixanê ji çar hêlê dunê ra xewer şand û go, ku kîjan cihê mîrê

Pêrixana min ji dest Mîrê Hûta xelaskir anî, ezê Pêrixanê li wî mar kim û text û taca xwe jê ra bi xelat kim.

Lê heta niha, tu kes ji heqê Hûta nehatîye der. Kî ji vir da çûye, ji wir da nehatîye.

Welatê Hûta li paş heft çîya ye. Li piştê çiyayê hefta înek heye. Li ber deriyê inê marekî heftserî nowedar e. Ew tu kesî bernade hundur. Ji inê da berjêr, heft qata di binê herdê da, bajarê Hûta heye. Li piyê rastê, li ser heft qata qonaxa Mîrê Hûta bilind dibe. Li piyê çepê, zîndana wî ya reş heye. Pêrixan di wir da hêsîr e. Şêşezar û şesed û şêşt û şeş siwarên Mîrê Hûta hene. Her yek hosteyê regeço ye.

Pîrê şora xwe xelaskir. Kulek rawû, destê pîrê maçkirin û xatirê xwe jê xwast, derkete derva.

Li derva şevê wê. Wî sur anî bîra xwe û vî melekayê ra go, min bike têyr. Ew bû têyr û virîya çû. Wê şevê ew gihêste welatê Hûta û nêzikî inê danişt.

Vê carê ew kete tonê ejderhakî. Nêzke Înê bû û ku çî quweta wî heye topkir û pê pife marê heftserî kir. Mar cîlê di şûna xwe da, ji serma hişk bû, cemidi.

Kulek kete inê û heft qata daket û gihêste bajarê Hûta. Ew geh kete tonê Rûstemê Zal, geh bû Hemê Musê û Gelhê Şarê. Gurz di dest da, ew kete nav siwarên Mîrê Hûta, ew birbelav û qirkirin. Paşê wî çû Pêrixan ji zîndana reş xelaskir û anî mala bavê.

Mîrê Çîya li ser şora xwe dawestî. Wî Pêrixan li Kulek markir, text û tacê

xwe jê ra kire xelat. Zewac bi dilê Pêrixanê wû jî.

Çel ro û çel şev li dohlê xistin. Şênî û şahîya dohl û daweta Pêrixan û Kulek nam da û li çar hêlê dunê bû çêroka dohl û daweta bûk û zavan. Kulek bi şev dikete tonî mêrekî bi şûhret, bi bejn û bala, bi ro disa tewû Kulek.

Pêrixan û Kulek bi hev ra bextîyar wûn. Kulek êdî bû Mîr Kulek. Wî meriyê xwe şandin pêy dê û birayên xwe. Ew anîn li ba xwe bi şûn kirin.

“Çêroka min çû qametê rehmet li vê civatê.”

Dayika kurika, Zêwa Hecî li oda din nivîn rêxistin, dû ra vegerîya oda rûniştinê û go:

-De bes e, şev hatiye nivê şevê. Mêskin, gaz di çirê da nemaye, ew kûrîk bûye. Rawin rakevin

Dora dinê royê, bi nîvro, Zêwê Hecî li odê, pišta xwe da balifeke xalînî rûnişt. Wê bange keçika xwe kir û go:

-Şarê tenek av têke tasekê û şêyê serîya jî wûne, ku ez porê te buhûnim.

Şarê tasek av û şê heyna anî û diyna hêla dîya xwe û bi xwe jî li ber wê rûnişt, mîna ku bikeve hambêza wê.

Du ro berê, şeva inê Şarê serê xwe şûstiwû û porê xwe kiriwû du guliyê qalin.

Zêwê her du guliyê wê verşandin. Şê li avê xist û pê porê Şarê, jî pêşîya henîyê da bigre heta dawîyê ewlek bi ewlek şê kir.

Porê Şarê mîna mûyê reş wû. Wexta ku şil bû û hate şekirinê sîsik diwû û dibiriqî.

Zêwê jî axza çepê da, di bin gepirê da, bi destê çepê bi por girt û bi tiliya xwe ya şehedetê a destî rastê birek por veqetand û bi destê çepê girt. Wê bi destî rastê porê ku mayî wê de kir, bi ser omiza Şarê ya rastê da berda.

Wê pore ku dest da mayî carek din şê kir û paşê ew kire sê tela û dest pê hunanê kir. Wexta ku gihêste nîvi, wê benê guliya yê sur heyna û ew di horta guli ra derbaskir. Bi bên guli bi hev va tèn girêdanê, sewa ku guli birbelav newin. Morîyekê çava, kinirkek, penezekî zîvinî û zêrekî piçûk bi bên da kiriwûn.

Zêwê jî hêlekê da guli dihunan, jî hêlekê da jî şîret li Şarê dikirin, digo:

-Keçika min, tu êdî ne hur î. Salê te panzdeh ne û tu ê bi dergîst î. Payîzê dohla te wê biwe. Ma te hay jî xwe hewe. Dost hene dujmin hene, xêrxwaz hene hesûd hene.

Oxira mêra me bire. Ji ber mezina rawe ser xwe. Vi xorta ra melîze. Berve mêra mekene, li ba wana rûye xwe çexke. Ku te vi mêra ra dengkir, serî xwe têke ber xwe û destî xwe bide ber devî xwe.

Zêwê porê Şarê gîştik huna, kire guli. Wê serîyê guliya, jî jêr da berjor şê lêxist, gîvjî kir, ku guli venserên. Paşê wê guli hêjmirîn û go:

Vê carê jî bîst guli jê derketin.

Wê serê xwe tenkî paşva kişand, jî dûr va li guliyê keçika xwe mêskir. Di kenê rûyê wê ra beli wû, ku ew bi hûnera xwe qayîl e.

-Xelas bû! De rawe keça min, ava me ya vexwarinê tune. Here jî kanîyê

avê wûne. Ez ê ku tenki herime nav mala.

Gulî bi qeyda sênexkî tên hunan. Sênex navê benekî ye. Ew ji sê telayên ris tê hunanê. Her sê telayên ris ji serîkî da bi hev va girêdidin. Wî serî bi pêçîya nig yan jî bi niçikekî va girêdidin. Paşê, di ber girê da, bi her du desta bi telayên ris digrin. Ji axza rastê da, telayê ris yê rastê diavên ser yê hortê. Yê hortê vê carê derbasê axza rastê tewe, yê rastê jî dikeve hortê. Paşê telayê ris ê axzê çepê diavên ser yê hortê. Yê hortê di bin ra derbase axzê çepê tewe. Yê çepê vê carê di hortê da dimê. Bi vî tonî bên tê hunan û tewe sênex.

Mala Miçoyê Homê li gundekî li axza Haymanê, li derdawê Çîyayê Qerecdaxê wû. Gundekî piçûk, ji sed malî wû. Ew di kortê da wû. Lowma jê ra digotin, gundî kortê.

Pozê biharê û ro ji nîvro dagerî wû. Di ser gund ra, ezmanekî sayî hewû. Heyamî germ wû. Kal û pîrê gund xwe dawûn berojan. Li ser dev û rûyên wana ken û kêfê vi ber biharê ketine hewû. Yên ciwan diketin rû yên kal, digotin, hun îsal jî xelashûn û vi ber biharê ketin. Êdi mirinî jî we ra tune.

Mîna ku gotî, biharê xun bi tereke da dihat. Li ber diwarê goma malê Miçoyê Homê manga û nugun dawestîwûn. Mangekê xwe bi kevirê koşê xênî dixurand. Du nuguna hev du dialastin. Mîna ku wana hev du bi zimên sisik dikirin. Îza zimanê wana li ser çermê wana deq bi deq xay dikir.

Mala Miçoyê Homê û ya birayê wî, Hesên li jêr gund, li rû hev wûn. Wê royê li mala Miço tu kes tunewû. Ber

malê xewlê wû. Cucikên malê li ser kulingê, xwelî vedidan, li yê m digeriyan.

Di jêr malan ra, li ser çeyîr û çîman birek xort giheştîwûn hev û dikirin hay û bêrî. Li wê derê, kuçikek bi dèlekê da deliqî wû. Xorta dor li wana hewşkiriwûn, bi kevira berdidan wana û dixwastin ku wana ji hev veqetînin. Lê kuçik û dêl ji hev nediwûn, ew mîna ku bi hev du da nûskî wûn. Ziman di devê wana da dirêj bûwûn. Wana dikire hele hel û bi çav tirsî li dor û paş xwe mèsdikirin.

Şekiro ji xorta veqetî û berva mal teçû. Mala bavê wî, li paş mala Miçoyê Homê wû. Rîya wî di ber mala Miço ra derbasdiwû.

Şekiro xortekî şîrin, şor xweş û bi ken wû. Lowma hemsaliyê wî navê wî Şekiro lêkiriwûn. Wî serhevdeyên qebila û malan giştik dizanîn. Navê wiyê esil, Oso wû. Ew bi bavpîrê xwe hatiwû navkirin. Bavpîrê wî li herba Çelenqelê şehîd ketiwû.

Şekiro û Şarê hemsal û cîranê hev wûn. Wexta ku ew hîn piçûk wûn, bi hev ra dilistin. Lê jikî ku Şar bi dergîst e, ew ji hev dûr diherin.

Şarê çatiya avê di dest da, ji kanîyê av dikşand. Wê fistanekî heftreng li xwe kiriwû û kefiyeke gulpembe dawû serê xwe.

Jikî ku ew bi dergîst e, wê îş û karê malê yên giran jî tikirin. Yên derdorê bi çêra wê bûn. Şarê mîna qeda pez didot, nan lêdixist û kinc dişûştin. Wî zemanî keçik û bûk bi van karana dipesandin.

Wexta ku Şar nêzke mal bû, di ku Şekiro ji jêr da tê. Wê çatiya avê diyna

û li oxira Şekiro dawestî. Şekiro hat gihêşte herda Şarê û dawestî. Ew di ber Şarê ra derbas newû. Wî dil hewû ku çend gili û gotina vi Şarê re bike. Wexta ku gihêşte ba Şarê, wî hema dest pê şorê kir, go:

- Şarê, tu dizanî, yekî ji xalanê te çir kiriye?

Şarê serî kire ber xwe, go:

- Çi dizanim, çir kiriye!

- Wî di zemanê xwe da, bi hêştira ji Helewê şekir dianîye û difrotîye. Rokê, wî şekir li hêştira barkiriye û bi rê da rêwîyek rastê hatiye. Baraneke şên dibariye. Rêwî gotiye:

- Mêro, barê heştirê te çi ye? Wî gotiye:

- Şekir e. Rêwî gotiye:

- Malavao, ne şekirê şil biwe, bihele û biçilke.

Xalê te keniye, gotiye:

- Taw ho, tu çi dizanî. Şekir ku şil bû, wê her çû giran biwe û kîloya bikute, ez ê jê zêde kêr bikim.

Şarê dest da ber dêv û go:

-Tu serhevda dikî. Xalanê min veng nakin, ew hesawa dizanin. Lê, wê xwe bi zorê digirt, ku nekene. Wê dixwast ku here, lê Şekiro di ber wê ra derbasnediwû. Wî neterikand, serhevdayek din jî da ser:

-Ji bavanê te jî, yekî, mêrê malê li çolê, li ber pêz wûye. Gur hatiye pêz. Wî jî tîrsa ra bange kûçik kiriye û ew bi xwe va girêdaye. Gur pez qirkiriye...

Hîn Şekiro, şora xwe teva nekiriwû, Şarê hiq û hiq kenîya. Wê xwe negirt; çiqas xwast ku nekene, lê kenê xwe zeptnekir. Wê jî bîr kir ku destê xwe bide ber devê xwe û di ber

xwe da go, "towbe towbe, xêr e însellah". Li gora edetê wîngê îna dikirin ku yek pir kenîya, tiştêkî neçê wê were sêrî. Lowma towbe dikirin.

Kenê Şarê nesekinî. Ew devvekîrî dikenîya. Didanê wê wekî sedef dibîrîqîn. Pesîrê wê hîn nû belbûn, wexta ku ew dikenîya geh heldihatîn geh dêdihatîn. Kefîya wê ya gûlpembe jî serî da berve paş şemîtî. Binguhên wê yê gewr û kal xaykîrin. Suyê wê yê dirêj, mîna şuşeyê çira gazê, sîsîk û sipî dikir.

Şekiro mat bû, di şûna xwe da nedilivî, mîna ku bi herdê va nûsikîwû. Li navberkê çavên wana li devhev ketin. Bi nêrînan mîna ku ew bi hev va hatin girêdan. Germîyek bi nav dil û cana da belavbû.

Bi qirîniyekê va her du jî vecinîqîn. Wana dengê dergîstê Şarê, Şemo naskir û bi lez û bez jî hev veqetîn û her yekî da rîya xwe.

Şemo di goma pêz da wû û binê pêz pakdikir. Wî di teqê ra li Şarê û Şekiro sêrdikir.

Şemo yekî hesûd, çavteng û dilçurug wû. Wexta ku wî şarê bi Şekiro va bi hev ra dîn, ew pê ragerî. Ew di şûna xwe da rep û hişk dawestîwû. Benz û bed lê qetîya, mîna xizik bû, ku te kêr lêxista xun jê nedîçû. Çav di serî da gewr dikirin. Peçêkê şûnda, mîna ku yekî derzi tê ra kiriwû, qîrînî vi ser wî ket.

Wê royê, evarê Şemo vi dîya xwe ra go:

- Etê, ez vi Şarê ra nazewicim. Xewerê hema bişînin, ma nîşanê vegeînin.

Dîya wî go:

- Wîy wîy, wêy wêy li min e, mala min şewitî. Xêr e, lawê min çir bûye !

Wê ji hêlkê de ji bi kuta li singê xwe dixist.

Şemo deng da, go:

- Şarê vê ar û nemûs e. Ku min bikujin ji, ez vi wê ra nazewicim!

Wê şevê, çira mala Hesenê Homê heta siwê venemirî. Mezinê malbatê gihêştîwûn hev û ketîwûn nav mitala û mineqaşan.

Çend ro ketin navberê, xewereke neçê li nav gund belavbû. Gotin, Şekiro vi Şarê ra ye. Hevalê Şemo, Cino va xewera belavkiriwû. Cino ji Şemo hesudtir wû. Digotin, Ew ji hesudîyê vi dizan ra bûye heval û mala bavê dervakiriye.

Lekeya namûsê li ser Şarê ma. Mala apê nîşana xwe xwastin. Sê malbat û mermaliyên wana li hev sîva hatin. Navê Şarê neçêbû, bi ser da wê kut ji xwarin. Mala Miçoyê Homê, mîna ku bi yas wû. Rûyê wana nedigirt ku herin nav malan.

Payîz wû. Miço çû gundekî Tırkan, mala nasikê xwe. Nasikê wî, jina xwe miriwû, ew ji xwe û ji sêwîyê xwe ra li jinekê digeriya. Miço meri kirin navberê û Şar teklîfe wî kir. Wana şor dane hev du. Çend ro şûn da, meriyê nasê Miço hatin, ku Şarê pêwin.

Li gora edetê hingê, Kurmancên van derana di nav xwe da dizewicîn. Vi merlixîyê ra zewicîn edet wû. Dewlemenda poz li hewa digerandin û kiriyê xwe nedikirin, ku vi xizanan ra bizewicîn. Ji derva û ji yada zewicîn bi eyb digirtin. Li zewaca vi

gewenda û cîngana va bi çavekî pir neçê mêsdikirin.

Va edetana li ba gûndê cîran yên Tirk, Teter û Çerkez ji hewûn. Ew ji, her yek di nav xwe da dizewicîn.

Tenê Kesê neçar û li herdê mayî ji derva dizewicîn. Keçik û jinê ku lekeya nemûsê avêtîwûn ser, didane derva, ew yad dikirin; mîna ku bi vê rê ceza didane wana. Ji yên ku bi vê rê zewicîn ra digotin, "gune ye, dan yada".

Siwekê, vê dohl û vê dawet Şar kirin bûk, li erebeke hespa siwarkirin û berve gundê Tırka vi rê xistin.

Li gora edetê, şareke sîr avêtîwûn ser seriyê Şarê. Wê ber xwe nedidî. Du jin ketîwûn piyê wê, ew berve erebê dibirin, mîna ku bêyî, du cendirma yekî hêsr dibirin.

Xêyri malên ku sîvahatî, însanê gund giştik li ber mala Miçoyê Homê civiyawû. Hen hatiwûn xêrê, hen ji hatiwûn sêrê. Mêr li hêlekê, jin li hêlekê din kombûwûn.

Ji hêla jina da, dengê girî û nalînê dihat. Dohla Şarê bûwû şîn. Wexta ku ereba bûkê vi rê ket, dengê şînê bilind bû.

Dîya Şarê, Zêwa Hecî kilam distran, li singê xwe dixist û biskê xwe diruçikandin.

Wê distra, digo:

*Sala îsal, demsal har e
Ar û nemûs barekî bi qahr e
Hesuda ken li Şarê herimandin
Welle, kêrê lêxin xûn jê nahere.....*

DIYA MIN Û MIRINA BAVÊ MIN

Musa Anter

Di salên dibistana sereta de, bîranîneke min ya bi êşa mirina bavê min e. Bavê min pûç (felc) bûbû. Di tatila xwe ya pêşîn de, çaxa ez hatim mal, min bavê xwe nedît. Min li wî pirsî, lê ji min vedîsartin. Ji min re gotin ku çûye ser textor. Dûra ji Hatxê metika bavê min hate Zivingê. Bi hatina xwe re dest bi giri kir. Wê gavê min fêmkir ku bavê min wefat kirîye. Di cih de ez çûm goristanê û min xwe avêt ser gora wî (min axa wê maç kir). Ez hîna jî bi êşa wê rojê dijm.

Di 1963an de, dema ez hatim girtin, ew hê neçûbû rehmetê. Heta roja dawiyê, wî xwestibû min bibîne. Berî ku serê xwe deyne, çend caran "KA NEHAT, KA NEHAT" gotiye. Bi hatina min ya gund re, daxwaza diya min bi cih hatibû.

Îca min dikarîbû, ne tenê bi cenderman re, lê bi mudîrê nehyê, qaymaqam û yuzbaşî re jî bi axiftima û me hevudû bidîta. Her wiha tahsildaran, memûrên daristanê û beqçiyên hesab ji min dikirin. Min çend caran, xwes-

tina xwe ya xwendina dibistana navîn, li ber guhê diya xwe xistibû. Diya min tofan radikir û bi ser min de hildibû: "Îca çi ye, tu mezin bûyî û tu tirkî jî fer bûyî, ez ê bi vê pîrekiya xwe çawa gund birêve bibim (îdare bikim).

Bi hesreta dibistanê me derbasdibûn. Ez ne şaş bim, dawiya meha tebaxê bû, diya min ez û rênçerê me jî bo pêwistiyên çandiniyê em şandibûn bajarê Mêrdînê. Ez li hespê siwar bûbûm û xulamê me jî li qantirê.

Ber bi êvarê, em gihiştin Mêrdînê. Ji Qehwa Bilind ya li ser Kolana Mezin dengê hat: "Mûsa, Mûsa" û bang min kir. Ez rawestiyam. Yê bang min dikir mufetişê me yê dibistana seretayê, Sebrî Begê bi xwe bû. Ji bîlî biserketina min ya dersan, jî ber hoyek din ya taybet kêfa Sebrî Begê ji min re dihat. Ew jî Gemlikê bû. Ji wir bi navê Eli merivêkî xwe anîbû, ew kiribû xedemê dibistana me. Eli bi jin û lawê xwe di odeyeke dibistanê de diman. Wî jî lawê xwe gelekî hez dikir. Di wexta xwe ya vala de gelek caran min lawik digirt û ew digerland. Rojêkê

cardin dersa me tunebû, ez çûm nik lawik. Lê ez çi bibînim! Lawik û diya xwe di himbeza hev de ketî, li erdê vezilyayî ne. Min fêmkir ku tiştek hatiye serê wan. Loma ji min kir qîrîn û hewar. Mamoste û karmend bi wan ve hatin, doşek û lihêfên wan li derve raxistin û ew li ser wan dirêjkirin. Ew ji dumana komira menqelê bê heş ketibûn. Heger ez negihîştibûma ser wan, ew ê bimirana. Loma ji li dibistanê şahîyek çêkirin û mîna qehremanekî gelek pesnên min dan, diyari û geşt dane min. Sebrî Begê, bi minetari herî min re digot: "kurê min yê melek".

Di cih de, ez ji hespê xwe peya bûm û çûm destên Sebrî Begê. Wî got: "Wey lawê min girêdana te çiqasî sîpêhî ye" û pêre ji min pirsî, çima ez dibistanê nadomînim. Min jê re got ku derfet û îmkânên min tunene. Sebrî Begê ji min re got: "Ez ê alikariya te bikim" û pir tembih kir, da ku ez roja din biçime dibistana Gazîpaşayê. Serê sibehê zûka ez çûm mektebê. Sebrî Beg li bendî min bû. Wî mudîrê Maarîfê dît û jê re wiha got: "Mudîr Beg, ev lawik îsal çi li dibistana me û çi jî, li yê din ên Mêrdînê xwendevanê herî bî serketî ye. Heger hûn rê bidin bila bikeve îmtihanê, em ê ewraqên wî piştî dagirin. Çawa be diplom û nasnama wî li nik me ne." Mudîr qebûl kir û Sebrî Begê ez sererast birim odeya îmtihanê. Tesaduf bû an jî şansê min bû, ez nizamî lê wê rojê ji îmtihana "leylî mecanî" yanî xwendina belaş hebû. Di cih de qelem, jêbir û kaxizên îmtihanê dane min. Piştî îmtihanê Sebrî Beg carek din tembih li min kir, ku ez roja din rêya

xwe bi dibistanê bixim. Min jî bi ya wî kir. Dema Sebrî Beg li kaxizên min temaşe dikir û destê xwe di ser serê min re bîr, min zanibû ku ez bi ser ketime. Bêyî ku ez têbigihê, bê çi bûbû çi nebûbû, em vegeyriyan gund.

Ez xortekî 14 salî bûm. Diya min dixwest ji min re jinê bîne. Lê belê hesreta min ya xwendinê, dibû hoya ku ez hertim li dijî vê yekê derkevim. Wexta vebûna dibistanan nêzik dibû, ez di cihê xwe de nedisekinim. Meh derbas dibûn. Rojekê diya min ji Nisêbînê kirîna pariyek "helawa koz" tembih kiribû. Rojnameyek li helawê pêçayî bû. Da ku ez bixwînim min rojname vekir. Pir baş tê bîra min ew rojname "*Hakîmîyetî Milliye*" ku dûra navê wê kirin "Ulus", bû. Di rûpelê nivî de listeyeke dîr û dirêj weşandibûn. Li serê listeyê wiha nivîsibûn: "*Kesên di îmtihana leylî mecanî ya lîse û dibistana navîn de bi ser ketine.*" Lîste li gora bajaran, bi dû hev de bi rêzê danibûn. Min li ya Mêrdînê nêrî. Navê yekemîn "*Şex-Mûsê lawê Anter*", yanî navê min bi xwe bû. Ji rojnameyê xuyabû ku min xwendina li "Adana Erkek Lisesi" bi dest xistibû. Min dît ku du meh di ser rojnameyê re derbasbûne, lê min nizanibû bê çima tu agahdarî nedabûne min. Min jî xwe re digot, min mafê xwe yê xwendinê wînda kir û ez bêhtir diqehêrim.

Mudîrê Nehyê di nav min û xwe de çend caran digot: "Tu çima naxwî?" Rojname di dest min de, çav li rê ez çûm nik mudîrê nahyê û min rojname nîşanî wî da. Ew li ber dilê min geriya û ji min re "xemê nexwe ez ê ji bo te tiştan bikim", got. Min lê vegevand û

got: "Xalê Mudîr, heger tu bi karê min rabî jî, diya min nahêle." Wî bersiva min wiha da: "Tu jî min re bihêle, ez ê çareyekê bibînim". Di cîh de bangî du cenderme û bekçiyên kir, emîr da wan; "Herin Fesla Xatûn bînin vir." Di heyecanekê de çavên min li rê, ez li bendî diya xwe mam. Roja din, min dît diya min li hespê swar, xemgîn ji wir ve tê. Xemgînî û xofa diya min ji ber wê bûyerê bû: Di sala 1926an de, ji ber pîrsa erdan, di navbera lawê apê bavê min Bîrahîm, xwediye Xerabkorte û xwediye Çûva, birê Hiso de, şer derketibû. Di vî şerî de Birê, du pîsmamên wî, mudîrê nahye Ahmed Beg û du cenderme hatibûne kuştin. Îca çi cara ku cenderme yan jî kesekî nenas bihatina gund, diya min ez û birayên min Hesen û Usiv di şikeftê de vedişartin.

Ez û diya xwe, em bi hev re çûn odeya mudîr. Ji ber ku mudîr ji Diyarbekirê bû, bi kurdî jî diya min re got: "Xwişka min, tu dizanî min hertim tu û zarokên te li himber hukûmetê parastine. Lê, vê carê emîr ji Enqerê ye" û kaxizên li ser masê şanî wê dan û domand: "Ev giştik ewraqên we ne. Emîr wiha ye, ya wê Fesla Xatûn Şêxo bişîne dibistanê yan jî hemûya nefî bikin û ji me re bişînin." Wek şanogerekî bi wî kari rabû û diya min razî kir. Diya min bi girî; "çi karê min ji hedîseya Bîrahîmê Mehmûd ya li Sûriyê ketiye. Ez jinek bi me. Zarokên min sêwî ne. Ma ne guneh e? Enqera ji min çi dixwaze?" gazine kirin. Lê, girî û gazine diya min fêde nekirin. Mudîr li ber geriya û dawî diya min qebulkir, da ku ez herim dibistanê. Kêfa mudîr

pir jî vê biryarê re hat. Di cîh de bi telefonê li Mêrdînê geriya, lê bi dest nexist. Di encama çend hewldanan de, bi îstegeha trêne re pêwendî pêkanî. Li gor bersivê, roja din trêna Edenê dê hebûya.

Em vegeyriyan gund, çi bû û çi nebû diya min ji gundiyan re got. Te digot qey şinekê gund girtibû. Neheq jî nebûn. Ji ber ku kêsên heta wê rojê ji gund hatibû şandin, careke din paşve venegeriya bû. Diya min dilşikestî haziriyên min kirin. Roja din, dilşewitî porê xwe kişand, li ruwê xwe xist û ez bi rê kirim.

Diya min, keça Hisênê Sarê ye. Hisênê Sarê serokek ji yê eşîra Binyatkî bû. Wê eşîra kurd ya Êzîdî (Yezdanê Ruhanî) di dema dawî de musulmanî qebûl kiribû.

Diya min li Kaniya Şêx a Qurdîsê hatiye dinê. Avakirina gund ji aliyê kalkê min ve, bi xwe jî balkêş e. Ew ji eşîra dijber keça serokê eşîrê dîrevîne. Bapîrê pîrka min, Bîrîm Axa, hingî zalim û otorîter bû, xelkê jê re digotûn: "Xwediye Çalê", yanî xwediye gundê ku ew lê rûdinişt. Çi malbata kalkê min û çi jî malbata pîrka min be, fermana pîrik û kalkê min didin. Kalkê min jî radibe li panavê qesrekê avadîke. Bersiva herdû malbatan dide. Ji reha xwe ya kevn, ji Êzîdîyan, "Keleşên Kurdan", komekê dighîne ser hev. Ji çar gundên li dora xwe rez û bexçên nêzik, bi darê zorê dikire û Kaniya Şêx ava dike.

Îca, diya min li warek wiha mezin bûye. Eger em bala xwe bidinê ji kalkê min re "Hisênê Sarê" dihate gotin. Ne bi bavê xwe Mahmûd lê bi diya xwe Sarê dihate naskirin. Di nava

kurdan de jinên çeleng, qahreman pir in. Her çiqaşî lawên wan gelekî jêhatî bûn û dikaribûn di dirokê de cih bigirtana jî lê ew bi navê diyên xwe bi nav û deng bûn. Wek nimûne kalkê min "Hisênê Sarê", serokê eşîra Reman "Emînê Perîxanê", serokê eşîra Omeriyan "Mihemedê Şemsê" û hwd...

Rojekê diya min ji min re wiha got: "Lawo, her çiqaşî bavê te Anter di xortanya xwe de mir jî, wa xuya ye xelkê bêhtir qedir dane wî. Loma jî te re nabêjin "Musayê Fesla", lê "Musayê Anter" dibêjin. Lê belê lawê min, ez jî vê yekê aciz nabim. Ez jî bavê te hezdikim û hurmeta min jê re heye. Bi rastî jî min ew derbas nekir."

Di ciwanbûna xwe de xwîn ket ser mejiyê bavê min Anter û ew pûç (felc) bû. Diya min 7 salan, mîna zarokeke pêçekê li wî nerî. Birayê min ê biçûk Ûsiv Anter di dema vê nexweşiyê de hatiye dinyê.

Di vê navê re Komar Turkiyê saz bû. Kambaxiyên bi serê herêma me de hatibûn, min li jor, ji we re diyar kiribûn. Ji bilî gundê me, bi 25 gundan ve eşîra Temikan bi ser Sûriyê ve hatin berdan. Hemû ciwanên Zivingê jî koçî Bin Xetê (Sûriyê) kiribûn. Ji muxtariya gund re zilamek tenê jî nemabû. Diya min, ji ber ku Silêmanê Temo jî vir û ji wir çend gotinên bi tirkî zanibûye, wî bi pera dike muxtarê gund. Silêmanê Temo di şerê cihanê yê yekemîn de beşdar bibû û merovek bi temen bû. Salekê piştî ew dimire û ji mecbûrî diya min dibe muxtarê Zivingê.

Min bavê xwe li ser piya nedît. Min di bîranînên zaroktiya xwe de jî

nivîsibû. Min hertim diya xwe dît. Carnan jî min vê pirsê dikin; "Te nasnameya xwe ya politîk û edebî ya îro ji kuderê standiye?" Ez bê şik dikarim bêjim, min jî diya xwe girtiye. Wê her gav ev tembîh li min dikir: "Lawo, tu carî li bextên tirkan û ereban ewle mebe." Her wiha, hertim merxasî, camêrî û dilovaniya bi xelkê xwe re dianî bîra min. Ez vê helwesta diya xwe dişibînim nesiheta Salih Begê ku li lawê xwe dikir. Ew li Kurdistanê begê dawî yê mîritiya Şîrvan bû. Ji wî re "Ahraz" (kerr) dihate gotin. Diroka Kurdistanê û diwanek jî nivîsî ye. Salih Beg di helbesteke xwe de, ji lawê xwe re dibêje:

*"Salih digot kurê xwe
Emanet e, feqîr e
Pêşî dest bi îlm bike
Paşê bike nêçîrvaniyê
Geft û xebata xwe bike
Ne wek bav û bapîran"*

Li vir Salih Beg dixwaze bêje, "me şaşî kir, tu ne wek me, lê ji berjewendîya xelkê xwe re kar bike."

Ne ji ber ku diya min e, lê ji ber li Rojhilata Navîn jinek nexwende ya kurd e, ez pesna wê didim. Ji ber ku ez jinên din ên kurd, ji nêzik ve nasnakim, min navên wan nedaye. Yan na, jinên kurd yê mîna gorên leşkerên nenas, bêhejmar in. Va jî we re, mîna du nimûneyan; yek Leyla Qasim û ya din jî Zekiye Alkan e.

Vergera kurdî:
Seyîdxan Anter

XWELÎ BI SERÊ MIN

Dicle û Ferat ez im
Singê min qelaştin
Diherikin bi lez û bezin
xwelî bi serê min
Nizanin ji bo çi
Berve kê dibezin

Sipan û Şengal ez im
Ser zinarên wan
Karxezal û kewa binaz im
Xwelî bi serê min
Mij û dûman
Nêçîrvan ji ez im

Şivan û bêrvan ez im
Dû berx û karan
Zozan bi zozan dibezim
Xwelî bi serê min
Gur û diz
bizbenda qetî ji ez im

Pêşmerge û tîfing ez im
Şervan im azadî dixwazim
Li qada çarçira li dar dilerizim
Xwelî bi serê min
Sêpêdar û ben
Cellad ji ez im

Mem Xelîkan

NARIN

Ez ji Swêd da çûm bi teyarê
Sibê Zû da li ber malê
Min dît ku Narîna min
Li ser çardaxê nehate xwarê

Oy Narînê oy Narînê
Min bi te ra nekir gilîkî xwe î şêrînî
Heya destê diya min pê nebe
Ez venakim bawola xwe î darînî

Oy cîrano mala me li kêleka rê ye
Narînê go lawo tu li ku mayî
Çavên min li rê ye
Ji ber êşa dil xew min nayê

Tê mala xwe ji min re hişt û bakir
Jiyana min ya xeribî yê
Tev li hev kir û sar kir
Ez nizanîm te çima li min weha kir

Felekê ji min re derxistiye ferman
Keko bide pasaporta diya min
Ezê bigrim herim welatê ewropê
Jê re bibînim derman

1998/06/16

BÊMAL

Li çole sar
Li erde rut
Bîrbanga bê zar
Sibê ya ustu xar

Ez çi bikim merxase
Be yar û be ar
Tê jiyana xwe
Dayî riya lal

M. Kızılkaya

ÇARÎN JI HÊLÊ SARIZÊ-2

Berhevkar:
Mehmet Bayrak

Li vê êlê li wê êlê
Teşî ristiye têt bi têtê
Destî min di destî xwe ke
Tu gu mede şorê êlê

Lo lawiko tu ji ku tê
Ji ber koynê ber bisu(şî) tê
Tu gu mede êlê govcî
Kî dezanî ku heval li su tê

Li vî sarsî li wî sarsî
Lawiko were tu metirsî
Tu ekî çiqayî zalim bû
Rokê te li min nepirsî

Li vî sarsî li wî sarsî
Keçik tu ê ke çîqa tersî
Keçik were li rev min rûne
Çoma tu ji min detirsî

Li ber derî li ber derî
Kofîya surê le sar sarî
Ma şora xwe daye hava
Ji bîr meke hata serî

Çiyê ma çiyane pîrr bulundin
Li gundî me dudiye rindin
Hûn bi hevra cîranyedakin
Ji rindan ekê ba mindin

Tu masakin la sar wî xonî
Bibêje bulxur û donî
Wara ku te carke paç kim (maç kim)
Merki kofî çî di zanî

Rêyê Adanayê dûza
Tomafilaqn viza viza
Kaçik wara la rawmin runa
Tu e ka çîqa haqsîza

Dilo dilo dil dandika
Dasmal şandiye tawarika (taberik)
Azê ku desmale çirkim
Dardê dilimin lawika

Çave rsaşin çav belake
Rabim runim li keleke
Lawko te çîma min war kir
Li taxî tirê falake

La (li) ve hêlê la wê hêlê
Por şe kiriye têt be têtê
Destî xwe di destî min ke
K'em herine êl be êlê

Çavê te wek çavê kûzan
Çiye bi fendin çiyê bi dûzan
Bi roye şor daye min e
Bi şev got: "bavo rawe dizan"

Mere mere lawik mere
Çî sivikî weke para
Ku daykê min ez neda me te
Tu were li ber bigere

Lo şivano lo şivano
Ustu rakir kirye kuvano
Wa şora xwe kiribiye ek
Hara li hevalê xwe biwe nivano

Varyant 2

La nav şivan la nav şivan
Ustu hiulan kira kuan
We şora xwe kirîye ek
Hera la havalê xwe bibe nivan

La ber derî la ber derî
Êita heft rengê la serî
Silavak ja minra şandîye
La sar çavan la sar serî

La hambara la hambara
Awê nazliyê çoka sara
La ber bavî xwe bigara
K'am ba tavo herne dara

La ve tope la we tope
Kaçik garî ba xop xope
Pirr silavan ji min lê kin
La bilmez e keçikê ape

Ka la qarşîye tu la qarşîye
K'am ba tava herne qarşîye
Ma şora xwe dawîye hav
La sarî rê la ortê qarşîye

Hawal mara ba xwe rêda
Azê nuxwaşa da ardê da
Tu la ser min bakav wara
Halê ku nazliyê ta têda

Dilê min kata mayrekî
Bancê zirav simêl zara
Çave bavî min birijîn
Girtin dame fiqarekî

Aw çi îş bû av çi îş bû
Baran barî tîş be tîş bû
Gotin nazkiya te revîye
Bande ilîmin qotmîş bû

Tu daymaka tu daymaka
Hara nazliyê min ba rê ka
Desmale ja min ra bişîn
Bi ra ja min ra biminî tabarika

Dilo dilo dil dandiko
Nane xwanadanan katite zik a
Azî ki nanî mixanaton çir kimdaedê
dilî min zaynik a

Nav xweş navi ta Zaynik a
E ortê male naynik e
Ki çi dawê bira biwe
dardê dilî min Zaynik e

Baran barî tov ba tova
Keskû sur xwe avitîye nava
Min rinda xwe la hamber di
Berve min te gav ba gava

Rindê rindê rinda Zerî
Ta ez gerandim derbaderî
Porê seri min sîs kir kira herî
Bi ra rindiyê te la kuri Binboxe
bexeri

Malê Zeriye la ber gazi
Tede di şewiti fenare qaze
Ta ez k'al kirim mal şavitiyê
Mira meke cilve naze

Çavkani: Zeynep Bayrak

Tu la qarşıye ka la qarşıye
Wara k am harina qarşıye
Me şorê xwe dawîya hev
La sari re ortê qarşıye

La ve tape la we tape
Keçik geri ba xapxape
Pir silaven min da lêka
La we bilmeze kaçkê ape

Bancaka zirave lê ya
Şivaka şebabe lê ya
Ki çi dawê bira biwê
Zati dilê minî lê ya

Navi te be mi çi xweşe
La seri çiteke reş e
Lawo tu çav la min meke
Zati tu kereki başa

La Trabzon e la Trabzon e
Xocayi dixwini erzane (ezane)
Xoca e ki çiqayî puştâ
Nekirin ku lê bivina nivone

Keçik navi te çi rinde
Mala xwe la ortê gunde
Min rinda xwe la qarşıye di
Qonaxa xwe çiyê bilinda

Baran bari tav ba tava
Kesk u sur xwe avitiye nava
Dawata ke le gund heyê
Gotin rinda te ye la nava

Axa axa zalim axa
Qara çali kirina baxa
Va çutulu êlê sone
Yâr girtin kirina yasaxe

Kaçik mara ja xwe weda
Bancê zirav teri pê da
Dasti xwe da dasti min ka
k am harina ba navi di da

K am ba teva tak duduna
Em kulilka navi di na
K am ja rindan nazawcîna
Ja kotiyon k ame razina

Hada hada kaçik hada
Teşî de dest da gulok bada
Gulokê ja destî xwe dine
K am harin ba malê ma da

Em ba tava çifteki rindin
Male ma la yani gundin
Tu beri xwe berva min meke
Ezê datirsim ji dedigodyê gundan

Çave girin çav heşin e
Pezi bavê xwe î meşin e
Tu pezi bavi xwle lebex e
Parayî bavê minî pêşin e

Navxweş navi te Eli ye
E ki dibari toli ye
Deri bigir were îçî (hendur)
Xwelî la seri Eli ye

Poti seri têt be têtê
K em bigarin êl be êle
Keçik aksilixye meke
K em ramadin la otêt e

Virda wêda virda wêda
Nazli hat ja qarşiyê di da
Silavek nedaye minâ
I teriye ba nav di da

Navi rindê min çi xwaşe
La sirt fistoneki reş e
Gotin rindê te yas girtiye
Em dinin la seri çitê reşe

Weda weda keçik weda
Pişt gireda şirrik pê da
Keçik dilê min kata te
Tu megere virda wêda

Gavê min la bancê te ket
Avr gurmujin baran dakat
Min go singê xwe va ser
singê min da
Daka te hema la baket

Suratê xwe çîqa surun
Nazliya min hilgirtin birin
Hûn nazliyê min kuda dawin
K ez va dasti we bigirim

Lawik mere je xwa wêda
Runişt la bin deri sî da
Bang kir got tu were rev min
K em runin la bin siye da

Lê kiçikê lê keçik ê
Çiçik gir bûn bûna kuçuk ê
Ku te ser singê xwe venekir
La texi tîrê feleke

Were rev min k ez bibinim
K ez hevali xwe bişinim
Şorê min û xwe be ekke
K ez dungurçiyê te bişinim

Lê keçikê lê keçikê
K ez dawestim la kalake
Desti xwe de desti min ka
Em be tuştî nagirin feleke

Meke meke rindê meke
Deri vêke cih min bika
Min silav ja rinde ra şand
Winin da kalakê min ka

La ber deri la ber deri
Perçem şekir şapqa la seri
Biwên ba şapqayî xwe dini
K ez bibinim perçemê seri

Meke meke keçik meke
Wirda wara tu war meke
Aze ba şev warima
Deri veke min da içika

Wêda wêda heval wêda
I nuxweşi da arde da
K ez herim hevali xwe pîrskim
K ez bibem ku derdê teda kuda

Mala xweyê la paş diyara
De nigda potina sura
La qarşiye xwe la bamaka
Were desti min bigira

Em be teva eke ekin
La içi gund eme tekin
Bavi teyi min naxwazi
Biwê bavo tu wermeke

Dostê minê ja ave te
Sontil da dest da bervê min te
Tu mesekîn la ortê re
Bavê teyi je jêrda te

Dilê min la ta tunini
Weda here meke dini
Zati ez te hîlnagirim
Be ser mida mewe xwini

K em aşixin k em aşixin
Be rindê xwe va barîşixin
Hûn qarşî rindê min mawin
Zati eme berîşixin

Ez çîrbikim ez çîrbikim
Ne qîçika k ez gir bikim
Hûn dilê nazliyê min bikin
K em herin rahle gendi bikin

Lo lawiko ni ja gundo
Bencê dirêj çîqa rindo
Seri xwe raka da min mezke
Çî kibiri poz bilindo

Ev çî îşe ev çî îşe
Erd qalîşî tîş be tîşşe
Gotin nazliye xwe ê la deriye
Hazir kir kebab û şîşe

Dili min û te dudune
Kom vegirtye ê la bine
Tu çîma la mi lasuket
Tu e ka çîqasta dina

Aman aman nazlî aman
Kaçkê vi gundi çîqa yaman
Goin nazliye te yle qarşîye
K ez bervê herim bibem (qurban)

Kilam ja kilaman rindtirin
Qaş ja bruyan bilinttirin
Hûn qatç rindê xwe mekin
Gulê min ja gulan babintirin

Kilamê dil çîqa xweşin
Çav û buru hina reşin
Tim qalê min û xwe bike
Sevdalina îçî reşin
Kilamê dil bibê fedi meke
Hesê min û xwe be ekke
Ki çîdabe bira bibê
Dengî min û xwe sarmeke

Çavkanî:
Zeynep Bayrak

Berî derî me baxçeye
Wî baxçeyî çiçek daye
Se ro se şevan K'ada îçî da bimînîm
Ê li na wê ku, daka min mirîye
maye

Ez e ka serbestim
La derî Ê li dadewastim
Roke nawe (Nabe) ku Allê
Allê wara îçî ku,
ka çayeke we(he) dest dim

Çiya me çiyake girin
Etege xwe ba kevirin
Daykê lavikon teriye
Li deriye xelke demirin

Çavkani:
Nazli Aksu(105 sal)

Bi dergîstîbûna Guldil

Yusuf Yeşilöz

Guldil lawikê jina Mixtêrê duwemin bû, jina wî ya siftê, li ber bêriyê, rojê li serî xistibû û çûbû rehmetê. Qet ku tunebûn, panzdeh zarokên Mixtar Selo, ji du jinan hebûn. Umrê lawê wî Guldil li dora bîst salan bû û ew xortekî bi dest û pê bû. Bejna wî ya dirêj, simbelên wî yên pan, çavên wî yên reş li dorali bi deng û nam bûn. Li wê biharê ew bi dergistî kiribûn. Ji bo ku dergistiya wî keça mixtarê gundekî bû, tiştêk ku qîmeta wê bilind dikir, gûstirkên wan ji serrafê bajarê Enqere hatibûn şandin.

Guldil li kêleka Gola Xwê li ber pêz bû, wexta ku xebera dergistibûnê ji aliyê pismamê wî Bilo, li ser kera boz, jê re hat, li wî cih Guldil beranekî çê serjêkir û goşt bi Bilo ve tevhev li şivanên doralî belav kirin. Paşê, çend roja bi şûnda Guldil ji hevalên xwe re gotibû: "Wexta ku min bihist ku ez bi keçika mixtarê Kolitan re bi dergistî bûme, min ji qulaxakî (girav) li kêleka gola xwê bazda ser qulaxakî." Şerbeta Guldil vexwaribûn, çend roja jê re şênayî kirin bi dahol û zirnê, heta ji gundên kurdên li nêzikî Enqerê xort hatibûn û rêz bi rêz govend kişandibûn. Dawet hevqes bi nam bûye ku li serê dinî dinyayê xebera millet jê bûye. Ji xwîna pezên ku hatibûn serjêkirin, li ber mala Selo çem hatibûn çêkirin, çalên risinî tiji bulgur(savar), biroşên baxir tiji xoşafa çîra hatibûn kelandin. Şerbet, çay û

çeçilmast mîna ava kaniyê hatibû belav kirin. Heta ji Îneviyê jî qeymaqamê serkeçel, bi jina xwe ya virek va hatibûn û heta ku koran hatibû xwendin, li mala Selo runiştibûn.

Selo hesab û kitebên xwe kiribûn û dixwast daweta Guldil wê peyîzê bike. Haziriya xwe giştî kiribûn. Lê wek tê gotin, roj herdem nayê der, pîlana Selo kete avê. Ew çawa bû, ez ji we re bêjim: Li gundê Selo mizgeft (camî) tunebû. Ji bo wê yekê ev gund herdem ji alî herkesî ve dihat rexnekirin. Li her îdê gundiyên Selo diçûn Tuzlayê û nimêja xwe ya beyramê li mizgefta vir dikirin. Li wê îdê Selo xwastiye bi tene bi lawikê xwe yî ku nû bi dergistî kirî û bi motorê xwe yî ku wê salê şandibû biçe mizgeftê. Ew herdu tişt, lawikê dergistî û motorê Fordson, hingê ne hindik bûn. Selo kiribû serê xwe, wan herdû tiştan bi xelk û elemê nîşan bide. Wekî din ji wî bi xwe nedikarî motorê bajo, çûyina Guldil yek ji jî bo wê bû. Di nav toz û dûman de ew gihiştin Tuzlayê, motora xwe, di bin çavê meraqlî de, li ber mizgeftê cihîştin û ketin hewşa mizgeftê ku mêran lê abdest dikirin. Guldil di jiyana xwe de qet hundirê mizgeftê nedîtibû û nedizanî abdestê heyne û nimêj bike. Hin mîra jê pirsin, ka çima Guldil abdestê heyname, lê heta ku Guldil bi xwe bersivê bide, bavê wî got ku Guldil iro sibê zû li mal abdesta xwe heyname ji vê vir de ew neçûye ber

destan. Wek Selo ji wî re gotibû, Guldil di mizgeftê de li paš wî rûnişt, rabû ser xwe, wexta ku Selo rabû û rûnişt, wexta ku Selo rûnişt, koran ji bê deng di hundirê xwe de xwand, lê ya rastî, di hundirê xwe de kire pistê pist. Kes lê neçû ferqiyê ku Guldil, roniya çavê Selo, nimêj û abdest nedizani...

Lê Xwedê nîne serê kesî, wexta ku Guldil rabû û rûnişt bi deng ba vi ber wî ket (tir kir). Hingê çavê mêrên di mizgeftê de gihîştêk çûn ser wî û bavê wî, rûyê herduyan ji sor bûn mîna xwîna peza qurbanê. Lê Selo û Guldil xwe ji wa derna nekirin, nimêja xwe birin serî, li dawiyê jî, beyrema xelkê pîroz kirin. (Lê îmamê rû pîj destê xwe neda Guldil, ji bo ku wî li mizgeftê, li mala xwedê, ba vi ber xwe xistî bû; ew îro meseleyeka din e.) Piştî beyremê Selo li motorê siwar bû, nexwast bi mêran re li mala mêrikekî ji Tuzlayê şivê bixwe û yekser ajote gundê xwe. Wan bawer kiribûn ku kes li tira Guldil nehevse. Li gund ji wan pîrskirin, ji bo çi ew hewqas zû hatine, mêrên din hîn li mizgeftê ne, bersiva Selo kut û xweş bû: "Motorê minî nû ye, lawikî minî mîna dara hinarê ye, min nexwest ku çav, nazar, lêxin." Herkes mijul bû bi serjêkirina qurbanê, xelkê îda hevdu pîroz dikir, şan û şênayî bû. Lê mixabin wexta ku mêrê din ji Tuzlayê hatin gihîştin gund, xebera tira Guldil li mizgeftê, li mala xwedê, li rojakê mubarek, mîna brûskekê li nav gund xist. Jin û mêr li ber xaniyê xwe sekinîn û bi dengê herî bilind bang hevdu dikirin ka la[ka hela] xebera wan ji tira Guldil heye. Teyr ji li nav gund pît difirîn, merî bigota wan ji bihistiye ku Guldil li mizgeftê tir kiriye. Nexwaş û

evîndarê gund wê demê derdê xwe bîrkirin, birçîyan birçîbûna xwe, zarokan cilên ku li îdê jê re nehatin şandin, mihê ku ji bo serjêkirinê ning girêdan ji hêdî nekiribûn qîraqîr. Jina Selo ketibû xemgîniyeke giran. Merî bigota xweliya dinê gihîştêk bi ser vê de hatiye. Lê Selo wusa xuya dibû ku ew qet bi xwe da neketiye û wî mîha ku serjêkirî post dikir, gelek zarokan jî, li dora wî xwîna mî di heniya xwe didan. Lê kêfa Selo ji revî wexta ku di nav toz û dûman de motorek li riya gundê ku dergîsta Guldil lê diji xuya bû. Xelkê bi çavên tijî pîrs li hevdu mêze dikirin, ka ew motora bi xwe re çi dîne. Wexta ku motor nezik bû hate dîtûn ku sê xort li ser wî ne û raste rast ajotin ber mala Selo. Wan motor bi hêrs frên kirin, yekî ji wan çikinêk di dest de bû û ew dîrek avete ser jîna Selo û bi dengekî tîz ji got: "Xalê min got, ez keçika xwe ku min bi rûn û hingiv mezin kirî nadim Guldilê ku li mala Xwedê tir dike, ew çikina we ye." Motor bi wî hêrsî jî di nav toz û dûmanê de wenda bû. Li mala Selo bibû şîn û matem, jina Selo bîr ve çûbû, Selo serê xwe kiri erdê, bi tenê tutûn dipêça û dikşand. Jin û mêrê gund çûn ser Guldil ku xwe di axir de veşartibû û jê loma dikirin. Hena digot, "tu kor î" hena jî digot, "te nedikarî pênc deqqa sebir bikî û tira xwe di qûna xwe de bihêlî." Guldilê bê çare mayî, mêze kir ku xelk wî rehet nahêle, rabû ser xwe û got. "Ez çawa bikim, ba yekcar hat! Xelk gihîştik tir dikin, çima ya min bû sedema dergîstiya min a delal!"

Winterthur, 12.04.2000

«Sessizlikten Gelen Ses»

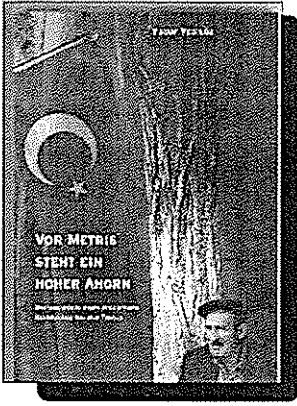
Mustafa Selimoğlu

ANLI ŞANLI «KURUMLARIN» YAPAMADIĞI NİCE işleri, tek tek kişilerin yalnız başlarına yaptığına genellikle tanık olmuşuzdur. Sözkonusu kurumların istemeyerek de olsa boş bıraktıkları alanları tek başlarına doldurabiliyor bazı yetenekli kişiler. Yusuf Yeşilöz de bunlardan biri. «Ararat» adlı yayınevinin sahibi Yeşilöz'ün, kendi karakterine de uyan sade bir üslûpla, gösterişten uzak olarak başlattığı çalışmalarını aynı özen ve özveriyle sürdürmesi bizleri umutlandırıyor.

Yaklaşık on yıl kadar önce bir çok Kürdistanlı gibi ülkesini terk edip Avrupa'ya yerleşmek zorunda kalan Yusuf Yeşilöz, 36, İsviçre'nin St. Gallen adlı kentinde küçük bir kitabevi açmakla başlar yayın serüvenine. Kısa bir süre sonra, yayın piyasasında Avrupa dillerine çevirilmiş Kürtçe edebi eserlerin bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az olduğunu görür. Bu alanda yoğunlaşmaya karar verir ve Ararat Verlag girişimiyle ise koyulur. Musa Anter'in «Birina Reş» adlı tiyatro oyunu «Die Schwarze Wunde» adıyla Almanca yayınladığı ilk eser olur. Bugüne kadar Kürt edebiyatından onun üzerinde eseri Almanca'ya çevirip Avrupa okuyucularına armağan eden Ararat'ın, yayınladığı eserler arasında Yılmaz

Erdoğan'ın «Die schmerzhaft Liebe» (Evîna Keserkûr), Suzan Samancı'nın «Die Hêlîn roch nach Baumharz» (Reçine Kokuyordu Hêlîn), «Schnee auf schroffen Bergen» (Kıraç Dağlar Kar Tuttu) bulunmaktadır. Yeşilöz, kendisiyle sohbetlerimiz sırasında, kitapların, genellikle basım ve dağıtım masraflarını kurtaracak kadar bile satmadığını, bu nedenle yayın giderlerini kısmen kendi cebinden karşılamak zorunda kaldığını belirtti. Ama isin güzel yanı, bunu söylerken kesinlikle dert yanmıyordu. Tam tersine, Kürt olmanın kendisine yüklediği görev bilinciyle de olsa gerek, işini severek yaptığını hemen anlıyordunuz. Yükünü biraz hafifletmek, yayım alanındaki bazı zorlukları aşmak ama özellikle de daha fazla okuyucuya ulaşabilmek amacıyla Ararat son bir kaç yılda eserlerini

Almanya'da bulunan «Unrast Verlag» ile işbirliği içerisinde çıkarıyor.

Uzun yıllar «Ararat» yayinevi sahibi olarak tanıdığımız Yusuf Yeşilöz'ü, bir kaç yıldır üç kitap sahibi yazar olarak karşımızda görüyoruz: İlk anlatı kitabı «Reise in die Abenddämmerung» (Akşam Karanlığına Yolculuk) Almanca olarak İsviçre'de «Rotpunkt» yayinevinde yayınladı.

«Reise in die Abenddämmerung» da başlıca üç kahraman görüyoruz. İlki Beko. Oğlu Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde yer almış ve bu savaşta T.C. ye esir düşmüş olan Beko, Fırat kenarındaki köyünün hem ağası hem de muhtarıdır. Haso ise Beko'nun sürüsüne çobanlık etmektedir. Haso dağda karşılaştığı Kürt gerillalarıyla erzağını paylaşır ve giderek onlara daha fazla ilgi duymaya başlar, ama bundan dolayı köyündeki karakolun komutanı Suat'la başı belaya girer. Bütün bunların sonunda kurtuluşu gerillaya katılmakta bulur. Kitap bu üç kişi arasındaki karmaşık ilişkileri anlatıyor. Haso'nun Gerillaya katılımından sonra, geride kalan karısı Fatê, karakol komutanı Suat'ın baskılarına hedef olur. Çektiği acılara dayana-

mayan Fatê köyü terk eder ve Batıya, yani bilinmezliğe, karanlığa doğru yola çıkar. Zaten eser de «Reise in die Abenddämmerung» adını bu karanlık belirsizlikten alır.

Orta Anadolu Kürtler'inden (Xelikanlı) olan yazarımız, anlatısını, kendi yöresindeki bazı halk hikâyelerinin özüne bağlı kalarak geliştirmiş. Bu yöntem, anlatısına alışılmışın dışında başka bir anlam ve güzellik kazandırmış.

Anlatıdaki sadelik ve doğallık, hem akıcı bir dilin oluşmasına yol açmış, hem de Kürdistan'daki gelişmeler hakkında fazla bilgisi olmayan sıradan Avrupalı'nın kolayca ve zevkle okuyarak yararlanacağı bir eser çıkarmış ortaya.

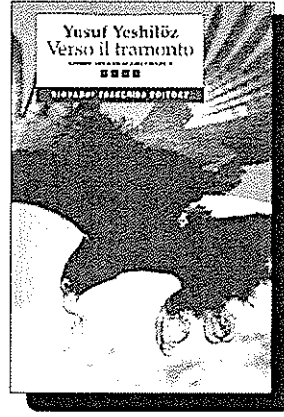
Yeşilöz, anlatısını yazıya dökerken bilinen siyasi kaygılara düşmemiş. Britanya'nın Swansea üniversitesinde Germanistik dersleri veren İsviçreli doçent R. Jucker, İsviçre'nin Solothurn kentindeki Edebiyat Günleri sırasında «Reise in die Abenddämmerung» üzerine görüşlerini belirtirken, kitabı zevkle okuduğunu ve zorlama edebiyata kaçmayan, süssüz ve sade anlatımın kendisini çok etkilediğini özellikle vurguluyordu.

«Reise in die Abenddämmerung» piyasaya çıkmasıyla birlikte İsviçre'de başta basın, yayın ve edebi kurumlar olmak üzere geniş çevrelerin ilgisiyle karşılaştı. İsviçre'nin Almanca yayın yapan özel ve devlet radyoları Yusuf Yeşilöz'le çerçeveleri oldukça geniş tutulan programlar yaptılar. İsviçre'deki büyüklü küçüklü bir çok ulusal ve yerel gazete ise yazarımızla yapılan görüşmeler yayınladı. Ayrıca

Yeşilöz son üç yılda sayısız okuma seansına da konuk oldu.

Yusuf Yeşilöz, Mayıs 98'de İsviçre'nin Solothurn kentinde düzenlenen Uluslararası Edebiyat Günleri'nin resmi davetlisiydi; orada kalabalık bir kitle önünde kitabından bölümler okudu. Aynı yıl ekim ayında yapılan Frankfurt kitap Fuarı'nın konuk ülkesi İsviçre idi. İsviçre seçici jürisi Frankfurt Kitap Fuarı resmi davetliler listesine Yusuf Yeşilöz'ü de almayı uygun buluyordu.

Yeşilöz'ün ikinci kitabı, 1998 yazı sonlarına doğru *«Vor Metris steht ein hoher Ahorn»* (Metris'in Önünde Bir Ulu Çınar) adıyla Almanya'da Unrast Verlag yayınları arasında yayınlandı. Yayıt adının da çağrıştırdığı üzere, yazarın cezaevi anıları üstüne kurulmuş. 1996 Haziranın da kısa bir süre için Türkiye'ye giden yazar, İstanbul Havaalanında gözaltına alınmıştı. Gerekçe, Yeşilöz'ün daha önce yayınladığı bir kitaptı. Mehmet Uzun'un *«Kürt Edebiyetine Giriş»* adlı bu kitabına Fransız Prof. Joyce Blau tarafından yazılmış olan önsözde «bölücülük» yapıldığı ileri sürülüyordu. Daha sonra mahkemeye çıkarılmak üzere İstanbul Metris'ten Ankara Kapalı Cezaevi'ne götürülen Yeşilöz, burada İsmail Beşikçi ve tutuklu Kürt Milletvekilleriyle bir süre birlikte kalmıştı. Bu güzel birlikteliklerden ötürü, orada geçirdiği günleri, cezadan çok «ödüllendirme» olarak gördüğünü söyleyen

yazar, «Bu benim için bir bakıma *Hac ziyaretî* gibi bir şey oldu» derken gözleri parlıyordu.

«Steppenrutenpflanze» (Üzerlik) Yusuf Yeşilöz'ün bu yıl yayınlanan üçüncü kitabının adı. Yeşilöz son kitabında, ikincisinde olduğu gibi yaşantısından kesitleri işliyor. Bu kez çocukluk anılarını paylaşıyor okuyucusuyla. Yazar son eserinde de sade, açık/ironik ve akıcı anlatım biçimini korumuş. Yeşilöz anlattığı yaşantının yabancıları için, bir Kürt köyünde -bir çoğunun süphesiz egzotik olarak değerlendirileceği- yaşamı görüntülerken, o yaşantının yabancıları olmayan okuyucuyu ise kendi çocukluk yıllarına götürüyor. Bu yanı sıra eser az da olsa nostaljiye kaçmış, özellikle de sürgünde yaşayan Kürt okuyucular için.

Yusuf Yeşilöz'ün başarısı, dahası ünü Almanca konuşulan sınırları da çoktan aştı. Eserleri İtalya'da İtalyanca yayınlanan Yeşilöz, yakında Fransız okuyucuları da tanışacak.

Bize göre, bize uygun, yani bizim kulübümüz olsun dedik

Roportaj: Vahit Duran

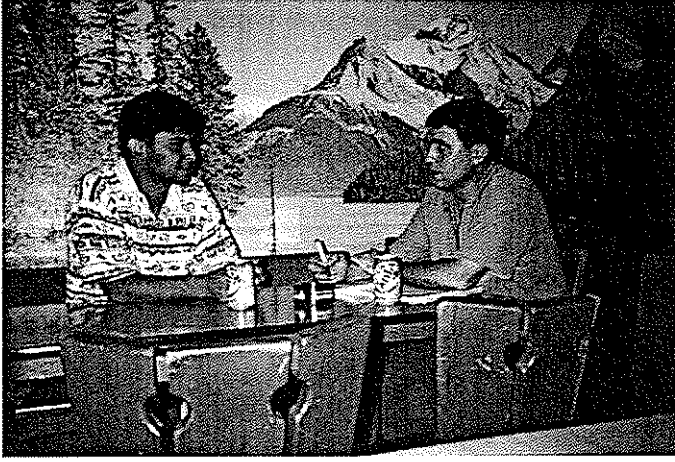
Avrupa'da son bir iki yıldır Orta Anadolu Kürtleri ilginç bir kurumlaşma eğilimi gösteriyor. Kültür-Araştırma derneklerinin yanında Sporkulüpleri kurulmaya başladı. Bu oluşumlarda öne çoktan Kürt kimliği olmakla birlikte Orta Anadolu Kürdü olmanın altının özellikle çiziliyor.

Bu yılın ilk aylarında Almanya'nın Dillenburg şehri ve çevresinde yaşayan bir grup genç Sportfreunde (Spor dostları) adı altında bir kulüb kurdular. Spor yapma boş zamanlarını değerlendirme arzularının yanında asıl saiklerinin Orta Anadolu Kürtlerinin özelliklerini yansıtan, yaşamaya çalışan bir çaba olarak ifade ediyorlar bu çabalarını.

Bu konuda epey bir mesafede kayıt etmişler. Yaşadıkları çevredeki gençlerin çoğunu bir araya getirebilmeyi, kulübe üye yapmayı başaramışlar. Bazı spor terimlerini kullanmakta zorlansalarda aralarında konuştukları dil ağırlıkla Kürtçe. Renkleri sarı, kırmızı ve yeşil. Her an buluşabilecekleri bir lokal ve top oynadıkları bir sahaları var. Gençlerin bu girişimi olgun yaşta olanların desteğini bulmuş.

Yasal prosedürlerini tamamlamışlar. Bu yıl bölge ligindeki rekabete katılacaklar. Tüm hızları ile hazırlanıyorlar. Spor kulübü kurma fikri ilk başlarda ikircikli karşılanmış. Şimdi ise bu aşılmışa benziyor. Bunun normal olduğunu söylüyor kurucular. Nede olsa tarihlerinde ilk kez kendilerinin kurdukları, adını verdikleri, kendilerine ait bir kurum bir sporkulübü.

Bu ve bunun gibi toplumumuza ait mütevazi çalışmaları, olanaklarımız çerçevesinde bîrnebûn okuyucusuna duyurmaya tanıtmaya çalışacağız. *Sportfreunde Eschenburg II* Sporkulübü'nün kurucularından Hemoyê Celikî ile konuştuk. Sohbetimiz yer yer Orta Anadolu Kürtlerinin bazı temel özellikleri, yönelimleri üzerine yorum ve değerlendirmelere kadar vardı hatta sarktı. Okurun ilgisini çekeceğinden yola çıkarak bu kısımları yayınlamaya karar verdik. İlgi ile okuyacağınızı umuduyla.

Hemoyê Celikan
ile Vahit Duran
röportaj esnasında

*Hep sorulan, ilk soruyla başlayalım.
Kendini tanıtır mısın ?*

Kulu ovasına 19. yüzyılın sonlarında yerleşmiş Celikan aşiretine mensup üç köyden birisi olan Atkafasında doğdum. Büyüklerimiz Maraş-Antep-Sivas güzergahında sürdürdükleri göç macerası sonrası bu bölgede kalmaya karar vermişler. Beş yaşında geldiğim Almanya'da yirmibir yılımı geride bıraktım. Anlayacağın ikinci kuşaktan birisiyim. Makina ustalığı dalında meslek öğreniminden sonra şu an bir Şirket'de çalışıyorum.

*Desene aşiret göçbelası ile yatıp
kalkmış.*

Evet doğru. Zaten o göç belası değil mi, bizlerin günlük yaşamını bile belirleyen, hatta yönlendiren.

Nasıl yani ?

Son yüz yılda bölge toplumu olarak yaşadıklarımızı bütün yönleri ile ele alırsak söyleyeceklerim daha iyi

anlaşılabilir belki. Bize ait olan, kalıcı, yerleşik hale getirdiğimiz çok az şey var. Enerjimizi her gittiğimiz yeni yeri anlamak şartlara uymak için harcamışız. Diğer yanda terkettiğimiz yerleri özlemekten, hayal etmekten bu günü kaçırma tehlikesi ile karşı karşıya gelmişiz. Bir örnek vereyim istersen. Bizim Köylüler Almanyada son otuz-kırk yıllık parasal birikimlerini bu günleri düşünmeden köylerine götürerek farklı alanlara yatırdılar. Bu yatırımlar çoğunlukla barınma ihtiyaçlarına yani konuta yöneldi. Bu gün köyümüz belki Kulu'da Konya'da olmayan evlere, villalara sahip. Yapanlar dört haftadan fazla içerisinde oturamıyorlar ama olsun belki de yüzyıldır bilinç altılarına sinmiş olan açıktaki olma, kalma korkusunun psikolojik etkisinden kurtuluyorlar.

*İlginç, peki bu söylediklerin Avrupa'da
doğanklar içinde geçerli mi?*

Değil, ama henüz etkileri yadsınmayacak bir biçimde sürüyor. Gerçi

son yıllarda Avrupa'da yerleşmeye yönelik çabalar yok değil. Örneğin ev alma, yapma konusunda yoğun bir eğilim var. Çocuk eğitimi, zamanın daha iyi kullanılması, günlük yaşamın disipline edilmesi, bura kaynaklı sorunlar konusunda bizimkiler eskiye oranla daha duyarlılar. Fakat dediğim gibi bu henüz o kadar net ve güçlü bir eğilim değil.

Bu kuşaklar arası bir çatışmayı beraberinde getirmez mi ?

Tabii. Şimdiden bu yönde bazı şeyleri gözlemlemek mümkün. Bu konuda söylenecek çok şey var ama şimdi sırası ve yeri değil. Hatta dramatik sonuçları olan çatışmalar, sürtüşmeler de yok değil.

Peki. Esas konumuza gelelim. Bir Sporkulübü kurma fikrine nereden vardınız?

Okuyucuyu yormadan kısaca anlatalım. Kaldığımız bölge Almanya'nın Hessen ve Kuzey Rein Westfalen eyaletlerin kesiştiği bir noktada bulunuyor. Memleketten yetmişli yılların başında çalışmaya gelen işçilerin yoğunlaştığı bir bölge. Memleketten gelenlerin içerisinde Celikan, Omeran, Bilikan, Mifikan, Şêxbilan v.s. Aşiretlerinden olan insanların da var. Çocuklarını getirdiler, torunları olanlar oldu ve sayıları bu gün yüzlerle ifade ediliyor. Son yıllarda Kürt kimliği ekseninde yaşananlar birinci kuşağı pek değil ama özellikle ikinci kuşağı önemli

oranda etkiledi. Bazılarımız ise bu etkileri Türk ve Alman futbol takımlarında farklı bir biçimlerde bire bir yaşıyorduk.

Türk veya Alman takımlarında oynuyordunuz yani ?

Evet. Kulübü kurmadan önce çoğumuz demokrat kimliği ile tanınan bir takımda oynuyorduk. Kulüp yönetiminin yanlışlıkları sonucu takıma Kürtleri bir türlü varlığı ile kabul etmeyen tipler gelmeye başladı. Bunlar Kürt oyuncularla geçinmekte zorlandılar.

Nasıl ?

Örneğin aramızda Kürtçe konuştuğumuzda rahatsız olmaları, bizlere kuşku ile yaklaşımları baştan soğuk bir havanın oluşmasına neden oldu. Daha sonra bahsettiklerim daha kıymata bidiler bizde topluca ayrıldık.

Alman takımlarına neden gitmediniz ?

Oradada farklı sorunları karşımıza çıkacağını biliyorduk. Zaten çoğumuz Alman takımlarından bahsettiğim Türk takımına gitmiştik.

Ne gibi sorunlar ?

Başta, o takımlarda oynama şansımız azdı. O takımların felsefesinde başarı oluşturduğu için bizlere sıra zor geliyordu. Birde toplu gitme, oynama şansın yok. Tek tek takımlara dağılacaksın. Onu da biz istemedik.

“Bize göre, Bize uygun” bir takım olsun dediniz.

İstersen şöyle formüle edelim. “Bize göre, bize uygun, bizim takımımız olsun” dedik. Bu biraz böyle ama farklı etkenlerde var tabii. Demin sayılarını yüzlerle ifade ettiğim gençlerin çoğu bu ve bunun gibi sorunları zaten yaşıyorlardı. Bunu bilince çıkarıramayanlar, da vardı ama biz takımı kurduktan sonra olağanüstü ilgiden yola çıkarak rahatça söyleyebilirim ki yaptığımız iş doğruydı. Birde yaşanan konjonktürün etkilerini göz ardı etmemek gerekiyor. Orta Anadolu Kürdü olma özelliğimiz üzerine düşünüyorduk. Ne yapabiliriz? Bir araya gelebileceğimiz, dilimizi konuşabileceğimiz, iyi kötü bizim olan ne yapabiliriz diye kafa yoruyorduk.

Bu kaygılarınız genelde paylaşıldı mı peki?

Şimdi söyleyeceklerimi bazıları abartılı bulabilir. Topla ilgisi olan, olmayan insanların çoğu kulübümüze üye olmuş bulunuyorlar. Yaşı geçen, fazla kiloslu olanlar antremanlarla performans tutma telaşındalar. Her pazar bize ait olan saha ve lokalimizde toplu olarak buluşuyoruz. Birde hafta içi antremanlar var. Yani Orta Anadolu Kürt coğrafyasından yirmi-otuz bazen kırk insan bir araya geliyor. Sağlığa da yararlı olan ki bizler toplum olarak bu alanda oldukça gerideyiz-bir iş yapıyoruz.

Koşmaktan! Yani antreman yapmaktan başka yaptığınız şeyler de var mı?

Henüz yeni kurulmuş çiçeği burnunda bir takım ama son günlerde fazlası ile hareketliyiz. Kaldığımız bölgedeki gençlerin hemen hepsi bizlerle ilişki kurmuş durumda. Çoğu ise yasal üyemiz. Ailelerimizle ortak gezi ve piknik yapıyoruz. Çocuklarımız bir araya geliyor oynuyorlar. Maç ve anremanlardan sonra uzun sohbetlerimiz oluyor. Anlayacağın birbirimizden en azından haberdarız.

Yaptığınız işin anlamlı olduğu belli. Peki Kulübü kurarken sorunlarınız oldu mu ?

Sorunsuz bir işin olmadığını hepimiz biliriz. İstersen bu soruyu iki şıkta yani bizden ve dışarıdan kaynaklanan sorunlar diye yanıtlayayım. Bu işle uğraşanlar bilir, Almanya’da yasal olarak bir Sporkulübü kurabilmeniz için sahaya sahip olmanız gerekir. Sporkulüpleri enflasyonu yaşanan Almanya’da bir saha sahibi olmak oldukça zordur. Epey bir araştırmadan sonra tesadüfen bir olanak çıktı ve bunu değerlendirmesini bildik. Yasal başvuru, yönetim kurulunu seçmek, üye kayıtları, oynayabilme vizesi vs. konularında acemiydik ama sabırla bırakmadık işin peşini. Birde yıllarca Kulüb sahibi olma tekelini ellerinde bulunduran diğer takımlar bu girişimimizi bir tehdit unsuru olarak algıladılar. Bu en çok Türk tarafında ortaya çıktı. Kompleks. Yıllarca Türkgücü, Türkbirliği v.s. İsimlerini tartışmasız rahatça kullananlar, “Bu hakkı bizde kullanmak istiyoruz” dediğimizde bölücülük suçlaması ile karşılaştık.

Kulübün ismi Almanca Spordostları. Bu telaş niye?

Evet öyle ama bu girişim birazda bizim istediğimiz gibi algılanıyor. Sarı kırmızı yeşil renkteki formamız, spor konularındaki dialoglarımızı ana dilimizde yapmamız oyuncularımızın hemen hemen hepsinin Orta Anadolu Kürtlerinden olması bahsettiğin telaşın nedeni olsa gerek. Neyse bizden kaynaklanan sorunlara gelirsek. Bizimkiler ömürlerinde aile ve akraba dışı ortak platformlara pek alışık olmadıkları için ilk önceleri epey zorlandılar. Evlerde, kahvehanelerde bir araya gelişin kültürel normlarını kulübede taşımaya yeltendiler. Yeni ve bize ait olan insani ilişki zemini oluşturmaya çalışıyoruz. Alışkanlıklarımızı sorguluyoruz. Kürtlüğümüzü saklamadan, özgürce bu platformda spor yapacağımız kararı doğrultusunda hareket edeceğiz.

Genelde futbol; toplumun alt gruplarının heves ettiği, insanı sosyal alanın dışına çekip dejenere ettiği bir spor dalı olarak değerlendirilir. Sonuçta beklentilerinizden farklı şeyler ortaya çıkmasın.

Toplumsal açıdan bakıldığında Futbolun böyle bir işlevinin olduğu söylenebilir. Burda bir tehlike yok değil. Ama bu durum yaşamın her alanında böyle değil mi? Üstelik başka alternatiflere pek de sahip değiliz. Üyelerimizin çoğu hayatlarında hiç bir derneğe, kulübe üye olmamış kişiler. İlk defa böyle bir şeyle karşılaşılıyorlar. Hafta içi ve sonu bazı saatleri dolu. Yani randevuları var. Diğer yanda her işin sonucu birazda

sizin iradenize göre bir şekil alır. Biz göçe adeta kurban edilmiş toplumumuzu bir araya getiren onu buluşturan her girişimin doğru olduğuna inanıyoruz. Bir araya geldiğimiz alanlarda kendi gerçekliğimiz üzerine konuşur düşünürüz. Aksi yok olmak ve farklı bir şey olmaktır.

Geleceğe ilişkin bir kaç şey söylemek ister misin?

Biraz öncede belirttim, tek amacımız spor yapmak değil. Kafamızda henüz olgunlaşmamış ama bir çok projemiz var. Takımda Tavlaörenli, Tavşançalı ve Atkafasından oyuncular çoğunlukta. Buralara gezi yapmak, köyler arası turnovalar düzenlemek, önümüzdeki günlerde başlayacak olan ligimizde başarılı olmak. Anadilimizi bu yolla geliştirmek vs gibi sıralayabilirim. Bunların hangisini başatabiliriz, onuda zamana bırakalım.

Yapılan şimdilik bir Sporkulübü ile sınırla ama genel bir eğilimin bir parçası gibi gözüküyor. Orta Anadolu Kürtlerini en azından Spor dalında kucaklayan bu proje muhtemel bir eğilimin ifadesi mi acaba ?

Kuşkusuz. Bu açılımımız salt Sporla sınırlıda olsa bir eğilimin ifadesi. Başka şehir ve ülkelerde benzer girişimlerin olduğunu duyuyoruz. Sporkulübü, Kültür ve Araştırma dernekleri, Meclis, Müzik grupları vs gibi. Aslında bu içerikteki yönelimler salt biz Orta Anadolu Kürtleri ile sınırlı özellikler taşımıyor. Bütün dünyada ve

coğrafyamızda yaşanan bir olgu. Sosyal bilimciler bu gidişatı “yerelin rönesansı” veya “merkeze başkaldırısı” diye de tanımlıyorlar. Küreselleşme, sınırların kalkması, iletişim ve ulaşım alanındaki olğanüstü gelişmeler ışığında bakanlar yerelin eriyeceğini yani merkeze entegre olacağını tahmin ediyordu. Fakat açıklanmakta zorlanılan tersi bir süreç bütün dünyayı sarmış durumda. Özellikle son on yılda yerel özelliklerini öne çıkaran kurum ve kurumlaşmalar mantar gibi yerden bitiyor. Bu sürecin son derece olumlu olduğu, Merkezde olana renk ve canlı-

lık kattığı ise ortak mutabakatı oluşturuyor. Ben Orta Anadolu Kürtlerinin bu küçük de olsa mütevazı çabalarının arka planında yatan nedenlerin bunlar olduğunu tahmin ediyorum.

İstersen bu oldukça ilginç tartışmayı bir daha bütün detayları ile ele almak kaydı ile burada keselim. Bu hoş sohbet için Bîrnebûn okuyucuları adına teşekkür ederim.

Bu çabamızı insanlarımıza duyurma inceliği için ben size teşekkür ediyorum.

Wêne: Pirejineka kurd ji gundê Omera(199).

Erê dayê!

Cil û bergên te yên ko di xewnên dîrokê de
wek reşgirêdanê bî ser çavên me de dibarin,
xwe hînî tozê û bêrikirina sirûdan dîkin.

Cil û bergên te hildîperikin xunavê û navên me
careke dî, bî rengên xwe dîteqînin.

Ji arşîva Ehmed Tarhan

Hacer Teyze¹

İLK KEZ KONYA TERMINALİNDE GÖRDÜM Hacer Teyzeyi. Ankaraya gitmek için bir buçuk saat sonraki otobüste yer bulabilince, çaresiz yolcu bekleme salonunda oturabileceğimiz bir yer aramıştık. O da orda oturuyordu. Eşimle port-bebe içindeki henüz altı aylık oğlumuzu ortadaki sehpa koyup karşısındaki iki koltuğa oturduk. Aylardan Eylüldü.

Hacer teyze oturduğu yerden uzanıp oğlumuzu bakmaya çalışıyor, çıkardığı sesleri duymak için kulak kabartıyordu. Üzerindeki sarı kazak kirden grileşmiş, koyu renkli şalvarının sarı, pembe çiçekli desenleri kirden yer yer seçilemiyordu. Güneş yanığı yüzü iyiden iyiye buruşmuştu. Toz içindeki yüzünde akan terler, çamurlaşarak belirgin izler bırakmıştı. Ağzını açıp kapadığında yüzü dişsiz ihtiyarların o garip yüz şeklini alıyordu. Derine kaçmış kahverengi gözlerinde fer kalmamıştı. Hacer Teyzenin oğlumuzu bakışı eşimi tedirgin etmişti başlangıçta. Ben onunla konuşmak için bir neden ararken:

-“Bala sizin mi?” Diye atılmıştı Hacer Teyz

-“Evet.” dedim.

-“Allah bağışlasın yavrularım, Allah bin yaşına erdirdin.”

Bizimle konuşabilmenin verdiği cesaretle olacak, biraz daha uzanmıştı Hacer Teyze oğlumuzu bakmak için. Büyük bir sevgi ile bakıyor, o an feri

kaçmış gözleri ışıldıyordu. Ancak vücudunun sağ tarafı hareketsiz, adeta oturduğu koltuğa çivilenmiş gibiydi.

-“Teyze hasta mısın?” diye sormuştum.

-“Evet oğlum çok hastayım. Aha şuramda, sağ yanımda bir illet çıkmış ki bir tarafa yekinemem.”

-“Doktora gittin mi?”

-“Gittim oğlum, nereye gittimse param olmadığı için kovdular beni. Önce SSK’ya gittim ‘sigortan var mı?’ dediler ‘yok’ dedim, beni kovdular. Sonra Tıp’a gittim yeşil kart sordular ‘yok’ dedim, beni kovdular. Numune’ye gittim oradan da kapı dışarı ederlerken vicdan sahibi bir doktor bana sahip çıktı, beni muayane etti, aha şu ilaçları da bana bedava verdi”, demişti elindeki ilaç dolu poşeti bize göstererek.

-“Hangi mahallede oturuyorsun teyze? Muhtara söyle, sana bir yeşil kart çıkarsın.”

-“Sille’yi bilir misin oğul?”

-“Bilirim teyze. Çok güzel halıları vardır.”

-“Oradanım kuzum işte. Konya’ya 7 km’dir bizim Sille. Muhtara da çok söyledim ama bana yeşil kart çıkartmadı.”

-“Kimin kimsen yok mu?” diye atılmıştı eşim.

-“Var kızım, demişti. İki oğlum var. Biri İzmir’de subay, biri de İstanbul’da öğretmen”, derken gözlerinden yaşlar belirmişti. Eşimin “Neden sana

¹ Bize bu yazıyı gönderen, adını yazmasını unutmuş. Gelecek sayıda okuyucularımıza yazarın adını bildireceğiz. Red.

bakmıyorlar teyze” demesi O’nu büsbütün hüznlendirmiş, hıçkırıkla hıçkırıkla ağlamaya başlamıştı. Konuşmak için göz yaşlarına hakim olmak istiyor, her defasında söz boğazında düğümleniyor, sarsıla sarsıla ağlıyordu. Bir süre öylece ağladı. Biraz rahatladıktan sonra,

–“Karıları” dedi hıçkırarak “karıları bakmaz bana..”

–“Olur mu teyze insan annesini böyle perişan eder mi?”

–“Etmez ama, ne yapayım! Allah işlerini rast getirsin.” Hıçkırıklarla bunları anlatırken gözlerini bana çevirdi.

–“Sille halılarını bilirsin ha oğul! Senin bu Hacer Teyze’nin ellerinde kaç tane Sille halsı çıktı bilir misin?” dedi derisi buruş buruş olmuş ellerini uzatarak. Elleri titriyor, parmaklarını düz tutamıyordu. O güzelim Sille halılarının bu parmakların eseri olduğuna inanmak güçtü artık. “Damlar dolusu” diye devam etti. “Damlar dolusu halı dokudum, ama bir tanesine bile sahip olamadım. Şimdi olsalardı ben böyle kapı önlerinde, duvar diplerinde mi kahırdım?” Eşim “ne oldu o kadar halı” diye sordu. O da uzun anlatmaya başladı; “Beyim erken öldü. İki balayla kaldım meydanda. İbrahimim dokuz yaşında, Mehmet Emin yedi. Rahmetli çok isterdi balalarını okutmayı. Mademki o isterdi okutmayı, ben de okuturum dedim. Köylük yer. . Dulum, bir başıma yazı-yabana, tarlaya-tapana gidemez oldum. Çocukların amcaları işlediler tarlalarımızı. Bizim unumuzu, bulgurumuzu veriyorlardı. Undan

bulgurdan artık bir şey görmedim tarlalardan. İki çocuk nasıl okur böyle? Onlara şehirde yatacak yer, yiyecek ve harçlık lazım. Düşündüm taşındım, halı dokumaktan gayri elimden başka bir şey gelmez. İşte böyle diyerekten başladı Hacer Teyzeniz gece gündüz halı dokumaya..

Gün batımı sıgırtmacı sürüyü köye getirdiğinde dört gözle beklerdim ineklerimin yolunu. Nasıl beklemem? Mehmet Eminimin, İbrahiminin sütünü, yağını , çökeleğini alırdım onlardan. İneklerimi rahatlattıktan sonra tavuklarımı sürerdim kümese. Hava iyice kararmış olurdu. Oturdum tezgahın başına... Dokurdum, dokurdum, dokurdum... Saati unutturdum, bir bakardım gece yarısı olmuş, bir bakardım şafak atmakta... Sabaha kadar dokurdum kuzularım. Bilir misin? Sabah nasıl kalkar insan o tezgahın başından? Omuzlarım ağrıdan koptu sanırsın, parmak uçlarından omuzlarına doğru bir ince sızı yayılırki sorma gitsin kuzum... Kalkmaya yekindiğinde bacaklarına hükmün geçmez, hepten uyuşmuşlardır, uzun zaman kendi ayaklarının üzerinde yürüdüğünü anlamazsın... Bu halde sabahları salardım ineklerimi, tavuklarımı. Sonra başı yastığa değerdi teyzenizin. Böylece yıllar geçti. İbrahimimle Mehmet Eminim okudular, okullarını bitirdiler. Elleri ekmek tuttukları gün dünyalar benim olmuştu. Çok çekmişim ama emeklerim boşuna gitmemişti. Bütün çektiklerimi unutmuştum. Sonra sırasıyla evlendirdim onları, damlar dolusu halılarımıdan satarak. Ama olsundu, onların mürevvetini görmüştüm ya.

Onların düğünlerinde bütün acılarımı unuttum. İbrahimim İzmir’de subay, Mehmet Eminim İstanbul’da öğretmen olmuştu. Bende yorulmuştum artık. Evlerimin çorağını atmakta, sıvasını, badanasını yapmakta zorlanıyordum. Tasa edinmedim kendime, nasılsa oğullarım gelip beni götürecekler diye... Sırayla geldiler; ama her seferinde ‘seni gelecek sefer götüreceğiz’diyerek halılarımından ne kadar götürebiliyorlarsa götürdüler o yılan karılarına. Bende onlara inandım her seferinde. Gelip beni götüreceklerdi. Her seferinde halılarımın bir kısmı gitti, ben kaldım. Nasıl olduysa bir seferinde beni götürdü Mehmet Eminim. Oğlumun evinde bir köşede oturmaktan daha iyi ne olabilirdi benim için? Sessiz sedasız oturdum köşemde. Ama ben hissediyordumki oğlumun evinde istenmiyorum. Hele o zaman küçük olan torunum Zeynep’i sevdiğimde bunu daha iyi anlıyordum. Ona da eyvallah dedim. Uzaktan sevdim Zeynebimi.”

Buradan anlıyorum Hacer Teyzenin neden büyük bir sevgiyle oğlumuzla baktığını. O ise ara vermeden devam ediyor.

“Bir vakit sonra da İbrahimime gönderdiler beni. Orda da köşemde oturdum. Huzurları bozulmasın istedim. Ama olmadı, bir kere istemiyorlardı beni.. Ne yapsam nafileydi. Yılan kadın mercimek çorbasının bana dokunduğunu bildiği için her gün bana mercimek çorbası verirdi. Kafama koymuştum, yaklaşan bayramdan sonra Silleye dönmeyi.. ‘Bu şehir bana göre değil’ diyecektim, ‘burada canım sıkılıyor’diyecektim,

Sille gözümde tütüyor diyecektim, beni Silleye gönderin diyecektim’...Keşke bayramı beklemeseydim de o yılan karılara kovdurmasaydım kendimi...Onlar beni bayramdan önce evlerinden kovdular...” Hikayesinin burasında anlatmaya ara verip gözlerini yere dikmişti. Hacer Teyze kör bir kuyunun dibindeydi adeta.. O an, bulunduğu ortamdan kopmuş gitmişti. Hacer Teyzenin hikayesinin sonunu merak eden eşim, “Oğulların bir şey demediler mi?” dediğinde başını kaldırmış yüzümüze bakmış, yeniden ağlamaya başlamıştı Hacer Teyze.

“-Yok kuzum... yok” demişti. “Ben de ona yanarım kuzum... karıları beni kovarken onlar bir kez olsun gözlerini kaldırıp yüzüme bakmadılar. On yıldır da ne aradılar ne de sordular..” Anlatımının burasında öfkeleniyor Hacer Teyze.

“-Okumaynan öğretmen olmayan, subay olmayana insan atasını atar mı? Attılar işte.. Ne olduysa o okullarda okurlarken oldu. İbrahimim subay okulunda okumaya başladığında artık beğenmez oldu evini, köyünü. Sanki o köyden biri değildi. El olup gitmişti. Sonrada Mehmet Eminim... Hem ben onlardan fazla bir şey istemedim ki, istemem de... Evlerinde sıcak bir köşem olsaydı, bir de torunlarımı kucaklasaydım. Aha sizin bala kadardı Zeynebim. Sarılıp koklayamadım. Burnumda tütüyor, her aklıma geldiğinde halen o bebek kokusunu duyarım Zeynebimin.” Eşim “Bak Teyze sen onlara yinede beddua etmiyorsun” dediğinde “Tövbe!..

Cihanbeyli'nin
Yapalı köyünden
yaşlı kadınlar(1999)
Yörenin giysileriyle.

Tövbe" diye heyecanla atılmış "bir gün dahi ah etmedim kuzularım; bundan kelli de etmem! Ama bir insan kendisini evladı da olsa kimsenin insafına bırakmamalı! Evladı da olsa! İnsanoğlu çiğ süt emmiştir, ne yapacağı belli olmaz. Bunu tez vakitte belleseydim halılarımı verir miydim."

Hacer Teyze bunları anlatırken, ortaokul yıllarına götürüyor üzerindeki sarı ve kirli kazak... Okulumuzun etrafında dolanıp duran Gümüş'ü hatırlıyorum. Onun üzerinde de sarı ve Hacer Teyze'nin kadar kirli bir kazak olurdu sürekli. Bazı günler Hacer Teyze'nin oğlumza baktığı sevecenlikle bakardı okuldan evlerine dağılan biz çocuklara... Bazı günler ise, yüzlerce çocuğu görmeyecek kadar kayıtsız olurdu etrafına. Bu yaşlı kadın hakkında bildiğimiz tek şey ise oğullarınca terk edildiğiydi. Kirlenmiş sarı renk terk edilmenin, sahipsizliğin rengi olarak nakşolunuyor betnime... Ben bunları düşünürken eşim, "Sonra ne yaptın teyze?" diyerek anlatımını sürdürmesini sağlamıştı Hacer Teyzenin. "Çektim

geldim Sille'ye. beni yanlarına götürürken -artık bizim yanımızda kalacaksın-diyerekten ineklerimi, tavuklarımı satmışlardı ya...İneksiz, tavuksuz kalmıştım bir de...halı dokudum yine; ta ki bu hastalığım peydahlanana kadar. Ama eskisi gibi değildim artık. O akşam tezgaha oturup şafakla kalkan Hacer'den eser kalmamıştı. Yine de bir inek, bir kaç tavuk aldım dokuduğum halılarla. Köylük yerde bunlar olmazsa insan aç kahr kuzularım... Hastalanana kadar idare ettim; komşular da yardım etti, hepsinden Allah razı olsun... Hastalandığım ilk günler pek kaale almadım; geçer dedim, ama geçmedi, her geçen gün daha da düştüm. Sonunda geldim hastaneye işte..."

-“Silleye gitmek için mi burda bekliyorsun?”

-“Yok kuzum, hem Sille'nin otobüsleri burdan kalkmaz. Burda gecelerim. Her gün Sille'ye gidip gelecek param yok...”

-“Zor olmuyor mu teyze senin için?”

-“Gayrı yattığım yeri düşünmem; amma çok uşürüm, sabaha karşı çok

üşürüm. Onunda çaresi yoktur kuzum.”

Saat 17’de hareket edecek otobüslerin sayın yolcuları anonsuyla ayrılıyor Hacer Teyze’den. Bir kaç gün Sille’ye gidip gelecek kadar para vermek dışında bir şey gelmemiştir elimizden. O yine gözlerini ayırmıyor oğlumuzdan ve büyük bir sevgiyle uğurluyor bizi.

Aklımızın ve yüreğimizin birer parçasını Hacer Teyze’de bırakarak binmiştik otobüse. Otobüs hareket etmiş Konya’dan uzaklaşmaya başlamıştı. Aramızdaki mesafe an be an artarken, vefasızlığın, terk edilmişliğin, sahipsizliğin, canlı heykeli Hacer Teyze, aklımızda ve yüreğimizde hep aynı yakınlıkta kalmıştı.

İkinci kez televizyonda Savaş Ay’ın “A Takımı” programında gördüm Hacer Teyzeyi. Aradan bir altı ay kadar geçmişti. Gözleri ıslı ıslı. Sarı ve kirli kazağı yoktu üzerinde, yeni elbiseler giymişti. Konya Şefkat Derneği’nin aydınlık yüzlü başkanı, kimsesiz kadınlar ile bir de kapatılan Konya Genelevi’nden ayrılıp artık normal bir insan gibi yaşamak isteyen hayat kadınları için bir ev açtıklarını, onların her türlü ihtiyaçlarını halkın da yardımı ile karşıladıklarını anlatıyordu. *”Biz hiç kimsesi olmayan kadınlar ile geçmişlerine elveda demek isteyen hayat kadınlarına açtık. Kendileri derneğimizde ayrılmadıkları sürece de kimseyi kapının önüne bırakmıyoruz. Biliyoruz, yaptığımız büyük bir şey değil, ama herhalde bir kaç insanı istemedikleri bir hayatı yaşamaktan kurtarabiliriz”* diye devam ediyordu başkan. Savaş Ay’ın

”Hakkınız da çeşitli dedikodular var” demesi üzerine *”Biz bunların neden çıkarıldığını biliyoruz. Bu insanları halen mal gibi kullanmak, sırtlarından para kazanmak isteyenler çıkarıyor bu dedikoduları, ama Konya’da herkes bizi tanır”* diye karşılık veriyordu. Hacer Teyze de dernek hakkında çıkarılan dedikodulara öfkesini dile getiriyordu.

Aradan iki hafta geçtikten sonra yine televizyonda aynı programda gördüm Hacer Teyzeyi; ama artık sadece görüntüsü vardı; kendisi yoktu. Konya Şefkat Derneğinin evinde elektrikli ocakla ısınırken tutuşup yanmıştı. Dernek başkanı hakkında dava açılmıştı. *”Sabotaj”* ihtimali de yetkili mercilerce araştırılıyordu. Anlaşılan fuhuş mafyası da *”ihmal sonucu ölüme sebebiyet vermek”* suçunu dernek başkanına yüklemeye çalışıyor, başkan da verilmeyecek hesaplarının olmadığını söylüyordu. Hacer Teyzeyle ilgili bölüm bitirilir bir başka bölüme geçildikten kısa bir süre sonra, Savaş Ay programa ara verip kanımı donduran bir duyuru yaptı; *”İzmir’den Hacer Teyze’nin ‘yakını’ olduğunu söyleyen İbrahim bey bizi aradı. Teyzemizin sıcağı çok sevdiğinden elektrikli ocağa fazla sokulmuş olabileceğini, bu nedenle de tutuşup yanmış olabileceğinden, hiç kimsenin suçlanmaması gerektiğini söyledi.”*

Kim bilir belki doğru söylüyordu. Hacer Teyze’nin ‘yakını’, kimseyi suçlamamak gerekiyordu. Kim bilir, o yüreği bu iğrenç hayattan yana soğumuş kadın, yüreğini yeniden ısıtmanın yolunu, bizzat yüreğini ateşe atmakta bulmuştu...

LIHEVHATIN Û XURTKIRIN

Rebenî Celika

1. Bax-baxçe	30. Dîn-îman
2. Benz-bet	31. Dîni-durisi
3. Bihn-bex	32. Dor-paş
4. Boş-tal	33. Dol-zurne
5. Brû-bijang	34. Eyb-zeyb
6. Can-cix	35. Edêt-toret
7. Cin-pêri	36. Falan-bêvan
8. Cins-cilbet	37. Fedî-heya
9. Çek-çol	38. Gir-giris
10. Çiya-banî	39. Gil-gemar
11. Çol-banî	40. Gil-gû
12. Çûk-ezin	41. Gul-nur
13. Dar-ber	42. Gul-çiçek
14. Dar-yêr	43. Girîn-kalîn
15. Derd-kul	44. Gul-gulbend
16. Dev-poz	45. Helm-bûx
17. Dev-lêv	46. Hûr-virçik
18. Dev-çeng	47. Hêyî-mêyî
19. Dev-rû	48. Hûtil-mutil
20. Dê-bav	49. Hesaw-kutaw
21. Dêv-dut	50. Hesp-mehîn
22. Def-zurne	51. Hecît-mecît
23. Der-deşt	52. Hûr-mûr
24. Dest-pîh	53. Hêş-aqîl
25. Dest-serçav	54. Hot-gûzik
26. Derew-merew	55. Xwar-xûtikî
27. Dezge-torê	56. Xalî-xûbar
28. Dil-mirad	57. Xiş-xalî
29. Dil-gurçik	58. Xelk-êlem

59. Xêr-hesenet	97. Sîng-ber
60. Xêr-bereket	98. Sist-pist
61. Xêr-gune	99. Suhr-gewr
62. Îd-erfê	100. Suhr-pitikî
63. Xeyel-xem	101. Ser-bin
64. Kurm-kez	102. Sal-şesmeş
65. Kort-kendal	103. Sin-selat
66. Kevr-kuçik	104. Şan-şuret
67. Qûr-topal	105. Şev-ro
68. Kert-kurt	106. Şîn-şahî
69. Kurik-pirik	107. Şîv-şevin
70. Kurikuflet	108. Şeng-bêng
71. Ker-lal	109. Şev-nivîşevê
72. Ker-gêj	110. Şil-tazi
73. Kok-binat	111. Reş-tarî
74. Kort-bayir	112. Ta-tîzi
75. Ken-kûşet	113. Tam-tik
76. Kakil-kunci	114. Tîk-tenê
77. Keçik-bûk	115. Toz-dûman
78. Kor-poşman	116. Tî-birçî
79. Kûr-omma	117. Tevn-teşî
80. Kef-kûn	118. Tîrs-xof
81. Kef-kof	119. Umr-heyat
82. Kul-keser	120. Veng-ho
83. Kal-gewr	121. Virt-valî
84. Kinc-kol	122. Yêd-yabancı
85. Ker-kuçik	123. Şilî-şepalî
86. Kal-pîr	124. Qûl-fîsk
87. Nêt-Fêl	125. Qaw-qacax
88. Nimê-apdas	126. Qûrban-heyran
89. Pêr-pêrşan	127. Qel-misk
90. Rîx-bex	128. Zer-zûtikî
91. Reş-belek	129. Zar-ziman
92. Ro-nivro	130. Zar-bîliv
93. Reş-heşinî	131. Zevî-zîyan
94. Rabûn-runîşkandin	132. Zêr-bazing
95. Saw-sayî	133. Zêr-zîv
96. Ser-pîh	

EM BÎRNEBÛN

Welatê min nizamî çend sal in
Em ji te dûr in
Dil bi birin bi keder
 û bi kul in
Neyaran em ji hev qetandin
Heta Anatoliya navîn
xwîna bav û kala rijandin
şekandin
Xastin ku em welatî xwe
Bîrbikin

Welate min niha
Bi navê Bîrnebûn
Tu bizanî em bi te ra ne
Bo azadî û serxwebûn
Ger dujmin bizane
Em bîrnebûn

Welatê min!
Mêrxasên te li wir rabûn
Ser pîya!
Ji bîrnekirin welatê
Bav û kala !
Cih girtin li refê
Welatperezîyê.
Derxistin ji me ra kovara
Bîrnebûn!

Kemal Harımcı

Swêdî û Kurd

Rasthatinên bi sedsalan

Karin Levander*

Mirov bawer dike ku pêwendiyên Swêdî-Kurdan dema modern de bûyereke nû ye. Nefîceyeke penaberiyê û gera li cîhanê ye. Lê belê wisan nîne. Hela hê berî hezar salan rêyên Swêdiyan û Kurdan li hev qelibîne.

Şerîf Paşayê kurd, wek sefirê Împaratoriya Osmanîyan, di sala 1898an de hatiye Stockholmê. Ew û kesên pêre li 7 odeyên Grand Hotelê bi cih dibin. Di çapemeniya swêdî de gelek li ser wî tê nivîsîn û di nav sosyetê de wek mirovekî balkêş tê dîtin.

Nivîskarê kurd ku ji sala 1983 an û vir de li Stockholmê dijî, Rohat Alakom dibêje; hîn ez li Tîrkiyê bûm min navê Şerîf Paşa bihîstibû. Nivîskar di kitêba xwe ya nû çapbûyî de, daye dû şopa pêwendiyên kurd û Swêdiyan û ji dewra Vikingan heta dawîya salên 1950an hatiye. *Svensk-kurdiska kontakter under tusen år* (Pêwendiyên Swêdî û Kurdan di nav hezar salî de), kitêba yekemin ya Rohat Alakom e ku bi swêdî derketiye û ev kitêb ji aliyê weşanxana APEC ve hatiye çapkirin. Ev berhem di şopa dîrokî ya kurdan de, rêwîtiyek zanistîya gelemperî û hêsan e. Rohat Alakom ronakbîrek ji Bakurê Kurdistanê ye û bi dehan kitêb bi kurdî û tirkî nivîsine.

Lê em cardin li Şerîf Paşa û Stockholm a dawîya sedsala 1800an vegerin. Ji karîkatorên rojnameyan

xuya ye ku Şerîf Paşa fes dida serê xwe, xwedî simbêlên badayî bû û singa wî tije nişan bûne. Di wê demê de bi mirovên naskirî mîna nivîskar Ellen Key, siyasetvan Hjalmar Branting, artist Anders de Wahl re radibû û rûdinişt. Bi qîral Oscar II re derdiket nêçirê. Çi ji Şerîf Paşa û çî ji jîna wî prensesek misrî, Emîne xatun be, di hate hezkirin. Herdû zarokên wan yê herî biçûk li Swêdê hatine dinyê. Kêfa wan ji Swêdê re dihat. Prensas Emîne hem zimanê swêdî û hem ji sporên zivistanê fêr bibû, lê di şevbêrk û civatan de beşdar nedibû. Li gor wê civat ne ya jinên ji kultura wê bûn. Di gelek giftûgoyan de, Şerîf Paşa pesnê Swêdê dida û doz li hukûmeta xwe dikir daku hemwelatîyên xort bişîne Swêdê, ji bona avahiyên delal û her warê jiyanê de pêwendîyan nasbikin û fêr bibin. Gava Swêdiyan li şûna peyva ewrûpî a Hûn, navên hev hildidan, wî rexne li wan dikir.

Rohat Alakom dibêje; agahdarîyên li ser Şerîf Paşa welê balkêş bûn ku îca min da ser şopa kurdên din, yê hatibûn Swêdê û ez li wan gerîyam. Rohat Alakom li kitêbxane û

*Karin Levander, frilansjournalist e. Ev nivîsa wê ya ku di kovara *Invandrare och Minoriteter* (nr 3/2000) de weşiyaye. Ji Swêdî Seyidxan Anter wergerandiye.

Ev xalîçeyê ku di sedsala 17an de hatiye çêkirin, di salên 1930î de li Stockholmê di mala Doktor G. Nordensson de bûye.

antikvaryatan, gelek seetên xwe dane çapemenî, arşiv û dîmenan.

Mîrza Saîd yek ji kurdên herî pêşî bû ku li seranserê Swêdê gerîyaye, di derbarê kurdan, îrf û adetên wan û bawerîya xwe ya xiristiyanîyê de agahdarî daye. Mîrza Seîd doktorek xort bû, di sala 1893 an de bi misyonerek Swêdî re hatibû Swêdê. Kurdek din yê hatiye Swêdê jî dîrok nasê kurd M. Eîmîn Zekî bi xwe ye. Ew di sala 1914 an de, ji bo dan û standinên li ser mijara sinorên Osmanî û Rûsan de endamê delegasyona Osmanîyan bû.

Kurdê herî dûr û dirêj li Swêdê jiyaye Silêman Alexander Knutas bû.

Malbatek Swêdî ew ji xwe re kirine law û di sala 1929an de bi xwe re anîne welatê xwe. Silêman ji ber şer û xela ya li Kurdistan a beşê Tirkî, Azarbeycan û Gurcîstan bazdaye. Malbata Knutas li Ukranyê xwedî lê derketine û bi xwe re anîne Gotlandê. Heta bi mirina xwe ya sala 1981an Silêman li girava Gotlandê jiyaye. Di hevpeyvînekê de, li ser zaroktiya xwe Silê-

man wiha dibêje: "... Di sala 1918an de, hemû kurdên li Tonstrayê, bi darê zorê ji gund hatine derxistin. Her çiqasî ez nizanim ew kesên ku em ji gund derxistin kî bûn jî, lê bûyer baş tê bîra min. Hîn jî li ber çavên min e bê çawa nigên hespan di piştên me de, em ji gund direvîyan. Taqeta diya min nemabû zêdetir rahişt a birayê min yê biçûk, ji nişkê ve wê lawik danî erdê, dev jê berda û me reva xwe domand. Lê nayê hişê min bê me çiqasî bazdabû."

Silêman belkî ji penaberê pêşîn e ku hatiye Swêdê !

Di lêkolîn û gera xwe ya Rojhilat da Rohat Alakom bi ser gelek hevdûdîtînen Kurd û Swêdiyan vedibe. Di navbera sedsalên 1700-1900an de, Swêdiyan herê seferên xwe yê keşîf-kirinê didan vî beşê cîhanê. Yek ji wan yê herî tê naskirin Sven Hedîn e. Sven Hedîn pir nivîsiye, neqîşandîye, wêne kişandîne, materyalên kevnare berhev kirine û not girtine. Gelek kurd binaskirin dane, di sala 1916an de li ser şahîyek li beşê Kurdistanê ya dibin destê Iraqê de wisa dinivîse:

"Yên govend girtibûn paleyên kurd û jinên wan bûn ku di dema rakirina(çînîn) zadan de ji bo paletiyê her sal diçûn Mûsilê. Hijmara wan li dor 50 kesî bûn. Zilam bi koloz, êşlek, kemerên piştê û şelwarên fireh, jinên wan jî bi çarikên tenik, kofî, pişt, kiras û xeftan û derpiyên bi neqîş bûn." Û dom dike:

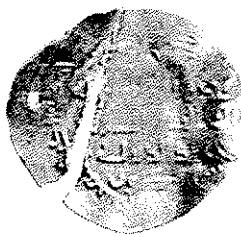
"Çaxa nigên xwe li erdê didan, te digot wê binê lingên wan biderizin. Rûyên kurdan ji xwêdanê dibiriqand" Di destpêka vê sedsalê de li welatên dora çiyayên Qaf, misyonerên Swêdî jî

hebûne. Çiyayê Ararat ku li gor tê gotin keştiya Nuh lê sekîniye û çemên muqades yên Dicle û Firat ji bo misyoneran xwedî wateyên giring bûn. Welatê Incilê û li gor hin çavkanîyan Ceneta Baqî bi xwe li ser vê xakê bûn. Li vî warî xelkên core-cor di nav hevde û bi hev re dijiyan. Li gor texmînan hijmara kurdan li dor 60 hezar û bitenê li qontara çiyayê Araratê 60 gundên kurdan hebûne.

Rohat Alakom bi xwe di sala 1955an de li dor Araratê li bajarê Qersê ji diya xwe re çêbûye. Li gor wî, misyoneran berê bi ermenîyan re û dûra ji bi riya wan kurd naskirine. Li Gurcîstana xiristîyan, bajarê Tiflîsê navendek misyoneran bû. Di arşîva misyonerên Swêdî de, Rohat Alakom li gelek çavkanîyan rast hatiye. Misyoneran xebata xwe ya di nav kurdan de û civînên bi wan re kirine dokument. Misyonerê ku bi Kurdî ji zanibû Nils Fredrik Höijer, di sala 1888an de nivîsiye:

“Bi qasî em dizanin, heta niha xebatek sererast ya misyoneran tu carî pêknehatiye. Yekîtiya misyonerên swêdî, ji bo ji kurdan re tiştekî bikin, biryar standine.”

Misyoneran pîr caran kurd mîna mirovên nijde, serhişk, qebe û bê wîjdan dane naskirin. Lê ne ku dîtînen din ji tuncbûn. Wek: *“Ew mêrxas û azadperwer in. Kurd li mala xwe mêvanperwer, dilovan, ji tatar û farisan bêhtir hevalê hevalên xwe ne. Bi qasî bin standin û berdanê, kurd evîndarê sitran û musîkê ne. Kurd gelekî hez li çayê dikin. Divêt bê gotin ku kurd ji nav û dengên xwe çêtir in. Bala xwe bidinê û hinekî bifikirin, xelkek*

Her du rûyên yek ji wan pereyên Mîrîtiya Mervaniyan ku li Swêdê hatine dîtin. Ev pere di sala 1000 î de li bajarê Cizîrê hatiye çêkirin.

hijmara wan çend milyon e, lê dibistanek wan bitenê ji nîne.”

Gelek caran dîtînen negatîv yen misyoneran, bi beşdarbûna kurdan va qirkirina ermenîyan ve girêdayî bû ku dewleta Osmanî planê wê datanîn. Misyonereka bi navê Alma Johansson bûye şahidê qirkirinê. Ew dibêje; emir li kurdan dihate kirin ku ermenîyan bikujin û yên qebûl nedikirin, ji teref tirkan dihatine kuştin.

Li beramber kurdan dilbireh-mîyek ji hebû. Kurd mîna gelek bindest, çewisandî, xapandî û bê dost hatiye nasandin. Pîr jinên misyoner bi sebir, di nav pêwendîyên dijwar de xwestine dibistan, kreşan vebikin û ji bo sazkirina mercên baştirîn jiyanê xebat kirine.

Misyoneran xebat dikirin, jibo vekirina malek zarokan kurdan qanîh bikin. Ew hinekî ji bi ser ketin. Lê kurd di têkoşîna xwe ya jiyanek aştî de, li vî beşê cihanê bi ser neketin. Li seranserê vê herêmê şer û talan berfireh bûn. Polîtîka bi xwe ne karê misyoneran bû. Lê misyoner Hoijer bi kurdî dizanibû, di nava ermenî, kurd û kêmeteweyên din de, li dijî

Imparatoriya Osmanî xebat kiriye. Wî li himber Imparatoriya Osmanî doza yekîtiya kêmetewan dikir. Helbet demek dûdirêj ji misyonerekî re xebata politik çenedibû. Piştî şerê yekemînê cihanê, misyoneran Kafkas bicîh hiştin. Bi ser wê de jî, misyonerên Swêdî heta salên 1950an li Iraqê mane û dan û standinên wan bi kurdan re çêbûne.

Lêkolîna Rohat Alakom hin jî ber bi salên kewn diçe û nîşan dide ku Kurd û Vîking li Serklandê li meydana şer rastî hev hatine. Peyva Serklandê li sedsala 1000an pir caran li ser kevirên bi nivîs (runsten)têt bîranîn. Ji herêma dorberê Derya Hezarê re Serkland tê gotin. Li vê herêmê mîrîtiyên kurd û dewletên cuda sazibûn û tê de kêmetewebûn hebûn. Wan dewlet û mîrîtiyan, ji ber dewlemendî û hebûnên xwe bala Vikingan dikşandin ser xwe.

Di sala 943an de Vikingan bajarê bi navê Berda (li Azerbeycana îro) talan kirin ku di parastina bajêr de 1500 siwariyên kurd jî beşdar bibûn. Li herêmê di nava salên 952-1174 de bi navê Şedadî, mîrîtiya kurdan hebû. 2 heb ji axa Azarbeycanê û li dora 90 heban pere ji mîrîtiya kurdan a herêma Amedê, li Gotlandê hatine dîtin. Ev pere yên dewleta Merwanîyan in ku ji sala 983 heta bi sala 1085an desthilatdar bûye. Ev pere û pûlik delil in ku berya niha bi hezar salî, bi riya bazirganî, şer û talanê, pêwendiyên Kurd û Vikingan pêkhatine.

Çend sedsalên din, di destpêka sedsala 1700an de lîşkerên Kurd û

Swêdî û artêşa Osmanî bi hev re li dijî Rûsan şer kirine. Ev cenga mezin, di sala 1711an de li qiraxa çemê Prut pêkhatiye. Karl XII dixwest zora Rusyayê bibe, jî bo xwe vê xeterê jî holê rake û Swêdê bike hêzek pir mezin. Yek ji kurdên di vî şerî de wek katib beşdar bûye Hesenê Kurdî bû. Di jînenîgarîya Hesenê Kurdî de merov dikare rastî gelek tiştan bê. Kurdên ji Diyarbekir û Edenê jî tev vî şerî bûne. Karl XII, çend salan berê, di şere li beramber Rûs de şikestibû, reviyabû Bender û 5 salan di bin parastina Sultanê Osmanî de jiyabû. Bingehê berjewendîya Swêdê a li Orientê li vir hate avêtin.

Yek ji kevintirîn çavkanîyên ku navê Kurdistan tê de derbasdibe, nameyeke Karl XIIa ji Sultan re ye. Damezrênerê Komîta Swêdî-Kurdan Olof Tandberg ku pêşgotin ji kitêbê re nivîsiye, bi xemgînî dibêje ku ne Sultan û ne yên paş wî hatine, welatê Kurdistan neanîne bira xwe. Vê yekê ji kurdan re gelek êş û jî tirkên re jî gelek problem bi xwe re anî.

Rohat Alakom pêşengiya xebatekê kiriye. Ji kurd û Swêdiyan re fersend saz bûye bêhtir diroka xwe ya hembêş fêrbibin-dirokeke ku hayê me bi xwe jî jê tunebû. Ji aliyê xwendevanan ve kitêbek balkêş e. Nivîskar wê li ser pêwendiyên Kurd -Swêdiyan yên piştî sala 1950an kûrtir bikole. Îca wê peydekirina çavkanîyan ne karek zahmet be, lê bi hejmarek mezin a dokumentan û şahidên bi ruh de, wê hîlbijartin ne hêsan be. Li Swêdê 20-30 hezar kurd dijîn. Gelo li Kurdistanê çend Swêdî hene?

METELOK

Berhevkar: Temeli Bayrak

Cîran berî birê ye
Cîranî çê ji birê pêşvator e
Comardî bi dayînê dibe
Cîran derîyê malê ye
Cîranî mixtacî xwê yê cîrêne
Çilek tu zeman têr nabe
Cîranê xweş şênîya wara ne
Canik û camêr, jin û mer
Can nê şunê, mal tê şunê
Cimatê dînan nabe
Cîranî xîrab merîan xwedan tişt dîke
Camerî karê her kesî nîne
Cîran cîranê xwe nas dîke
Çi kirîye li deran, ew tê ber nigan
Cîger nê teslîm kirin pisikê
Çalî kun pîne nagirê
Cilê ku li ser rûniştî kêr meke
Çav têr nebû, zik têr nabe
Camêr e, şêrê şêra ne
Çerme sa ne çerme sea ne
Dilî fere şewq û çira

METELOK

Berhevkar: M. Ş. Dağ

Malê bi ga bê golik nabe

Mala xwe kire zêr

Pîştî xwe da ser

Çîva her gana

Bikute bikute xwe danena

Dîna, nashike li şîna

Devî me yî ceribandî

Ji mastî xelkê xwaştir e

Bi benî xelkê xwe bermede bîrê

Heta ku dew newe şîr

Tirk navin eşîr

Î ku dew kayî ê qunê ji bake

Ji qara kete bin bara

Sewê xatira kete tirba gawira

Kerê Alîka dagerîne qalika

Berxê çê li ber kozê belî ye

Karkirê xwe me, şîrinê xelkê me

Kerra bi gu meke

Bûka li ser haspê, kes nizane qismeta kê

Genim kete çala nare mala
 Dengê kûra nare kerra
 Ga mir kêrê lê pir bivin
 Kevirî di şuna xwe da giran e
 Navî giran e mezeli wêran e
 Lawikê malê çû eskerê hat ku kerê berê
 Bi çukê mala kuçikê malane
 Ez ne biçukê bira bim, ma kuçikê heft kerîya bim
 Fêda çavekî bi çavekî tune
 Sêvê rind para herçê ye
 Qirfê li te bi berf bin
 Jinikê mêra nênikê mêran e
 Mirinê kêr hat ê berve gur bizire
 Zikê têr hale yê birçî neyê
 Zikê ku pîzav xwarî yê bişewite
 Mêrkî li hespî xelkê ye timî peya ye
 Nanê bi nanê ye
 Piştê bizinê xurî a nanî şivên bixwe
 Pezê ku jî kerîya veqetî gurê bixwe
 Devî ku xwarî yê fedî bike.
 Keçel bi pereyê xwe helawê dixwe
 Eraban ku karê xwe nebûn ê hêştira qetran kin
 Golikî pîs ê li xwedana vegere
 Şorê bi dizikî yê li malê dolê yê
 Kuçikî bi zorê bişînî pêz xêre nabe
 Di serê xwe bibire di berê xwe nabire

Bi mêr be ji xwe rindtir bi cîran be ji xwe çêtir
 Berê xwangê berva bira berê bira berve gura
 Bi vî devî bi vê qunê, herê diziya bizinê
 Westîya kir vêsîya xwar
 Sêwîya rokê têr xwar, heft cara mala barkir
 Kara li şunê bizinê mexelê
 Beran bi duw yê xwe naêşe
 Serê şikeştî di bin kumê xwe da
 Çavê li derîya, Xwelî bi serîya
 Kurmî darê yî ji darê
 Bihata mîvanekî bi xêr, vê ra bixwinî tere tere
 Xizana bi halê xwe bizana, riza bixwarina
 Xizanî nezane
 Hespî çê qamçiyê di xwe nagîne
 Bîr bi dewla tîji navin
 Devî siwêr mêske hespê nalke
 Te ku ra girî te ku ra bihecî
 Xalan xelk in, apan milk in
 Relê bukê vi bukê ra
 Nanekê bixwe bi qînat,
 bizewice ji dereke bi kok û bi binat
 Ji hespê dêhat li kerê nihişt
 Bang kirina xwe bi gakî, şora xwe bi perakî
 Serê xwaş balgiha nagre
 Dîna ne gunê xwedane xwe gunê
 Xelk dewî xwe yî tirş ji meriya naefşîne

YILDIZ

KIZ

Kanı kurt
Karanlığı yılan sevsin
Eğer ben
Mir Mitra gibi
Yıldızların miri olsaydım
Mezopotamyanın müthiş
doğurganlığında
Çarık memelerden
Kan emen
Cellatların gecelerinde
Taş duvarların siperinde
Şafağı bekleyen
Namluların aç kurtlar
gibi uluyan
Seslerini dinleyen
Bahar güzelliğindeki
Kürt çocuklarına
Silahlardan uzak
Ağıtsız
Güneşe yakın
Aşı ve ekmeği
Aşkı ve sevgisi
Kitabı ve kalemi
Uyku ve oyuncakları bol
Bir yıldız sunardım.

Feridun

Halepçeden geliyorum
Avrupa medeniyetinin
Hardal zehiri kokuyor
Taze saçlarım

Halepçeden geliyorum
Yol uzak

Yol tuzak

Yol karanlık

Yol buz

Hançer keskinliğindeki buzların
Hallac pamuğu gibi
Haşat ettiği
Kanlı ayaklarımı size uzatıyorum
Yüreklerriziz buzulları erisin!

Feridun

<<Terk etmedi sevdan beni>>

Lütfü Karacadağ

2 Haziran 1991’de aramızdan ayrılan Kürt şairi Ahmed Arif, 1927 yılında Diyarbakır’da doğdu. Kendisi çocukluğunu şöyle anlatıyordu:

“Öksüzdüm... Anamı görmedim. Erbil şehri var Irak’ta oralı... Yedi dayımı Lawrence’in kiralık katilleri öldürmüş. Babam Kerküklü. Anam ben bebekken ölmüş. Bendeki eksiklik bu... Sekiz kardeşiz. Ötekiler benden büyük, hep başka analardan.”

Ahmed Arif babasının devlet memuru olmasından dolayı çeşitli il ve ilçelerde yaşadı. 4, 5 yaşlarında Sive-rek’e göçtüler. Ortaokulda Diyarbakır’a gitti. Liseyi Afyon’da bitirdi. Daha sonra Ankara Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesinin felsefe bölümünde öğrenciyken T.C.K. 141. Maddesine aykırı eylemde bulunmakla suçlanarak tutuklandı.

Cezaevinden çıktıktan sonra gazeteciliğe başladı. 1944-55 yılları arasında *İnkılapçı Gençlik*, *Meydan*, *Yeryüzü*, *Yeni Ufuklar* gibi dergilerde şiirleri yayınlandı.

Ahmed Arif çocukluktan itibaren şiir yazmaya başlamıştı. 15 yaşlarında Afyon’da Halkevi dergisine şiirler yazdı. İlk şiiri 1940 yılında

Seçme Şiirler Demeti dergisinde yayınlanır. Bu şiirden dolayı dergi kendisine 10 lira yolladığında dünyalar onun olur. Şöyle açıklıyor: “O zamanlar ekmek karneleydi. Biz yatıydık, şiirden para geldimi çok işe yarardı. Ekmek almaya yarardı.”

1948 ilk tutuklanma tarihidir. PALMİRO adlı şiirinden dolayı. İkinci tutuklanması 1951. 1953’te başından geçen bir olayı şöyle anlatıyor: “En büyük acıyı kan içindeyken duymuyorsun. Ençoğu, bayılıyorsun..... Genç insan dayanıyor. (İşkence gören tüm çocuklardan özür dilerim) Sansaryan Han’daydım. Dokuz numaradaydım. Çok hastaydım. Aylardır ifadem alınmıyordu. Yattığım yerde, zeminden lağım akıyordu. Bitaptım. Gece yarısı elime bir telgraf verdiler. Telgrafta şunlar yazılıydı. ‘Baban öldü. Cenaze yerde. Oralara gelemiyorum. Annen Arife.’ Bir süre sonra beni hastahaneye kaldırdılar. Orada, hastahane de öğrendim gerçeği. Bir doktor şöyledi: O telgraf yalandı. Hiç bir ana üvey bile olsa böyle bir telgraf çekmez, nasıl inanırsın dedi.”

İşte Ahmed Arif’in onurlu yaşamı baskı, işkence cezaevleriydi. Ama o

Ahmed Arif arkadaşlarıyla Ankara'da
Soldan: Nevzat Üstün, Orhan Kemal, Ahmed Arif, Fikret Oktan

hiç bir zaman zorbalara boyun eğmedi, her zaman haklının, mazlumun yanında yer aldı. Kendi hücrelerinde mapusken bile dışarıyla yaşadı. Dağlarına baharın gelişini, karanfil kokusunu dört duvar arasındayken de yüreğinde duyumsadı. Kürt dilinin üzerindeki baskılardan dolayı, şiirlerini Türkçe yazdı. Hernekadar Türkçe yazsa da şiirlerinde Kürt halkının ezilmişliğini ve gördüğü baskıları çok yalın bir şekilde dile getirdi. Şiirleri Kürtçeye çevrildi. Onun yazdıkları Kürt halkının üzerinde büyük bir rol oynadı.

Ahmed Arif'in şiirleri cezaevindeki insanlara yıllarca direnç taşıdı halende taşıyor. O sadece Kürt halkının değil Türkiye'deki bütün halkların şairiydi. Bir tek şiir kitabı yazdı (*Hasretinden Parangalar Eskittim*,

1968). Bu kitabında söyleyebileceği herşeyi söyledi.

Dağbaşında unutulmuş bir küçük aşiret kızının beyler sofrasına taşınan pirincinden, Çukurova'da tütün, pamuk toplayan ırgatların yaşamına, sınırboylarında içi pasaporta ısınmamış, tavukları birbirine karışan, yolu, hastahanesi olmayan hastaları çaresizlikten ölen Kürt köylülerinin dramını derin bir felsefeyle yazdı.

Ölüm bu,
Fıkara ölümü
Geldim, geliyorum demez.
Ya bir kuşluk vakti ya akşam üstü,
Ya da seher, mahmurlukta,
Bakarsın, olmuş olacak.
Bir hastan vardı umutsuz,
Hasreti uykularda,
Hasreti soğuk sularda.

Ankara'nın varoşlarında ilkokul çağındaki çocukların içler acısı yaşamından "Cihan'ın ilk umudu" Spartaküs'e Neron'un çirkin suratına varana kadar hemen hemen işlemediği konu kalmamıştır.

Dünya'daki savaşılar zülme, insan kıyımına dayanamayıp, kendi yaşamına son veren bilimadamı Pierre Curi için, şiirlerinde Pierre Curi'nin gözleri kar altındadır dedi.

Ahmed Arif'in hasretini çektiği dünya, yılanın yavru serçeye su taşıdığı, kısır kadınların maviş çocuklar doğurduğu, savaşları, kıyımların olmadığı bir dünyadır. Haksızlıkların kabul görmediği bir dünya. İnsanın insana haksızlığı Adem ile Havva'nın çocuklarından bugüne kadar uzanır. Onun şiirinde Kabil'in kardeşi Habil'i haksız yere öldürdüğü için Kabil'in baltası mırdardır.

Nevarki kardeşlik, dostluk, sevgi üzerine hayatın ince eleğinde süzölmüş süt gibi ak şiirler yazmanın ödülü mapushanelere atılmak, işkence görmektir.

Dün, Ahmed Arif'e kan işetenler, Nazım Hikmet'i memleketini sevdiği için sürgünlere zorlayanlar, Nazım'ın Moskova'dan memedine gönderdiği oyuncakları tehlikeli bulup, sınırlardan tekrar geri çevirenler bugün Nazım'ı düzene entegre etmeye çalışıyorlar.

Dün, Nazım Hikmet'i sürgünlerde vatan haini diye ilan edenler, Yılmaz Güney'i cezaevlerinde çürütenler, Ruhi Su'yu tedavi için yurtdışına bırakmayanlar, bugün sevgili Yılmaz Odabaşı'nı hapishane hapishane süründürüyorlar. "Hazreti Yusuf'un bütün kuyularında" çocuklarının çöplüklerde ekmek topladığı, yazarlarının, ozanlarının topluca yakıldığı, hastahane masraflarını ödemedi diye hastalarının rehlin alındığı, 17'sinde çocukların idam edildiği bir ülkede Ahmed Arif'in 64 yıl yaşaması küçüm-senecek bir yaş değil. Ahmed Arif şiirleriyle yüreğimizde yaşıyor. Ahmed Arif'in hasreti Hasretimizdir..

Akşam erken iner mahpushaneye

İner yedi kol demiri

Birden ağlamaklı olur bahçe

Karşıda duvar dibinde

Üç dal gece safası

Üç kök hercai menekşe

Ahmed Arif

KARTLAR, BEYAZITLAR, ÇAMLIBELLER VE DUMANLAR

Rohat Alakom

Özellikle Ankara, Konya ve Kırşehir yöresindeki birçok köyde yaşayan bu Kürtlerin, başka yörelerde yaşayan diğer Kürtler ile ilişkileri incelemeye değerdir.

Farklı yörelerdeki Kürtler arasındaki kimi ilişkiler hem geleneksel bazı yapıların değişiminde, hem de bu değişime ilişkin düşüncelerde önemli bir rol oynamaktadır. Yüzyıllar boyunca kapalı yapılar içinde yaşamlarını sürdürmüş olan Orta Anadolu Kürtlerinin toplumsal ve kültürel yaşamı son derece ilginçtir.¹ Özellikle Ankara, Konya ve Kırşehir yöresindeki birçok köyde yaşayan bu Kürtlerin, başka yörelerde yaşayan diğer Kürtler ile ilişkileri incelemeye değerdir. Toplumun en küçük birimlerinden birisi oluşturan ailedeki değişim, farklı aileler arasındaki ilişkiler ve bunun topluma yansımaları Orta Anadolu Kürtlerinden olan *Kartlar* somutunda ele aldığımızda incelenmeye değer bir

tablo ile karşılaşmaktayız. Konya yöresinden gelen Kartların, Ağrı yöresinden gelen Beyazıtlar ve Çamlıbeller ve de Ankara yöresinden olan Dumanlar ile oluşturdukları yakın ilişkiler süreç içinde geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Özellikle kız alıp kız vererek ve başka faktörler ile desteklenen bu ilişkilerin giderek farklı boyutlara yansıdığını da kestirebiliriz. Bu toplumsal örgütlenmenin tarihsel boyutu, Orta Anadolu Kürtleri tarihinin bazı ayrıntıları konusunda bize önemli ipuçları sunmakta ve bizi aydınlatmaktadır. Özellikle de bazı portrelerin tam olarak ortaya çıkmasında bu tür ek bilgilere büyük bir gereksinim duyulduğu açık bir gerçektir.

¹ Rohat Alakom, *Orta Anadolu Kürtleri Literatürüne Bir Katkı*, Birnebün Dergisi 8/1999, Stockholm.

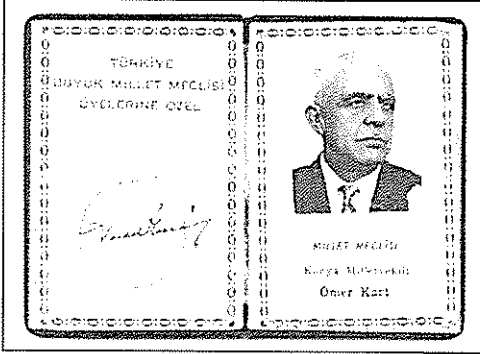
Mehmet Beyazıt'ın kızı Nazmiye ve Ömer Kart'ın oğlu Hamit Kart (Gelinin sağındaki kişi). Solda en baştaki kişi ise; Abdullah Duman.

Kapalı toplumlarda yaşanan "biz" ve "onlar" mekanizması sonucunda oluşan güçlüklerin zamanla aşılaraq "biz" duygusunun toplumda güçlendiğine tanık olunmuştur. Burada etnik bir çekim merkezinin veya etnik ortamların ne kadar etkili olduğunu izlemek de yararlı olacaktır. Bu *Kürtler arası* unutulmuş ilişkileri yakından tanımak için biraz daha gerilere uzanmakta yarar vardır. Bu ilişkilerin kısa bir öyküsü sanırım Orta Anadolu Kürtlerinden olmayan diğer okuyucu kesimi için de ilginç olacaktır. Aşağıda özellikle Kartların diğer bazı Kürt aileleriyle olan ilişkilerinin toplumsal açıdan kazandığı önem üzerinde durulmaktadır.

Bu konuda ilimizi çeken en önemli bir olay bundan yıllar önce Kartlar ile Beyazıtlar arasında gelişen ilişkilerdir. Kartlar aile olarak Konya

yöresinden, Beyazıtlar uzak olan başka bir yöreden yani Ağrı yöresinden gelmektedirler. Mehmed Beyazıt bundan yıllar önce İstanbul'da gençleri biraraya toplayarak İstanbul'daki hayvan pazarına, özellikle de Hasköy yöresindeki Sütlüce köyü yakınlarında bulunan ve Arnavutların elinde olan büyük bir mezbahayı ele geçirmeye çalışır. Sirkeci'deki Erzurum Hanı'nda bir bürosu bulunan Mehmed Beyazıt bu yıllarda İstanbul'da yaşayan ve Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Yeniceoba Kürtlerinden olan Ömer Kart ile tanışır. Böylece Mehmet Beyazıt Konya Kürtlerinin desteğini de alarak birlikte Arnavutların elinde olan mezbahayı ele geçirir. Eskiden Orta Anadolu Kürtleri satış amacıyla İstanbul'a büyük koyun sürüleri götürürlerdi.

Türkan Hanım eşi
Ömer Kart ile birlikte

Konya Milletvekili Ömer
Kart'ın üyelik kartı

Mehmed Beyazıt Doğubeyazıt yöresinden İstanbul'a gelip yerleşen ilk Kürt işadamlarından birisidir. Soyadını bu yörenin yani Doğubeyazıt adından aldığı rahatça anlaşılmaktadır. Babası bazı kaynaklara göre 1925 yılında Şeyh Said Ayaklanması'na önderlik eden *Azadi Cemiyeti*'nin Doğubeyazıt temsilcisiydi.² Sermayesi trilyonları aşan ve *Beyazıt Şirketler Grubu*'nun sahibi olan ve Türkiye'nin önde gelen iş adamlarından birisi sayılan Selahattin Beyazıt bilindiği gibi Mehmet Beyazıt'ın oğludur. En zengin 100 Kürt işadamı arasında 3. sırada yer almıştır.³

Ömer Kart zaman geçmeden Mehmed Beyazıt'ın kızı Nazmiye Hanım'ı, oğlu Hamid Kart'a gelin olarak getirir. Böylece Orta Anadolu Kürtleri ve Kürdistan'ın uzak bir yöresinden yani Ağrı'dan gelen bu iki aile arasında ilk yakın akrabalık ilişkileri sağlanmış olur. Aşağıda metin içinde "*Beyazular*" ifadesi Mehmed Beyazıt ailesi için kullanılmış, yoksa Doğubeyazıt yöresinden gelenler için değil.

Ömer Kart önceleri çiftçilikle uğraşan Ömer Kart 1900 yılında doğmuş ve 1969 yılında vefat etmiştir. Orta Anadolu Kürtleri arasında tanınmış bir sima olan Ömer Kart, Musa Bey'in

² Naci Kutlay, *49'lar Dosyası*, 1994, s.223.

³ 100 Kürt Zengini, *Nokta Dergisi*, sayı:24, 1993.

Karikatürist Musa Kart

oğludur.⁴ Rüştüye Mektebini bitiren Ömer Kart'ın 14 çocuğu olmuştur. En genç olanlardan karikatür sanatçısı Musa Kart bilindiği gibi başta *Nokta Dergisi* olmak üzere Türkiye'de değişik yayın organlarında karikatürler çizmektedir.

Ömer Kart'ın en önemli yönlerinden birisi hiç kuşkusuz kendi yöresindeki Kürtlerin büyük bir yelpazesıyla oluşturmuş olduğu ilişkilerdir. Orta Anadolu'da yaşayan Şeybızıniler ve Kürdistan'ın değişik yörelerinden örneğin Ağrı yöresinden gelen Kürtlerle yakın ilişkiler kurar. Ömer Kart bir Kürt işadamı olarak siyasete de

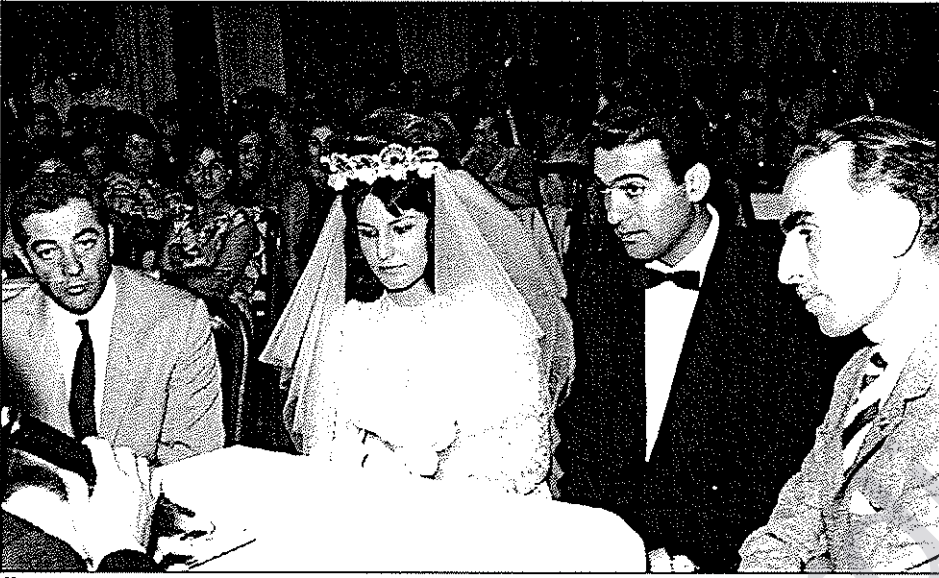
merak salmış ve 1961-1965 yılları arasında Osman Bölükbaşı'nın önderlik ettiği Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden Milletvekili seçilmiştir. Böylece konumu daha da güçlenir. Osman Bölükbaşı'nın Kürt olduğu söylenmektedir.⁵ Ömer Kart kendini yöredeki Kürtlerin bir lideri olarak kabul etmiştir. Siyasi ilgisi ve bir dönem milletvekili olması bu görüşü bir bakıma doğrulamaktadır.

Ömer Kart Konya'lıdır. Eşi Türkan Hanım ise; Ankara'ya bağlı Polatlı Kürtlerindendir. Kürtçe kendisine *Topê Hanım*

denilen Türkan Hanım'ın ailesi aslında Malatya'nın Sinanlı köyünden buraya göç etmişlerdir. Orta Anadolu'nun Ankara ve Konya gibi farklı yörelerindeki yaşayan Kürtlerin yaptığı bu tür evlilikler yöredeki Kürtlerarası toplumsal hareketliliği ve ilişkileri etkilemiş ve *Orta Anadolu Kürtleri* imajının güçlenmesine katkıda bulunmuş olmalıdır. Mayıs 2000 tarihinde Yavuz Çamlıbel'i evinde ziyaret ettiğimde Türkan Hanım'ı orada görmüş ve kendisiyle bir ara sohbet etme fırsatını bulmuştum. Aradan dört ay geçtikten sonra bu güzel insanın vefat ettiğini öğrendim. Rahatsız olmasına rağmen benimle zevkle Kürtçe sohbet etmekte ısrar ediyordu. Zaman zaman da kızına dönerek benim

⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü*, haz. Kazım Öztürk, 1973, s.459.

⁵ Osman Bölükbaşı'nın Kürt olduğu konusunda bak. Vahit Duran, *Kırşehir'in Başka Bir Yüzü: Kürtler*, Birnebûn 6/1998.

Ömer Kart'ın kızı Saadet ve eşi Yavuz Çamlıbel. Sağbaştaki kişi: Kürd dili grameri üzerine çalışmalarıyla tanınan Kemal Badıllı. Solbaştaki: Ethem Peker

hakkımda hep: "Ew Kirmanc e?" (O Kürt mü?) diye soru soruyordu.⁶

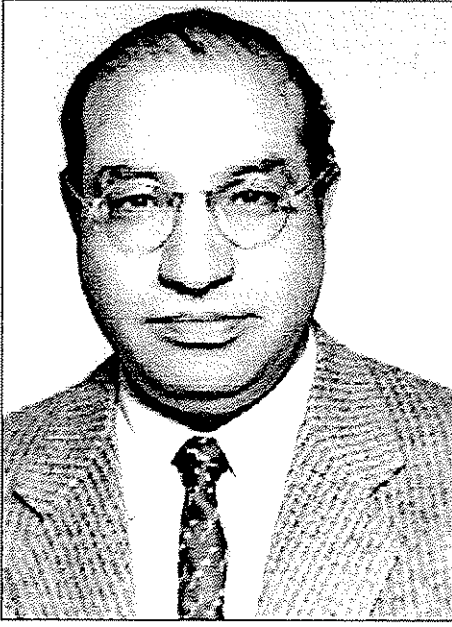
Ömer Kart, Beyazıtlardan sonra bu kez de Çamlıbellerle akrabalık ilişkileri geliştirir. Ömer Kart'ın kızlarından Saadet Hanım, Ağrı yöresinden gelen Kürt aydınlarından Yavuz Çamlıbel ile evlenir. Böylece Kartlar ve bu yöreden olmayan başka bir Kürt ailesiyle yani Çamlıbeller ile akraba olurlar. Bir fotoğrafta görüldüğü gibi bu çiftin nikah şahitliğini Kürt dili konusunda bazı araştırmalarıyla tanınmış olan Kemal Badıllı yapmıştır.⁷ Bu kişinin nikah şahidi olarak seçimi sanırım o yıllarda anlamlı olsa gerek.⁸ Yavuz Çamlıbel (doğ. 1934) tarihi kaynaklarda 49'lar Olayı olarak bilinen tutuklanmalar

sonunda hapisaneye konulan 49 Kürt aydınından birisidir. 1959 yılında tutuklanan bu aydınlar bilindiği gibi aylarca hapisanede kalmışlardır. Yavuz Çamlıbel ayrıca 5 ay 10 gün Muğla'da sürgün cezasına çarptırılmıştır. 1955-1960 yılları arasında İstanbul'da kalan Yavuz Çamlıbel *Sultanahmed Yüksek Ticaret Okulu*'nu bitirir. İstanbul'da kaldığı sıralarda *Ağrı Yüksek Talebe Cemiyeti*'ne maddi katkı sağlamak için Fahrettin Kaya ile birlikte Mehmed Beyazıt'ı ziyaret ederler. Mehmed Beyazıt'ın kızkardeşi Hatice Hamım bu yıllarda Kürt gençlerine büyük bir yakınlık gösteriyor ve onlara elinden geldiğince yardımda bulunmaya çalışır. Hem Mehmed Beyazıt ve hem

⁶ Yavuz Çamlıbel'in evinde yapılan 17/5 2000 tarihli görüşme.

⁷ 1923 Urfa doğumlu Kemal Badıllı hukuk fakültesini bitirmiştir. Bir dönem milletvekilliği de yapmış ve serbest zamanlarında Kürtçe üzerinde çalışmış: *Kürtçe Grameri, Kürmançça Lehçesi*, Ankara, 1965, 160 sayfa.

⁸ Bu fotoğrafların büyük bir kesimi Saadet ve Yavuz Çamlıbel'in aile albümünden alınmıştır. Kendi özel arşivlerini hiç çekinmeden bana açan bu çifte teşekkür ediyorum.

Abdullah Duman

de eşi Hayriye Hanım uzaktan Yavuz Çamlıbel'in akrabası olurlar. Mehmed Beyazıt 'stanbul'un Anadolu yakasında kendi adına bir lise ve ayrıca Doğubeyazıt'ta bir camii yaptırmıştır. Ömer Kart'ın kızı Saadet Hanım'la 1965 yılında tanışan ve evlenen Yavuz Çamlıbel daha sonra Ankara'ya yerleşir.

Orta Anadolu Kürtleri kendi aralarında değişik gruplara ayrılmakta ve değişik lehçeler konuşmaktadırlar. Büyük bir kesimi tüm Türkiye Kürtlerinin konuştuğu Kurmanci lehçesiyle anlaşırlar. Özellikle Ankara yöresinde yaşayan bazı Kürt köylerinde Şeyhbızınice denilen bir başka lehçe konuşulur. Sadece buradaki Kürtler arasındaki ilişkiler bu lehçe ayrılıklarıyla sınırlı değildir. Aralarında tarih boyunca bazı kültürel çatışmalar ve önyargılar da oluşmuştur. Örneğin diğer yöredeki Kürtler çoğu kez Şeyhbı-

Eşi Nimet Duman (Ömer Kart'ın kızı)

zınilere hoşgörü ile yaklaşmazlar. Ömer Kart bu kuralı bozarak kızlarından Nimet Hanım'ı, Şeyhbızınilerden Dr. Abdullah Duman'a verir. Böylece bazı önyargıların önüne geçilmiş olur. Orta Anadolu Kürtlerinden olan Cemşid Bender bir mektubunda İzmir'de yaşayan ve şimdi 80'nin üzerinde olması gereken Dr. Abdullah Duman için: "Eşsiz bir yurtsever" ifadesini kullanır. Dr. Abdullah Duman, hemşerilerinin Stockholm'de yayımladığı kültürel içerikli *Birnebûn Dergisi*'nin ilk sayısını sevinçle karşılar.⁹ Abdullah Duman'ın oğlu Selahattin Duman bilindiği gibi Türkiye'nin tanınmış simalarından sayılır ve İstanbul'da çıkan Sabah Gazetesi'nde köşe yazarı olarak çalışmaktadır. Dumanlar Haymana'ya bağlı olan Yenice köyündendir ve Şeyhbızını Kürtleri olarak tanınırlar. Ankara yöresinde yaşayan ve halk arasında

⁹ Birnebûn Dergisi, sayı: 2/1997, s.7.

Yavuz Çamlıbel eşi Saadet ve baldızı Nimet Duman (sağdaki) ile birlikte.

Şeyhbızıniler olarak bilinen Kürtler, Şeyhbızını olmayan sade Kürtler yani *Kara Kürtler* tarafından zaman zaman yukarıda belirttiğimiz gibi hor görülürler ve kendilerine kız verilmez. Kartlar ve Dumanlar arasındaki bu evlilik Orta Anadolu Kürtleri arasındaki tabakasal ayrılıkların aşılabileceği konusunda çok çarpıcı ve uyarıcı bir örnektir. Bir yandan Kürdistan'dan gelen Kürtlerle, bir yandan da yörede kendilerine has kültürleri olan Şeyhbızınilerle kurulan ilişkiler bu bakımdan önem kazanmaktadır. Kendi yöresinden olmadığı için dışsal bir evlilik bilindiği gibi geleneksel toplumlarda kolay değildir. Yukarıda değindiğimiz örneklerle dayanarak Orta Anadolu yöresindeki bazı Kürtler dışsal bir evliliği yaşamışlardır diyebilir-

riz. Bu aykırı evlilikleri Orta Anadolu Kürtleri arasında zamanla meydana gelen dışa açılmanın ve değişimin birer küçük işareti de sayabiliriz.

Kısacası iş, medya ve politik yaşamda bazı tanınmış şahsiyetler yetiştirmiş olan Kartlar, Beyazıtlar, Çamlıbeller ve Dumanlar arasındaki bu evlilik ilişkileri sonucunda çok-yörelili büyük bir Kürt ailesinin oluştuğunu gözlüyoruz. Orta Anadolu Kürtleri bilindiği gibi sürekli kapalı ilişkiler geliştirerek kültürlerini ve geleneklerini yüzyıllar boyunca korumuşlardır. Tüm bu kültürel tutuculuk ve bağlılığa rağmen Orta Anadolu Kürtleri kız alma (Beyazıtlardan) ve kız verme (Çamlıbeller'e ve Dumanlar'a) gibi örneklerde gördüğümüz geleneklerinde daha ılımlı davranmışlardır. Kartlar, Beyazıtlar, Çamlıbeller ve Dumanlar arasında zaman zaman yaşanmış olan bu kız alıp ve kız verme geleneklerinin halk dilinde "*kendinden sayma*" bilinciyle özdeşleştiği görülmüştür. Ayrıca Kürt olmanın getirdiği ortak bazı etnik değerlerin bu evliliklerde belli bir rol oynadığını da kestirebiliriz. Sosyolojik bir örgütlenme biçimi olan hemşeri kavramının burada ön plana çıkmış olduğunu görüyoruz. Kısacası insan ilişkilerinde ulusal, toplumsal, aşiret, grup ve bireysel çıkarların zaman zaman çatıştığı, bazen de örtüştüğü, her toplumda gözlenmiş toplumsal olgulardır. Bu tez, yıllar önce Orta Anadolu Kürtleri için de geçerli olmuştur diyebiliriz. Toplumsal örgütlenmeler açısından Kartlar ailesinin dış dünya ile özellikle evlilikler yoluyla geliştirdikleri ilişkilerin önemi bu bağlamda artmaktadır.

Kiyneki w Te'ncî

Arêkerdax: Nêçîrvan Qilorî

Cêyki bîo, Ceyki şîo.

Diwêki di hirê wêyi biwîê. Piê dê nî kiynekûn o fiqare biwîo. Pî rîocêki kiynûn dê xî ra vinno ki: “Kiyne min! Bira dê şîma biwênê, yo yo bişênî kar. Şîma kiynekîê. Şîma nîêşkennê şîorê kar”. Ser na qalî ra, kiyna qici vinna ki: “Apo, tî pûorrê mî bitaşi. Ez kincûnê mîêrdikûn (camîêrdûn) xî ra dî û şîmî kar”. Be'dê zi pûorrê xî taşenna, kincûnê camîêrdûn dûna xî ra, kûwena ra (kewtena) rê w (û) şîona kar.

Rêy ra, rastê te'ncîeki yena ki, kîarmî kutê di ci. Zerê kiyneki te'ncîya vişşenna. Te'ncî kiyneki re vîna ki, “Nî kîarmûn paştê mira veci. Ezê tîorê bi bî haval. Be'dê fêydê mi yo tîorê biwo”. Kiyneki te'ncîa şîona bindê darêki di nişenna ro w kîarmûnê paştê te'ncî yiw yiw (jew jew) destê xî ya vecenna. Te'ncî, zûna ki no lacik nîo, na kiyneka. Ūcara warzenê, kûwenê ra rê, şîonê kidê axêki di benê mîemûn.

Axa na kiyneki xîrê şûne gêno. Kiyneki her rîoc pesê axê gêna bena çîrênena û şûnûn pesî ûna kena di axûr dê axî. Kiyneki te'ncîê zî xî ra dîr nîêfînnena.

Lacê axê rîocêki mar dê xî ra vîno ki: “Ayê, ez vînu ki no şûnê ma camîêrd nîo, ya ceneka”. Mêy lacikî, lac dê xî ra vinna ki: “*Şûnê ma bîêri beri kûo dê mûrûn. Eger ki yî zef mûrî arê kerdî, bizûni ki yo camîêrd nîo, ya ceneka*”. Çaxo ki nê ana qalî kenê, meger te'ncî zi hetê nîni dî wî ya. Te'ncî ūcara warzena vazena şîona hetê kiyneki. Ci ra her çîêki vîna. Kiyneki ra vîna, “Eger tî şîa kûo, tenê mûrêki bîêrê. Êki, tî ze'f (zof) mûrûn aredê, yê yê bizûnê ki, tî camîêrd nîê, tî ceneka”.

Rîocêki dima nîmrîocî, lacê axê yeno hetê şûnî, ci ra vîno, bîê ma şîmî xî rê tiêkê bigiyri. Yo kiyneki gêno w hetê kûodê mûrûna şîonê. Çaxo ki yê yenê kûo, kiyneki derîena mûrêki tenê e'rd ra gêna. Lacik zi e'rd ra mûrêki gêno erzeno kiyneki. Mûra yena gûniêna didûn dê kiyneki ro. Mûra didûnê kiyneki şîknena w kûyena ca dê didûnî.

Tîkê ūcûnûn giyrenê, feteliênê yenê kîe. Lacik şîono hetê mardê xî. Ci ra qalê kûoyî keno, vîno, “Yê qe mûrî arê nîêdê. Tenê, derîe e'rd ra mûrêki girîoti”. Cenîê axê na rê lac dê xîra vîna ki: “*Şûnî bîêri, şîorênê mîzê xî çîlkîeni (bîkîeni)*. Şûnî ra

vacî ki, kûnê mîzê kimî zef dûrî şîona”.

Meger na rê zî te’ncî hetê yinî dî wî ya. Te’ncî reyna warzena şîona, kiyneki ra herçîêki vîna. Kiyeki te’ncî ra pers kena, vîna: “Ez narê se kî?”

Te’ncî zî vîna kî, “Qamişêki vera xî bîêrî w mîzê xî bîki. Mîze tîo yo zî dur şîoro”.

Lacik riocêki yeno hetê kiyneki, vîno: “Bîê, ma şîmî xî rê tîkê bigiyri”. Yo kiyneki gîêno, şîono tewer dê diwî. Lacik kiyneki ra vîno, “Bîê ma mîzê xî bîki. Kûnê mîzê kimî ze’f dûrî şîona?”

Hûrdemî zî mîzê xî çîl kenê. Kiyneki lacikî dûrtir çîl kena.

Lacik yeno kê, mardê xî ra vîno kî, “Yê, mî dûrtir mîzê xî çîl kerdi. Ya kiyneki nîa, yo laciko”

Kiyneki, karê xî yê hetê axî qîdênena, nişena ro, kaxitêki di ana nişnena: *‘Ez kiyneki amûn, kiyneki şîonûn’*.

Lacê axê şîono axûr di kaxit vîêno. Yeno mardê xî ra vîno kî, mî tîo ra nîêva kî şûnê ma kiyneka.

Lacik mardê xî ra vîno, ezê şîmî diw dê ya kiyneki. Mêy xî ci ra vinna, “La ti zûnê kî, eger kincê cîamiêrdûn yê ra nîêvê, ti yê, yê çîto bisinasê?”. Lacî vato, “Êki, ya rîoc ma şîê kûo di mûrî arêdê, mî mûrêki eştî bi ci (şêy ci). Mûra gûnîê bi dûdûndê yê ro, didûn şîkîa bi. Mûra kûti bi herûndê didûnî. Ezê, yê, didûndê yê ra bisinasî.

Lacik, rîocêki kincûnê xî veceno, kincûnê çerçî dûno xî ra. Herê xî

qeyt keno w şîono diw dê kiyneki. Diwîdi qiyreno, vîno: “Çerçî ameee! Çerçî ameee!”.

Kiynekê diwî kêdî serdê çerçîyo qûç benê (arê benê). Ya kiyneki zî yena serdê çerçî. Lacik, kiyneki didûndê yê ra sinaseno. Kiyneki lacikî nîêsinasena. Lacik, kê kiyneki mûseno w fetelîyeno, yeno hetê mardê xî. Mardê xî ra vîno kî, “şîo, ya kiyneki mirê biwazî”.

Mêy lacikî, çend cenekûn şawena xazgûnî dê kiyneki. Kiyneki lacikîrê gîênê. Kiyneki bûki kenê, ûnê kidê lacikî.

Kiyneki yena kî çî vîêno. Meger, yî cenekûn kiyneki lacdê axê rê gûrîota. Kiyneki şîona ode dê zamî. Zamî pawena. Na aradi, kiyneki çarê xî xira kena, dûna serdê kûpdê riwî. Xî w xî vîna kî, “Êki, lacik ame zere w kûpi ra çîêki nîêva, ezê, co kî mî xî tîde nîmîto, ci ra vecî. Êki, çîêki kûpi ker, ezê biremî, şîmî diwdê xî.

Lacik, destî şîmşîrêka yeno zere dê odî. We qey vîno kî kûpi kiyneka. Şîmşîra dûno kûpi ro, kûpi keno di felqî. Lacik, qey vîno kî, riw gûonîê kiyneka. Derîeno, tîkê riw wûeno. Vîno: *‘Mî di gûordê pîêr ne ye, gûonîê tîo ûndê şîrîna, kim zûno, ti xî çîqa şîrîna?’*

Kiyneki vîena kî nîyetê lacikî xira wo, qûli ra (pencera ra) remena, şîona kî dê pîêrdê xî.

(Mî na şîunîki herem dê Aksarayî ra paw Mahabad B. Qîlorî ya arê kerdi)

Aksaray Dımılicesi

(Dımıllice-Türkçe Sözlük)

Hazırlayan: Memê Hilkeçikî

Kısaltmalar:

<i>L.</i>	Fiil
<i>m.</i>	Dişi
<i>n.</i>	Eril
<i>N.</i>	İsim
<i>Rbd.</i>	Sıfat
<i>Rgb.</i>	Zarf

T

taçarnayîş *L.* çalkalamak.

tadayîş *L.* bükmek, burmak.

tafinayîş *L.* takmak, (düşme) başlamak.

takerdiş *L.* takmak.

takûtiş *L.* takılmak.

talazi *N.* havanın kaldırdığı toz, hortum.

tanayîş *L.* (ateş) yakmak, tutuşturmak.

taşa *rgp.* geriye (doğru), arka üstü.

tapara *rgp.* yeniden.

tara *N.* uçak.

tarî *rgd.* karanlık.

tarî biyîş *L.* kararmak.

tarî kerdîş *L.* karartmak.

taşi *N.* tas, tabak.

taştîş *L.* 1. tıraş etmek. 2. yontmak.

tat *rgd.* kekeç, lal.

tavistiş *L.* takmak

tawzî *N.* titreme, sızı.

te'gnayîş *L.* öğütmek.

te'l *rgp.* acı.

te'let *N.* teharet.

te'li *N.* acılık.

te'm *N.* tad.

te'm kerdîş *L.* tadmak.

te'mîr *N.* tamir.

te'mîr kerdîş *L.* tamir etmek.

te'nayîş *L.* öğütmek.

te'nei *N.* tazı.

te'ti *N.* büyük yassı taş.

têê *rgp.* taa (ilerde)

tek *rgp.* tek.

tek tek *rgp.* teker teker.

tek tük *rgp.* tek tük.

teki *rgp.* yeterki.

têl *N.* tel.

televîzyonî *N.m.* televizyon.

teli *N.* diken.

telizi *N.* (bir çeşit) çuval.

telleqiyayîş *L.* (köpek) yavrulamak.

temel *N.* temel.

temî kerdîş *L.* tembihlemek.

Temûm! *B.* tamam.

temûm kerdîş *L.* tamamlamak.

ten *N.* kişi. * **dî tenuna amîo** *bw.* iki kişi ile gelmiş.

tenê *rgp.* yalnız.

tenêbiyîş N. yalnızlık.
teng rgd. dar.
teng biyîş L. daralmak.
teng kerdîş L. daraltmak.
tengî N. darlık.
tenî N. is.
tenik rgd. ince.
tenik biyîş L. incelmek.
tenik kerdîş L. inceltmek.
teq û req N. takırtı.
teqa N. (duvarda eşya konan küçük gömme) pencere, niş.
teqayîş L. patlamak, çatlamak.
teqî N. 1. patlama. 2. tıkırtı.
teqî ameyîş L. tıkırtı sesi gelmek.
teqle N. takla.
teqle eşîş L. takla atmak.
teqnayîş L. patlatmak, çatlatmak.
teqsî N. 1. otomobil. 2. taksi.
teqwîm N. takvim.
teres N. dokuztaş oyunu.
tern rgd. yaş, kuru olmayan.
ternayîş L. kavlatmak.
terreqiyayîş L. 1. kızarmak. 2. kurumak.
terreqnayîş L. 1. kızartmak. 2. kurutmak.
ters N. korku.
tersayîş L. korkmak.
tersiyayîş L. korkulmak.
tersnayîş L. korkutmak.
tersûnek N. n. korkak.
tersûneki N. m. korkak.
tertûl N. ortal.
tetûrxûnî rgp. bunaltı, kusacak halde olmak.
tewer rgp. dışarı.
tewer dayîş L. dışa vurmak.
tewer kerdîş L. kapı dışarı etmek.
tewer kûtiş L. dışarı çıkmak.
tewera rgp. dışarda.

tewerriki N. hediye.
texte N. tahta.
textî N. taht.
tên rgd. az, biraz.
tên mend ki rgp. az kaldı ki...
têyn rgp. az, biraz.
têynana rgp. biraz daha.
têynini rgp. bazıları.
tî rgd. sen.
tide rgp. 1. ile. 2. içinde, onda.
tide mendîş L. (bir şeyin içinde) tıkanıp kalmak.
tifûn N. tufan.
tike N. bir parça.
tikê rgp. biraz.
tikê rgp. biraz, bir parça.
tikêki rgp. birazcık.
tikêna rgp. biraz daha.
tillos biyîş L. yuvarlanmak.
tillos kerdîş L. yuvarlamak.
tilm N. tepe(cik).
tilsim N. 1. sır. 2. tılsım.
tîm rgp. daima, her zaman, sürekli.
tîmûnî N. pantolon, don.
tîo rgp. sen.
tîra dayîş L. 1. sürtmek. 2. sürmek. 3. bulaştırmak.
tîra kerdîş L. batırmak, sokmak.
tîra şiyîş L. batmak.
tîra şûnayîş L. serpmek, saçmak, üzerine serpmek.
tîrawî N. teravih (namazı)
tîrawite N. çalıntı.
tîrawitiş L. çalmak.
tîrawiyayîş L. çalınmak.
tîrawnayîş L. çaldırmak.
tîrî w virrî N. saçma sapan.
Tîrk N. n. Türk.
Tîrki N. m. Türk.
Tîrkî N. Türkçe.
Tîrkîa N. Türkiye.

tiro biyîş L. kapmak, kapıp
kaçmak.
tiro kerdiş L. (üzerinden)
dökmek.
tirpi N. turp.
tirri N. (sesli) osuruk.
tirrek N. n. osurukcu, osurgan.
tirreki N. m. osurukcu, osurgan.
tirri kerdiş L. (sesli) osurmak.
tirş rgd. ekşi.
tirş biyîş L. ekşimek.
tirş kerdiş L. ekşitmek.
tirşi N. turşu.
tirşi degirîotiş L. turşu kurmak.
tirşiki N. ekşi bitki/ ot.
tirşî N. ekşilik
tirûnci N. portakal.
titûn N. tütün.
tiwr rgp. içinde, birlikte, katılı.
tiwr biyîş L. katılmak.
tiwr kerdiş L. katmak.
tiwwi L. 1. sızı, sancı. 2. titreme.
tiyş N. susama
tiyşûn rgp. n. susamış (erkek).
tiyşûni rgp. m. susamış (kadın).
tizirriki N. topaç.
tîci N. 1. güneş ışığı. 2. güneş.
tîedi rgp. hepsi.
tîedini rgp. 1. hepsi. 2. herkes.
tîe dayiş L. karıştırmak.
tîe giyrayîş L. 1. hareket etmek.
2. mec. ev işi görmek.
tîe nimitiş L. örtmek, üstünü
örtmek.
tîe nimiyayîş L. örtülmek.
tîera kerdiş L. 1.(dertleri)
deşmak. 2. (arayı) kızıştırmak, iki
kişiyi birbirine düşürmek.
tîri N. 1. oklava. 2. ok.
tîrkewûn N. 1. ok ve yay.
2. mec. çok hızlı.

tollik N. (meyve, sebze) kabuk.
topi N. top.
topikin rgp. yuvarlak.
toreq N. 1. çökelek. 2. peynir.
towbe N. töbe.
toz N. toz.
toz kerdiş L. tozutmak.
toz û tîkeleki rgp. toz duman.
tozin rgp. n. tozlu.
tozini rgp. m. tozlu.
tû kerdiş L. tükürmek.
tûk N. tükürük.
tûk kerdiş N. tükürmek.
tûj rgp. 1. acı. 2. sivri.
tûj biyîş L. sivrilmek.
tûj kerdiş L. sivriltmek.
tûjî N. 1. acılık. 2. sivrilik.
tûnqi N. (metal) saç.
tûnqa sûri N. kızgın saç.
tûobe N. tövbe.
tûşk N. n. bir yaşındaki keçi, çepiç.
tûşki N. m. bir yaşındaki keçi,
çepiç.
tût kerdiş L. yuvarlamak.
tûtik rgd. sarı.
tûtiki N. dilde çıkan küçük kabartı.
tûtiki N. ılık.
tûtiki piro dayîş L. ılık çalmak.
tûtiki veciyayîş L. dilde şişkinlik
çıkmak.
tûwr rgp. dahil, birlikte, arasında,
içinde, yanında.

Û

ûca rgp. ora, orada.
ûca rgp. orası.
ûdartiş L. 1. kaldırmak.
2. saklamak.

ûnayîş L. 1. bakmak. 2. göz kulak olmak.

ûncilî rgp. yavan.

ûncî rgp. yine.* **ûncî zi ez**

amîun bw. ben yine de geldim.

ûncîyayîş L. çekilmek.

ûndê rgp. bu kadar.

ûndê rgp. o kadar.

ûndêna rgp. bu kadar daha.

ûndikêki rgp. bu kadarcık.

Ûnê! B. Nine!

ûniki N. nine.

ûntîş L. çekmek.

ûnvardi rgp. aşağı doğru, aşağıya.

ûmar N. rakam, sayı.

ûmartîş L. 1. saymak.

2. saydırmak.

ûrdî 1. rgd. ufak, küçük.

2. N. ufak bulgur.

ûrdî biyîş L. ufalmak.

ûrdî kerdîş L. ufaltmak.

ûrkin N. kenar, kıyı.

ûsar N. yular.

ûsar N. bahar, yaz.

V

vaciyayîş L. söylenmek, kendi kendine söylenmek.

vara dayîş L. 1. bırakmak. 2.

(kadın) boşamak.

varadi N. 1. (insan) kucak. 2. (dağ) etek.

varayîş L. yağmak.

vareki N. kuzu.

varnayîş L. yağdırmak.

varti N. m. yağmur.

vartin rgp. yağmurlu.

vaş N. ot.

vatiş L. 1. söylemek. 2. anlatmak.

vaznayîş L. koşturmak.

vaztîş L. koşmak.

veciyayîş L. çıkmak.

vêcinayîş L. 1. elemek.

2. seçmek.

ven(g) dayîş L. 1. çağırmak.

2. davet etmek.

veng L. boş.

veng N. ses.

veng biyîş L. boşalmak.

veng kerdîş L. boşaltmak.

vengî N. boşluk.

ver rgp. ön, cephe.

ver ra rgp. önden.

vera (xi) kerdîş L. önüne takmak.

vera şiyîş L. karşılamak.

vera giyrayîş L. yalvarmak.

verbi rgp. önüne, öne doğru.

verdi rgp. önünde.

verdiş L. bırakmak.

verêcûn rgp. önce, öncelikle, önceleri.

verg N. n. kurt.

vernî N. ön.

veşn N. koç

vetîş L. çıkarmak.

vicînayîş L. seçmek, ayırmak.

vila kerdîş L. dağıtmak.

vila biyîş L. dağılmak.

vilênayîş L. oğalamak.

villiki N. çiçek.

vinciwi N. karış.

vinciwi kerdîş L. karışlamak.

vindertis L. 1. durmak.

2. durdurmak.

vissayîş L. kopmak.

visiyayî rgp. kopuk.

visiyayîş L. kopmak.

visnayîş L. koparmak.

visnayîş N. koparmak.

vistiş L. düşürmek.
vistiş L. vurmak, yapıştırmak.
vistore N. kayın.
vişko L. (yeni açmış söğüt) yaprağı.
viştire N. boğa.
vittiki N. dırdır.
vişûnî N. açlık.
vizêr rgp. dün.
vizêrîen rgp. dünkü.
viziki N. sivrisinek.
vîarnayîş L. geçirmek.
vîartîş L. geçmek.
vîenayîş L. görmek.
vîenayîş N. bulmak.
vîerayîş L. geçmek.
vîere N. işkembe.
vîjiki N. cıvık dışkı.
vînce N. sakız.
vîni biyîş L. kaybolmak.
vîni kerdiş L. kaybetmek.
vîr N. akıl.
vîrî biyîş L. unutulmak.
vîrî kerdiş L. unutmak.
vîst rgd. yirmi.
vînce N. sakız.
vûri N. m. kar. * **iro vûri ka**
varo bw. bugün kar yağacak.

W

war biyîş L. inmek.
war kerdiş L. indirmek.
waraznayîş L. kaldırmak.
warbê rgp. yalın ayak.
warîştîş L. ayağa kalkmak.
wastî N. nişanlı.
waştirî N. orak.
wastiş L. istemek.
wawitiş L. dolamak, sarmak.

weçinayîş L. (yorganları) üst üste
 yığmak/dizmek.
wera giyrayîş L. yalvarmak.
weraci kerdiş L. karşılaştırmak.
werê kûtiş L. 1. karışmak. 2. içi
 bulanmak.
werê viştîş N. derleyip
 toplamak.
weşnî N. kuma.
weta rgp. öteden, o yandan.
wewiyayîş L. sökülme.
wê N. baci.
wêr N. n. sahip.
wêri N. m. sahip.
wêrtî N. sahiplik.
wêy rgp. pahalı.
wêy N. fiyat.
wêyirî N. sahiplik.
wêyr N. sahip.
Willê! B. Vallahi!
wiyîrî kerdiş L. aşermek.
wûekerdîş L. (kökünden) sökmek.
wûelli N. kül.
wûendiş L. okumak.
wûerdegi N. m. ördek.
wûerdîş L. yemek.
wûerê kûtiş L. (mide) bulanmak.
wûeş û war rgp. sapa sağlam.
wûeş N. sağ, diri.
wûeş biyîş L. iyileşmek.
wûeş kerdiş L. iyileştirmek.
wûeşî N. sağlık.
wûet rgp. diğer taraf.

X

xafil rgp. ansızın.
xalik N. dayı.
xalî N. halı.
Xalo! B. Dayı!

Xaltî! B. Teyze!
xaltîki N. teyze.
xarê rgp. çabuk. (ince x ile okunur)
xasi N. lahana.
xaxûd rgp. gevşek.
xazgûni N. düğürcü.
xela N. kıtlık. (ince x)
xelesiyayîş L. kurtulmak.
xelesnayîş L. kurtarmak.
xereqiyayîş L. 1. boğulmak. 2. (aşırı ağlamaktan) çatlayacak duruma gelmek. (ince x)
xereqnayîş L. 1. boğmak. 2. (aşırı ağlamaktan) çatlatmak. (ince x)
xerîw N. yabancı. (ince x ile okunur)
xerîwî N. 1. yabancılık. 2. gurbet. (ince x)
xerrepiyayîş L. çürümek.
xerrapiyayî rgp. çürük.
xerrepnayîş L. çürütmek.
xestexûne N. hastahane.
xevetnayîş L. kullanmak.
xezca nî rgp. bundan başka, ayrıca. (ince x)
xezca rgp. ...den başka, ...dan başka. (ince x)
xeycaki rgp. ... den beri. (ince x)
xî rgp. kendi, kendini.
xî ci şûnayîş L. 1. dayanmak. 2. mec. iteklemek.
xî çing kerdiş L. atlamak, sıçramak.
xî hesiyayîş L. kendine gelmek, uyanmak.
xî lîs kerdiş L. eğilmek..
xî mird kerdiş L. kendini doyurmak.
xî nimitîş L. saklanmak, gizlenmek.

xî paştî nayîş L. 1. yüklenmek. 2. sırtına almak.
xî pernayîş L. (argo) kendine sokmak.
xî qeyt kerdiş L. hazırlanmak.
xî sarara dayîş L. (kendi) başını örtmek.
xî serde rgp. 1. kendi başına, kendi kendine. 2. otomatik.
xî şûş kerdiş L. kaymak, kayak yapmak.
xî ûcara nîkerdiş N. oralı olmamak
xî vera rgp. kendi yerine.
xidar rgd. hızlı. (ince x)
xidi rgp. kendiyle, kendisiyle.
xidi kûtiş L. kendi dertleriyle uğraşmak.
xidi mîzi verdiş L. 1. korkudan altına işemek. 2. meşgul olmak.
xilliki N. çömlek.
xira rgp. kendiliğinden, zaten, otomatikmen.
xira dayîş L. giymek, giyinmek.
xira niêvîênayîş L. erinmek.
xira rasnayîş L. abartmak.
xirari N. büyük çuval. (ince x)
xirawe N. harabe, virane.
xirçî N. çatırtı.
xirnik rgd. n. burnundan konuşan.
xirniki rgd. m. burnundan konuşan.
xirxe N. içi yünlü hırka.
xişn rgd. 1. iri. 2. kaba.
xiwêrî dayîş L. sövmek.
xiya rgp. kendiyle, kendisiyle.
xiyar N. salatalık.
xizna N. hazine.
xof N. korku.
xorî rgd. derin.
xorî kerdiş L. derinleştirmek.
xort N. genç.

xortî N. gençlik.
xorûnte N. ev halkı.
xûoz N. domuz.

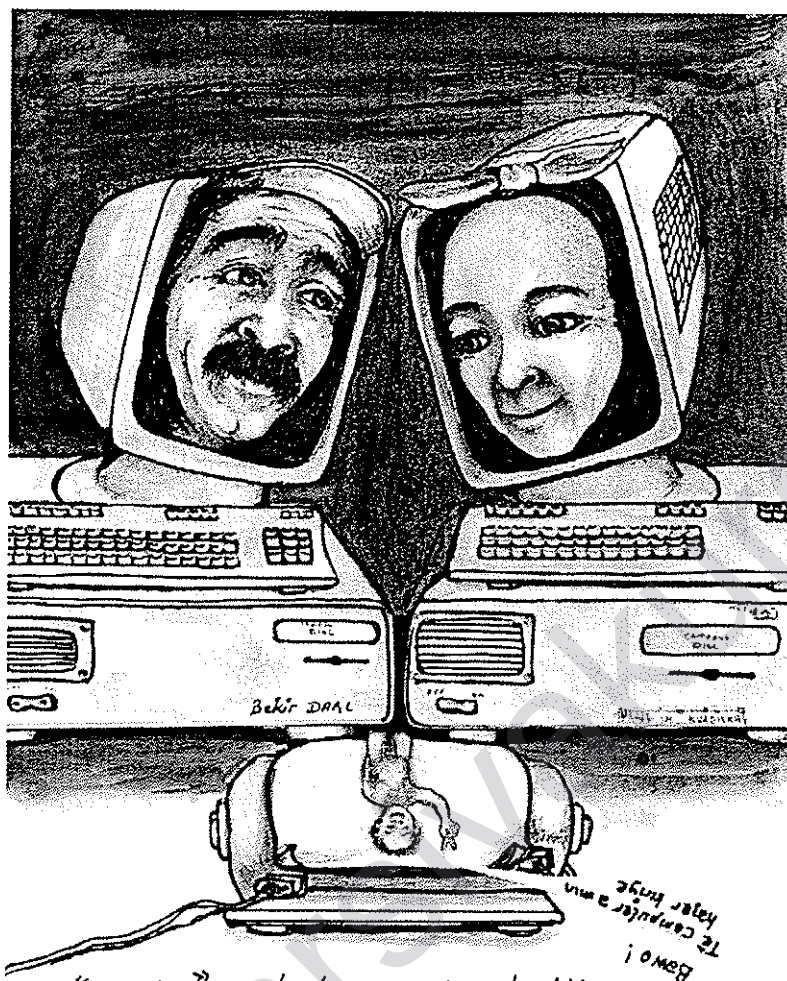
Y

ya rgd. m. o (kız).
ya çax rgp. o zaman.
yaver rgp. öte taraf.
yene N. cuma
yene N. çeşme.
yere N. ikindi.
yeredi rgp. ikindileyin.
yîw rgd. bir.
yîwêna rgp. bir tane daha, birisi daha.
yîwêrî rgp. 1. bire. 2. biri(si).
yîwrayî rgp. tamamen.
yîwten rgp. birisi, bir kişi, (kendisinden bahs edilen) kişi.
yo rgd. n. o (erkek).
yûn rgp. yan.

Z

zame N. damat.
zaraci N. keklik.
zayîş N. (hayvanlar için) doğurmak, doğurulmak.
ze'f rgd. çok.
ze'f biyîş L. çoğalmak.
ze'f kerdiş L. çoğaltmak.
ze'fi N. çokluk, çoğunluk.
ze'fkîne rgp. çoğunlukla.
zelli N. kaval.
zemzîllik N. sarkık buz.
zengene N. kazma.
zerbê xi rgp. gönlünce.

zerd rgd. solgun.
zerd biyîş L. solmak.
zern N. altın.
zernîên rgd. altın, altından.
zerri N. 1. gönül. 2. karın.
zeweşi N. karpuz.
ziki w zîa rgp. kupkuru.
zimarik N. damak.
zimbur N. hayan burnu.
zimustun N. kış.
zinci N. burun.
zini'at N. sanat.
zini'atkîar N. sanatkar.
zirqitiyayîş L. (yara) zonklamak.
zirrayîş L. anırmak.
zirrî N. anırma.
zirrizir rgp. zırlıtı.
zirnayîş L. anırtmak.
zirrope N. iriyari, gulyabani.
ziûn N. 1. dil. 2. dil, lehçe.
zivil N. çöp.
ziycûn rgd. bunak, deli.
ziytini N. zeytin tanesi.
zîa N. kuru.
zîa biyîş L. kurumak.
zîa kerdiş L. kurutmak.
zîl N. filiz.
zîreç N. kuş dışkısı/gübresi.
zûnayîş L. bilmek.
zûrî N. yalan.
zûrî kerdiş L. yalan söylemek.
zûrîyayîş L. sızlamak.
zûtî N. beddua.
zûtî dayîş L. beddua etmek.
zûtî kerdiş L. beddua etmek.
zûwt rgd. çıplak.
zûwt kerdiş L. soymak, çıplatmak.
zûwtî N. çıplaklık.

"birnebûn" a di bi computer dardikêne

Xwendevanên hêja,
hûn dikarin ji îro pêve hemû hejmarên
Bîrnebûne di înternetê de bibînin
û bixwînin.

Navnîşana Bîrnebûnê ya înternetê ev e:

www.birnebun.com

e-mail: info@birnebun.com

ji arşîva Mem Xelikan

Hesê Çûçê (1915 - 1990) ji Omera û Yiwo Fîtê (1913-1977) ji Kelhesen, Zonguldak, 1942